

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ BİLİM DALI

**GEBZE CAFERİ TOPLUMUNUN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI
(İNANÇ VE DEĞERLER BAĞLAMINDA ALAN ARAŞTIRMASI)**

Yüksek Lisans Tezi

Yavuz YILDIZ

Danışmanı: Prof. Dr. Mazlum UYAR

İstanbul, 2009

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi YAVUZ YILDIZ'ın GEBZE CAFERİ TOPLUMUNUN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI (İNANÇ VE DEĞERLER BAĞLAMINDA ALAN ARAŞTIRMASI) adlı tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.07.2009 tarih ve 2009/12-34 sayılı kararıyla ile oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

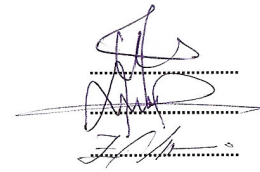
İmzası

Tez Savunma Tarihi : 02.11.2009

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. MAZLUM UYAR

2) Jüri Üyesi : PROF. DR. ADİL BEBEK

3) Jüri Üyesi : PROF. DR. ZEKİ ARSLANTÜRK

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Gebze, Darıca ve Çayırova'daki Caferilerin inanç, ibadet ve sosyal hayatla ilgili tutumları araştırıldı. Bu araştırmada; gözlem, mülakat ve anket gibi araştırma metod ve tekniklerinden istifade edildi.

Araştırma giriş bölümü ile beraber bört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, problemi, amacı, önemi, varsayımları, kapsamı, sınırları ve yöntemi ele alındı.

Birinci bölümde din ve mezhep kelimesinin kavramsal çerçevesi çizildi. Şia ve Caferiliğin teorik kısmı anlatıldı. Bu bölümde Caferiliğin inanç esasları ve ibadet uygulamaları hakkında genel bilgi verildi. Ayrıca Gebze bölgesindeki Caferilerin yerleşim yerleri ve camileri zikredildi.

İkinci bölüm ise uygulamalı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde anketlere katılanların vermiş oldukları cevaplardan Caferilerin inanç, ibadet ve sosyal hayatla ilgili tutumları tahlil edilmeye çalışıldı.

Dördüncü bölümde ise araştırmanın sonucu, varsayımların isbatını içeren genellemeler ve bu alanda bundan sonra yapılacak olan araştırmaların daha başarılı olması için yapılan öneriler bulunmaktadır.

Araştırma boyunca yakın ilgisini ve rehberliğini esirgemeyen büyük bir sabırla çalışmamla ilgilenen tez danışmanım ve saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mazlum UYAR Bey'e teşekkür ederim. Araştırmanın bütün aşamalarında katkılarıyla bana destek olan çalışmanın meydana gelmesinde hoşgörülü yaklaşımı ve değerli fikirleriyle bana yön gösteren kendilerinden çok şey öğrendiğim saygı değer büyüyüm ve hocam Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK Bey'e teşekkür etmeyi bir görev sayıyorum. Ayrıca kıymetli teşvik ve değerlendirmeleriyle çalışmama katkı sağlayan Prof. Dr. Adil BEBEK Bey'e teşekkürlerimi sunarım. Anketlerin bilgisayara girişini ve SPSS programını öğreten Prof. Dr. Veysel UYSAL Bey'e sonsuz şükranlarımı arz ederim. Caferi grupla tanışmamı sağlayan ve bana her konuda referans olan, anketlerin dağıtılmasında, toplanmasında özverili bir şekilde yardımcı olan, Şia ve Caferilikle ilgili teorik bölümün hazırlanmasında bana mezheple ilgili kaynakları temin eden, mülakatlarda bilgi ve

tecrübelerinden istifade ettiğim ve beni her zaman derin bir saygı ve hürmetle karşılayıp aynı olgunluk içinde uğurlayan başta Caferi Ehl-i Beyt Eğitim İlim Kültür ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Yahya Kemal UTAR Bey olmak üzere bu bölgedeki Caferi toplumunun önde gelen hocalarından Hasan APAYDIN ve Ali Rıza UTAR Beyefendilere sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Yüksek lisans çalışmamın başından sonuna kadar desteklerini esirgemeyen eşim ve çocuklarıma da sonsuz teşekkürler sunarım.

İstanbul, 2009

Yavuz YILDIZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLO LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
C. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	4
D. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLARI	5
E. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	6
1. Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklemi	6
2. Bilgi Toplama Araçları	6
3. Verilerin Analizi.....	7
BİRİNCİ BÖLÜM	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
A. DİN VE MEZHEP İLİŞKİSİ	8
B. ŞİA NEDİR?	11
C. CAFERİ MEZHEBİ VE GÖRÜŞLERİ.....	12
D. CAFERİLİĞİN İNANÇ ESASLARI VE İBADET UYGULAMALARI.....	16
1. İnanç Esasları.....	16
a. <i>Tevhid</i>	16
b. <i>Nübüvvet</i>	17
c. <i>Adalet</i>	19
d. <i>İmamet</i>	20
(1) İmamiyye'nin Oniki İmamı.....	24
(a) Ali b. Ebi Talib:.....	24
(b) Hasan b. Ali:	25

(c) Hüseyin b. Ali:.....	25
(d) Ali b. el-Hüseyin:	25
(e) Muhammed el-Bakır b. Ali Zeynelabidin:	25
(f) Cafer es-Sâdık b. Muhammed:	25
(g) Musa el-Kazım b. Cafer:	26
(h) Ali er-Rıza b. Musa:	26
(i) Muhammed et-Takf b. Ali:	26
(j) Ali en-Naki b. Muhammed:.....	26
(k) Hasan el-Askerî b. Ali en-Naki:	26
(l) Muhammed el-Mehdi b. Hasan el-Askeri:	26
<i>e. Mead</i>	28
<i>f. İnanç Esaslarıyla İlgili Diğer Konular</i>	30
(1) Rec'at	30
(2) Bedâ'	31
(3) Takıyye.....	32
2. İbadet Uygulamaları	33
<i>a. Namaz</i>	33
<i>b. Oruç</i>	37
<i>c. Zekat</i>	38
<i>d. Humus</i>	39
<i>e. Hac</i>	40
<i>f. Cihad</i>	42
<i>g. Emr-i Bi'l Ma'ruf ve'n-Nehy-i Ani'l Münker</i>	42
<i>h. Tevelli ve Teberri</i>	43
E. TÜRKİYE'DE CAFERİLER	44
F. GEBZE'DE CAFERİLER	45
1. Caferilerin Gebze 'deki Yerleşim Yerleri ve Camileri:.....	46
2. Caferilerin Darıca'daki Yerleşim Yerleri ve Camileri:.....	46
3. Caferilerin Çayırova'daki Yerleşim Yerleri ve Camileri:.....	46
İKİNCİ BÖLÜM	48
A. UYGULAMALI ARAŞTIRMANIN BULGULARI	48

1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	48
2. Örneklem Grubunun Yaşa Göre Dağılımı.....	48
3. Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	49
4.Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı	50
5. Örneklem Grubunun Hayatının Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dağılımı	51
6. Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	52
7. Örneklem Grubunun Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	53
8. Örneklem Grubunun Ekonomik Yaşam Düzeyine Göre Dağılım	53
9. Örneklem Grubunun Kişisel Algıları.....	54
10. Örneklem Grubunun Din Eğitimi Aldıkları Yere Göre Dağılımı.....	58
11. Örneklem Grubunun Din İle İlgili Düşünceleri.....	60
12. Örneklem Grubunun Dini İnanç ve Yaşayış Tutumlarına göre Dağılımı .	61
13. Onikinci İmamın Zuhuruna Olan Özlemimiz Ne Kadardır?	62
14. Örneklem Grubunun Geçmiş Yıllarına Göre Dindarlık Algıları	63
15. Örneklem Grubu Evlerinde Hangi Kitapları Bulundurmaktadırlar?	64
16. Caferilerin Çocuklarının Din Eğitimi Talepleri ile ilgili Dağılım	65
17. Caferilerin Hz Peygamber'in Sahabeleri ile İlgili İnanç Dağılımı	66
18. Ehl-i Beyt Kimlerden Oluşur?.....	67
19. Kur'an-ı Kerim'in Ashının Değiştirilip Değiştirilmediği Görüşü	68
20. Kur'an-ı Kerim Kim Tarafından ve Ne zaman Toplatıldı?	69
21. Kur'an-ı Kerim'i Arapça Yazısından Okumasını Biliyor musunuz?	71
22. Kur'an-ı Kerim'i Okumasını Biliyorsanız Ne Sıklıkta Okuyorsunuz?	72
23. Çocuğunuzun Kur'an-ı Kerim'i Okumayı Öğrenmesini İster misiniz?	73
24. Ailenizde veya Birinci Derece Yakın Akrabalarınızda Kur'an Hafızı Var mı?.....	73
25. Çocuklarımız Dini Bilgilerini Nereden Öğreniyor?.....	74
26. Ailenizdeki Bayanlar Kur'an-ı Kerim Okumayı Biliyorlar mı?	75
27. Bayanların Dini Eğitim Almalarını Nasıl Buluyorsunuz?.....	75
28. Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'den Sonra Hilafet mi Yoksa İmamet mi Daha Doğrudur?.....	76
29. Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'in Bıraktığı İki Büyük Emanet Nelerdir?	77

30. Sizce Aşağıdaki Mezheplerden Hangisi Ya da Hangileri Haktır?	78
31. Hz.Peygamber (s.a.v)'i ve Yakınlarını Tanıma Durumuna Göre Dağılım	79
32. Namazla İlgili Durumunuz Aşağıdakilerden Hangisine Uymaktadır?	80
33. Oruçla İlgili Durumunuz Aşağıdakilerden Hangisine Uymaktadır?.....	81
34. Kurban İbadeti ile İlgili Dağılım	82
35. Hac Ziyareti İle İlgili Dağılım.....	83
36. Umre Ziyareti İle İlgili Dağılım.....	84
37. Meşhed Ziyareti İle İlgili Dağılım	85
38. Kerbelâ Ziyareti İle İlgili Dağılım	86
39. Zekâtla İlgili Dağılım	87
40. Humusla İlgili Dağılım.....	88
41. Aile Bireylerinin Dini İnanç ve Yaşayışlara Göre Dağılımı	89
42. Yaşadığımız Yerde Adet ve Törenlerinizi Uygular mısınız?	90
43. "Devletin Okullarda Din Kültürü Dersi Vermesi Faydalıdır" Fikrine Katılıyor musunuz?	91
44. Caferilere Göre Gelin/Damat Seçimindeki Tercihlere Göre Dağılım.....	92
45. Seçimlerde Oy Kullanırken Tercihlere Göre Dağılım.....	93
46. Caferilerin, Caferi Mezhebi Dışındakilerle Evliliklerine Göre Dağılımı ...	95
47. Caferilere Göre Komşu Seçmek	96
48. Caferilerin Sünnilere Ait Törenlere Katılma Durumları.....	97
49. "Aile İçi Kararlarda Kadınların Düşüncelerine Önem Verilmelidir" Fikrine Katılıyor musunuz?	98
50. Caferiler Kızlarının Erkeklerle Arkadaşlık Yapmalarını Nasıl Karşılarlar?.....	99
51. Devlet veya Sünniler Tarafından Caferîlerin Ayrımcılığa Tabi Tutulduğu Fikrine Katılıyor musunuz?	100
52. Türkiye'de Yaşayan Câferiler Olarak İnanç Özgürlüğünüzün Tam Manasıyla Gerçekleştiğine İnanıyor musunuz?	101
53. Türkiye'nin Dış İlişkilerindeki Öncelikli Tercihlerine Göre Dağılım.....	102
54. Sünnî Bir İmamın Arkasında Namaz Kılar mısınız?	104
55. Sünnî Bir Camide Hiç Namaz Kıldınız mı?	105
56. Caferilere Göre, Caferiler Türkiye'de Nasıl Algılanmaktadırlar?	106

57. Sünnilerin Türkiye’de Yaşayan Câferilere Karşı Samimiyetine İnanıyor musunuz?	107
58. Türkiye'deki Câferiler Olarak Diğer Toplumlara Kendinizi Tam ve Doğru Bir Şekilde İfade Ettiğinize Katılıyor musunuz?	108
59. Caferilerin, Kendileri İçin Önemli Olan Zaman ve Olaylara Karşı Ehl-i Sünnetin Tavrına Yönelik Algıları.....	109
60. Arkadaş Seçimindeki Tercihlere Göre Dağılım.....	110
61. “Diyanet'in Yeniden Yapılandırılarak Diyanet'te Câferilere de Yer Verilmesi gerekir” Fikrine Katılıyor musunuz?	111
62. Sünnilerce Mübarek Sayılan Kandil Gecelerine Katılır mısınız?	112
63. Âşûra Mâtemine Katılma Durumunuz Nedir?	113
64. "Câferilerin Âşûra Mateminde Vücutlarından Kan Akıtma Yerine Kızılay'a kan Bağışında Bulunmaları Daha Doğrudur" Düşüncesine Katılıyor musunuz?	114
65. Ailenizde Aşağıdaki İsimlerden Hangileri Var?	115
SONUÇ	116
GENELLEMELER	118
ÖNERİLER	120
KAYNAKÇA	121
EKLER	124
EK 1: ANKET FORMU	125

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	48
Tablo 2. Örneklem Grubunun Yaşa Göre Dağılımı.....	48
Tablo 3. Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	49
Tablo 4. Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	50
Tablo 5. Örneklem Grubunun Hayatının Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dağılımı.....	51
Tablo 6. Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 7. Örneklem Grubunun Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	53
Tablo 8. Örneklem Grubunun Ekonomik Yaşam Düzeyine Göre Dağılım.....	53
Tablo 9. Örneklem Grubunun Kişisel Algıları.....	54
Tablo 10. Örneklem Grubunun Din Eğitimi Aldıkları Yere Göre Dağılımı.....	58
Tablo 11. Örneklem Grubunun Din İle İlgili Düşünceleri.....	60
Tablo 12. Örneklem Grubunun Dini İnanç ve Yaşayış Tutumlarına göre Dağılımı.	61
Tablo 13. Onikinci İmamın Zuhuruna Olan Özleminiz Ne Kadardır?.....	62
Tablo 14. Örneklem Grubunun Geçmiş Yıllarına Göre Dindarlık Algıları.....	63
Tablo 15. Örneklem Grubu Evlerinde Hangi Kitapları Bulundurmaktadırlar?.....	64
Tablo 16. Caferilerin Çocuklarının Din Eğitimi Talepleri ile ilgili Dağılım.....	65
Tablo 17. Caferilerin Hz Peygamber'in Sahabeleri ile İlgili İnanç Dağılımı.....	66
Tablo 18. Ehl-i Beyt Kimlerden Oluşur?.....	67
Tablo 19. Kur'an-ı Kerim'in Aslının Değiştirilip Değiştirilmediği Görüşü.....	68
Tablo 20. Kur'an-ı Kerim Kim Tarafından ve Ne zaman Toplatıldı?.....	69
Tablo 21. Kur'an-ı Kerim'i Arapça Yazısından Okumasını Biliyor musunuz?.....	71
Tablo 22. Kur'an-ı Kerim'i Okumasını Biliyorsanız Ne Sıklıkta Okuyorsunuz?..	72
Tablo 23. Çocuğunuzun Kur'an-ı Kerim'i Okumayı Öğrenmesini İster misiniz?	73
Tablo 24. Ailenizde veya Birinci Derece Yakın Akrabalarınızda Kur'an Hafızı Var mı?.....	73
Tablo 25. Çocuklarınız Dini Bilgilerini Nereden Öğreniyor?.....	74
Tablo 26. Ailenizdeki Bayanlar Kur'an-ı Kerim Okumayı Biliyorlar mı?.....	75
Tablo 27. Bayanların Dini Eğitim Almalarını Nasıl Buluyorsunuz?.....	75

Tablo 28. Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'den Sonra Hilafet mi Yoksa İmamet mi Daha Doğrudur?.....	76
Tablo 29. Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'in Bıraktığı İki Büyük Emanet Nelerdir?..	77
Tablo 30. Sizce Aşağıdaki Mezheplerden Hangisi Ya da Hangileri Haktır?.....	78
Tablo 31. Hz.Peygamber (s.a.v)'i ve Yakınlarını Tanıma Durumuna Göre Dağılım.....	79
Tablo 32. Namazla İlgili Durumunuz Aşağıdakilerden Hangisine Uymaktadır?..	80
Tablo 33. Oruçla İlgili Durumunuz Aşağıdakilerden Hangisine Uymaktadır?....	81
Tablo 34. Kurban İbadeti ile İlgili Dağılım.....	82
Tablo 35. Hac Ziyareti İle İlgili Dağılım.....	83
Tablo 36. Umre Ziyareti İle İlgili Dağılım.....	84
Tablo 37. Meşhed Ziyareti İle İlgili Dağılım.....	85
Tablo 38. Kerbelâ Ziyareti İle İlgili Dağılım.....	86
Tablo 39. Zekâtla İlgili Dağılım.....	87
Tablo 40. Humusla İlgili Dağılım.....	88
Tablo 41. Aile Bireylerinin Dini İnanç ve Yaşayışlara Göre Dağılımı.....	89
Tablo 42. Yaşadığınız Yerde Adet ve Törenlerinizi Uygular mısınız?.....	90
Tablo 43. “Devletin Okullarda Din Kültürü Dersi Vermesi Faydalıdır” Fikrine Katılıyor musunuz?.....	91
Tablo 44. Caferilere Göre Gelin/Damat Seçimindeki Tercihlere Göre Dağılım...92	
Tablo 45. Seçimlerde Oy Kullanırken Tercihlere Göre Dağılım.....	93
Tablo 46. Caferilerin, Caferi Mezhebi Dışındakilerle Evliliklerine Göre Dağılımı.	95
Tablo 47. Caferilere Göre Komşu Seçmek.....	96
Tablo 48. Caferilerin Sünnilere Ait Törenlere Katılma Durumları.....	97
Tablo 49. “Aile İçi Kararlarda Kadınların Düşüncelerine Önem Verilmelidir” Fikrine Katılıyor musunuz?.....	98
Tablo 50. Caferiler Kızlarının Erkeklerle Arkadaşlık Yapmalarını Nasıl Karşılarlar?.....	99
Tablo 51. Devlet veya Sünniler Tarafından Caferîlerin Ayrımcılığa Tabi Tutulduğu Fikrine Katılıyor musunuz?.....	100

Tablo 52. Türkiye'de Yaşayan Câferiler Olarak İnanç Özgürlüğünüzün Tam Manasıyla Gerçekleştiğine İnanıyor musunuz?.....	101
Tablo 53. Türkiye'nin Dış İlişkilerindeki Öncelikli Tercihlerine Göre Dağılım	102
Tablo 54. Sünnî Bir İmamın Arkasında Namaz Kılar mısınız?.....	104
Tablo 55. Sünnî Bir Camide Hiç Namaz Kıldınız mı?.....	105
Tablo 56. Caferilere Göre, Caferiler Türkiye'de Nasıl Algılanmaktadırlar?.....	106
Tablo 57. Sünnilerin Türkiye'de Yaşayan Câferilere Karşı Samimiyetine İnanıyor musunuz?.....	107
Tablo 58. Türkiye'deki Câferiler Olarak Diğer Toplumlara Kendinizi Tam ve Doğru Bir Şekilde İfade Ettiğinize Katılıyor musunuz?.....	108
Tablo 59. Caferilerin, Kendileri İçin Önemli Olan Zaman ve Olaylara Karşı Ehl-i Sünnetin Tavrına Yönelik Algıları.....	109
Tablo 60. Arkadaş Seçimindeki Tercihlere Göre Dağılım.....	110
Tablo 61. "Diyanet'in Yeniden Yapılandırılarak Diyanet'te Câferilere de Yer Verilmesi gerekir" Fikrine Katılıyor musunuz?.....	111
Tablo 62. Sünnilerce Mübarek Sayılan Kandil Gecelerine Katılır mısınız?.....	112
Tablo 63. Âşûra Mâtemine Katılma Durumunuz Nedir?.....	113
Tablo 64. "Câferilerin Âşûra Mateminde Vücutlarından Kan Akıtma Yerin Kızılay'a kan Bağışında Bulunmaları Daha Doğrudur" Düşüncesine Katılıyor musunuz?.....	114
Tablo 65. Ailenizde Aşağıdaki İsimlerden Hangileri Var?.....	115

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.s.	: Aleyhisselam
b.	: Bin
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Enst.	: Enstitü
Fak	: Fakülte
H.z.	: Hazreti
İSAV Yay.	: İslam Araştırmaları Vakfı Yayınları
M.Ü. İ.F.V. Yay.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
O.M.Ü. İ.F. Yay. Yayınları	: On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
r.a	:Radiyallahu Anha
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
T.D.V. Yay.	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
Trc.	: Tercüme eden
U.Ü.İ.F. Yay.	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
Üniv.	: Üniversite
v.b.	: Ve Benzeri
Yay.	: Yayınevi/Yayınları

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Dünya karşı konulmaz bir değişim süreci yaşamaktadır. Doğal olarak Türk toplum da bu değişimden payına düşeni almaktadır. Bu süreçte iki husus ön plana çıkmaktadır. Ya bu rüzgâra kapılıp rüzgâr yönünde hareket edilecek ya da kendi milli değerleri çerçevesinde süreç içinde aktif rol alınarak değişime katkıda bulunulacaktır. Bunun için öncelikle Türk toplumunun kendi toplumsal dinamiklerinin net olarak ortaya konması gerekmektedir. Dolayısıyla toplumun inanç, sosyal hayat ve tüm kültür değerleri ile birlikte tarihi seyir içinde en iyi şekilde araştırılması ve günümüzdeki durumunun bilimsel olarak tespit edilmesi yerinde olacaktır.

Türk toplumunun dini, sosyal, iktisadi ve kültür hayatında önemli sayılabilecek bir yeri olan, ülkemizin Avrupa Birliğine giriş sürecinde özellikle son yıllarda birtakım açılımların da etkisiyle günümüzde üzerinde tartışılan konulardan biri haline gelen Caferilik üzerinde durulması gereken konulardan biri olarak görünmektedir. Caferilik üzerinde birtakım araştırmalar olmasına rağmen toplumumuzun içinde bulunduğu bilgi eksikliklerini gidermek için yapılacak çok sayıda alan araştırmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışma dinden doğan bir grup olan Caferileri konu edinmektedir. Araştırmamıza konu olan Caferi mezhebine, oniki imamı kabul ettiklerinden dolayı *isnâaşeriye* (onikiciler), imamlara inanmayı imanın şartlarından biri olarak gördüklerinden dolayı *İmamiyye*, hem itikad hem de ibadet ve muamelatta İmam Cafer es-Sadık'ın görüşlerine dayandıklarından *Caferiyye*'de denilmektedir.¹

Bu araştırmanın konusu 2007 yılında tesbit edilmiştir. Araştırmanın konusunu tesbit edip çalışmalarımıza başladığımızda Darıca, Çayırova ve Dilovası birer belde olup Gebze ilçesinin sınırları içerisinde idi. Ancak 06.03.2008 tarihinde çıkarılan 5747 sayılı Kanunun 2. maddesine göre adı geçen bu beldeler ilçe olmuştur. Tezi aldığım tarihte bu ilçeler (Darıca, Çayırova, Dilovası) Gebze'ye bağlı belde oldukları için

¹ Fiğlalı, E. Ruhi, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, Şato Yay., İstanbul : 2001, s.156.

araştırmamızın kapsamına dahil edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırma Marmara Bölgesinin büyük illerinden birisi olan Türkiye'nin en önemli sanayi şehirlerinden Kocaeli ilinin Gebze, Darıca ve Çayırova, ilçelerinde yaşamakta olan Caferileri konu edinmektedir.

Gebze'de yaşayan Caferiler kırsal kesimlerden göç yoluyla Kocaeli'ne gelmişlerdir. Kente geldiklerinde kentleşmenin ve sanayileşmenin getirdiği problemlerle karşılaşmaları da kaçınılmaz olmuştur.

Kentleşme olgusunun en önemli özelliği geleneksel kültürün ve yapının üzerinde yaptığı değişmelerdir. Bu süreçte dini inanç, tutum ve geleneklerin de değişmeye uğraması tabiidir.

“Gebze Caferi Toplumunun Sosyo-Sültürel Yapısı” başlığı ile yaptığımız bu araştırma ile Gebze'de yaşayan Caferi toplumunun inanç, ibadet, sosyal ve kültürel hayatı ile ilgili tutum ve davranışları teorik ve uygulamalı araştırma metot ve teknikleri ile elde edilen veriler ışığında ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmada adından da anlaşılacağı gibi, incelediği konu ile çözümünü amaçladığı problemler iç içedir: Caferilerin inanç, ibadet ve sosyal hayatla ilgili tutumları ne düzeydedir, bir farklılaşma var mıdır? Gebze'de yaşayan Caferilerin ülkemizin diğer yörelerinde yaşayan Caferiler arasında inanç, ibadetleri yerine getirme ve sosyal hayatla ilgili bir fark var mıdır, varsa ne düzeydedir? sorularına araştırma sürecinde cevap aranmıştır.

B. ARAşTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Batı toplumlarında sosyo-kültürel değişimlere paralel olarak, gelenekli toplumsal yapıdan modern toplumsal yapıya geçiş sürecinde din ve dini grupların yapısında ortaya çıkan değişimler konusunda sosyolojik çözümlenmeye dayanan önemli araştırmalar yapılmıştır.

Ülkemizde ise din ve toplum ilişkilerini araştıran çalışmalar az ve yenedir.² Hlbuki toplumsal yapımızın i dinamiklerini anlayabilmek ve çözümlenelerde bulunabilmek için, din fenomeninin ve toplumsal konumdaki yerinin belirlenebilmesi açısından bilimsel araştırmalara ihtiyaç varır.

Türk Milleti İslam dinini kabul ettikten sonra bir yandan mevcut dini farklılıkları devralmış, diğerk yandan da kendi içinde, fırka ve mezhep şeklinde dini farklılaşmalar yaşamış ve toplumsal yapısını şekillendirmiştir. Bu süreçte şiilikin özel bir yeri olmuş, ancak Anadolu'da hâkim mezhep Sünnilik olmasına karşılık İnan toplumunun benimsediği şiilik'ten farklı bir Alevi-Bektaşi inanç ve geleneği oluşmuştur. Ca'ferilik ise şiilikle ancak belli yörelerle ilişkisini devam ettirmiştir. Bu durum Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bu şekilde devam ettiği gibi Cumhuriyet döneminde de halen devam etmektedir. Modern Türkiye'ye gelinceye kadar bu diğerk gruplar arasındaki ilişkiler din merkezli iken Türkiye Cumhuriyeti "laiklik, din ve vicdan hürriyeti" ilkesini devlet politikası yapmıştır. Böylece bir taraftan farklılaşmaların doğuracağı olumsuz sonuçları önlemeyi, diğerk taraftan toplumsal yapının geleneksel dengesinin muhafazasını amaçlamıştır. Ancak bu politikanın ne derece başarılı olduğu tartışma konusudur.

Günümüzde kültürel faaliyetlerin hızlı ve çok boyutlu cereyan etmesi, mezhep meselelerini gündemde tutmaktadır. Çeşitli mezheplerin bulunduğu ülkemiz söz konusu olduğunda bu durum daha da önem kazanmaktadır. Din, hem bir toplumun sosyal bütünleşmesini sağlayan, hem de o toplumda farklılaşmalara neden olabilecek bir olgudur. Buna rağmen dini problemlerin zm yine dinde aranmalı ve dinin sosyo-kültürel fonksiyonları sosyal bütünleşmeye yarayacak şekilde yapılandırılmalıdır. Çünkü bir din, her hangi bir toplumda yayılıp yerleştiği ve kökleştiği andan itibaren orada çeşitli inançlar, kurumlar, normlar, değerler adetler, tavır ve davranış modelleri

² Er, İzzet, "Türkiye'de Din Sosyolojisi alışmaları" U..İ.F. Yy., c.1, Bursa: 1986, s.126; "Din Sosyolojisi Araştırmaları ve Problemleri", Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu, O.M..İ.F. Yay., Samsun: 1989, s.100

aracılığı ile hayatıyet bulmakta ve bu şekilde o toplumun sosyal varlığı ile kaynaşarak, toplum fertlerini dini ve sosyo-kültürel bütünleştirici bir fonksiyon görmektedir.³

Din geçmişte olduğu gibi bugün de toplumumuzun, sosyal yapımızın, kültürümüzün ana unsuru ve dinamiği olma özelliğini korumakta, insanımızın değer yargılarının, sosyal ilişkilerinin ve ahlaki hayatının oluşması ve şekillenmesinde işlevini sürdürmektedir. Bu nedenle sosyologlar ve din sosyologları, değişen sosyo-kültürel şartlar içinde dini olayları da toplumsal bir olgu olarak kabul edip araştırmak, yine dini inanç, tutum ve davranışların da ne gibi değişmelerden geçmekte olduğunu özellikle deneysel araştırmaların konusu yapmak zorunluluğu ile karşı karşıyadırlar.⁴

Bu bağlamda biz bu araştırmada dini açıdan Müslüman olan, etnik bakımdan Türk olup Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşları olan, bununla birlikte Ehl-i Sünnet itikadından farklı olarak Şii bir itikada sahip olan ve İran ve Irak'ta yaşayan Müctehidlere tabi olan Türkiye Caferileri'nin Türkiye'deki durumuna ışık tutması amacıyla Gebze'deki Ca'ferilerin durumunu tespit etmeye, diğer dini kollarla ilişkilerini genel olarak dini-kültürel-siyasi ilişkileri ve mensuplarının, eğitim- öğretim ve diğer faaliyetlerini anlamaya çalışmaya, İslam dünyası içerisindeki diğer Şii-Ca'feri dünyayla varsa ilişkilerini, benzerlik ve farklılıklarını ortaya çıkarmaya gayret ettik.

Araştırmanın evreni Gebze, Darıca ve Çayırova Caferileri olmasına karşılık Türkiye Caferileri bağlamında diğer Caferi grupların da anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

C. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın varsayımları yukarıda ifade ettiğimiz problemlerin çözüm yollarının ön kabullerinden ibarettir. Bunlar:

- Bireylerin içinde yaşadığı toplumun yapısı, onların din ile ilgili tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkin bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

³ Günay, Ünver, **Din Sosyolojisi**, İnsan Yay., İstanbul. 1998 , s.114.

⁴ Bayyigit, Mehmet, **Sosyo-Kültürel Yönleriyle Türkiye'de Hac Olayı**, Diyanet Vakfı Yay., Ankara: 1998, s. 17.

- Türkiye Caferilerini sosyal bütünleşme açısından değerlendirdiğimizde, bazı faktörlerin sosyal bütünleşmeye katkı sağladıkları, bazı faktörlerinde sosyal farklılaşmaya sebep oldukları görülmüştür. “Ortak tarih ve coğrafya milli birlik, dini birlik, kültürel birlik ve Caferilerle Sünniler arasında evlilik yapılabilir olması” sosyal bütünleşmeye katkı sağlayan faktörler olarak görülürken,”mezhep farklılığı, mabed farklılığı, Türkiye’de Caferilerin Caferi mezhebi esaslarına göre dini eğitim imkânı olmaması ise sosyal farklılaşmaya sebep olmaktadır.

- Türkiye’de yaşanan değişim süreci Caferiler ile Sünniler arasındaki yapay ayrılıkların giderilmesinin önünü açmıştır. Caferiler ile Sünniler her türlü sosyal ilişki kurabilecek bir anlayışa sahiptirler.

- Caferilerde kimlik anlayışı açısından Türk-İslam kimlik yapısı etkin bir görünüme sahiptir.

D. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLARI

Araştırmalar, özellikle de ampirik araştırmalar çeşitli zorluklar sebebiyle bazı kapsam ve sınırlar çerçevesinde yapılmaktadır. Araştırmaların sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi açısından sınırlarının belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla bu araştırmanın da kapsam ve sınırlarını şu şekilde sınırlayabiliriz.

—Araştırmanın sonuçları, örneklemin temsil ettiği Kocaeli ili Gebze, Darıca ve Çayırova da yaşayan Caferiler ile sınırlıdır.

—Araştırmalarda elde edilen bulgular ne kadar sağlıklı olursa araştırma da o kadar sağlıklı ve güvenilir olur. Bu araştırma da, deneklerin vermiş olduğu cevapların samimi ve doğru olduğu varsayımı ile sınırlıdır.

—Her araştırma belirli bir evren ve örneklem üzerinde ve belli bir zaman diliminde gerçekleştirilir. Zamanla insanların fikir ve kanaatlerinde değişiklikler olabilir. Dolayısıyla bu araştırma, yapıldığı zaman dilimi ile sınırlıdır.

E. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklemi

Araştırma modeli iki metotla elde edilmiştir. Araştırmanın teorik kısmı dokümantasyon metot ve teknikleri ile, uygulamalı kısmı ise tarama modeli ile oluşturulmuş, evrenini de Gebze, Darıca ve Çayırova’da doğmuş olan Caferiler, bu bölgeye ağırlıklı olarak Kars’tan ve biraz da diğer yerlerden göç etmiş olan Caferileri kapsamaktadır. Araştırma sonuçları Türkiye Caferilerine teşmil edildiğinde örneklemin bir alan ve küme örnekleme ile temsil edildiği görülecektir. Daha açık bir ifade ile uygulamalı araştırmanın ana kitlesinin tek birimli bir küme üzerinden küme ve kota örnekleme metotlarıyla elde edilen bir örnekleme temsil edildiği söylenebilir. Böylece kotaya uygun Caferi olan 85 kişiye anket uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. Bilgi Toplama Araçları

Araştırmamız üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın teorik kısmını oluşturan birinci bölümde Şia’yı tanımak için ilgili mezhepler tarihi kitapları, Caferilikle ilgili eserleri ve Türkiye Caferileri üzerine yapılan çalışmaları ve bu konuda bilgi elde edebileceğimiz eserlerle basın –yayın araçları taranmıştır.

Araştırmanın uygulamalı kısmını oluşturan ikinci bölümde ise anket, mülakat, katılımlı gözlem ve olay kaydı teknik ve metotlar kullanılmıştır.

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak anket ve mülakat tekniklerine daha fazla ağırlık verilmiş ve bunun için ölçeklerden oluşan bir form geliştirilmiştir. Bu çerçevede bilgi toplama aracına Caferilerin “olgusal kimlikleri”, “inançlarla ilgili tutumları”, “ibadetlerle ilgili tutumları”, “sosyal hayatla ilgili tutumları” tespit etmek amacıyla yönelik ölçekler ve ölçeklere uygun sorular konulmuştur.

Hazırlanan anket formu uygulamaya geçilmeden önce, deneklere sorulacak soruların amaca uygun olup olmadıklarının tespit edilmesi yanlış anlaşılma ihtimali olan soruların tashih edilmesi amacıyla Gebze, Darıca ve Çayırova’da ki Caferi camilerinde

imamlık yapan Caferi imamlarla sorular üzerinde uzun müzakereler yapılmıştır. Ayrıca Caferi imamlarının kendi toplumlarıyla (Caferilerle) ilgili olarak merak ettikleri ve öğrenmek istedikleri konularla ilgili olarak da sorular hazırlamaları istenmiştir. Hazırladıkları sorular da ankete dâhil edilmiştir.

Buna göre amaca uygun veri toplamada problemlili görülen sorularla, anlaşılmasında güçlük çekilen sorular üzerinde “uzman görüşleri”⁵ de alınarak gerekli değişiklikler yapılmış ve eksiklikler giderilmiştir.

Toplum araştırmacıları, çözümlenme ve betimlemeyi düşündükleri konuları, grup tarafından oluşturulan “pratik teorileştirmeleri” anlamak isterlerken, grup mensuplarının görüşlerinden yararlanırlar,⁶ ilkesinden hareketle, araştırma evrenimizi oluşturan Caferi mezhebi mensupları ile pek çok kez görüşülmüştür.

Anket formu toplam 65 soru olarak hazırlanmış ve uygulanmıştır. Anket formları 300 adet çoğaltılmış ve dağıtılmış olmakla birlikte ancak 85 âdeti geri dönmüştür. Anket Ekim 2008 –Nisan 2009 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Diğer metotlar çerçevesinde değişik zamanlarda Caferi hocalardan 3 tanesiyle ve halktan 6 kişiyle mülakat yapılmıştır. Ayrıca çeşitli zamanlarda Caferilere ait camilere gidilerek ibadet uygulamaları gözlemlenmiş, cenaze merasimleri, Ehl-i Beyt derneğinde yapılan sohbetler ve vaazlar katılımcı gözlem metoduyla izlenmiştir.

3. Verilerin Analizi

Anket formlarının toplanmasıyla birlikte, açık uçlu sorular kendi aralarında değerlendirmeye alındıktan sonra, kapalı uçlu sorulara verilen cevaplardan elde edilen veriler, bilgisayarda SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programı ile yapılmıştır. Anketlere verilen cevaplardan ortaya çıkan tablolar, gerek diğer metotlardan elde edilen bilgilerle gerekse bilimsel ahlakın bir gereği olarak objektiflik ilkesine bağlı kalınarak tarafsız bir anlayışla yorumlanmaya çalışılmıştır.

⁵ Anket formunun hazırlanmasında Prof. Dr. Zeki Arslantürk, Prof. Dr. Mazlum Uyar, Prof. Dr. Veysel Uysal’ın uzman görüşleri alınmıştır.

⁶ Gidens, Antony, **Sosyolojik Yöntemlerin Yeni Kuralları**, (Çev: Ü.Tatlıcan-B.Balkız), Paradigma, İstanbul: 2003, s.77.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. DİN VE MEZHEP İLİŞKİSİ

İslami literatüre göre mezhep Arapça z-h-b kökünden türemiş olup, “gidilen yol, gitme zamanı” anlamına gelen bir kelimedir. Kelime bilimsel literatürde dinin farklı anlaşılması ve algılanmasından kaynaklanan dini grupları⁷ ifade etmek için kullanılmaktadır. İslam dininin itikadi ve ameli sahadaki düşünce “ekol”leri diyebileceğimiz mezhepler, ister siyasi ve itikadi, ister ameli, yani fikhî olsun, dilimizde müştereken mezhep adıyla anılmakta ve bu yüzden, çoğu zaman bir karışıklığa sebep olmaktadır.⁸ İtikadi ve ameli sahadaki düşünce ekolleri olarak nitelenen mezhepler, temelde, insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan, doğal örgütlenme çabalarıdır.⁹

İslam mezhepleri tarihi incelendiğinde, itikadi mezheplerin hemen hemen hepsi de İslam tarihinde siyasi ve itikadi gayelerle vücut bulmuşlardır. Genel anlamda, belli bir şahıs ve o şahsa uyan topluluğun, çoğunlukla siyasi bir emel için çıktıkları yolda İslam’ın ana esasları olan Kur’an-ı Kerim ve Sünnet’i anlayış şekillerini yansıtan bu mezheplerin tarihte ve kaynaklardaki isimleri “Fırka”(çoğulu: Fırak)’dır. Bazen “Nihle” (çoğulu: Nihal) da kullanılmıştır. Böylece Arapça’da, “Fırka” veya “Nihle” adıyla anılan topluluklar fıkıh sahasındaki mezheplerden tereddüde meydan vermeyecek şekilde ayrılmış olurlar. Böylece Arapçada itikadi ve ameli konulardaki farklılıklar için genellikle “Fırka” kelimesi kullanılmıştır. “İki şeyi bir birinden ayırmak, birinin diğerinden farklı olduğunu ortaya koymak gibi anlamlara gelen “Fırka” kelimesinin bir anlamda, Müslümanları ayrılıklara düşüren inançları ve kötüleşmelere neden olan fikirleri yermek için” kullanıldığı söylenebilir.

Bu vesileyle “fırka” kelimesinin Kur’an’la irtibatlandırılması mümkündür. Al-i İmran Sûres’inin 103. âyet-i kerimesinde , “Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a)

⁷ Sarıkaya, M. Saffet, **İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler**, Isparta: 2001, s. 1

⁸ Fırlalı , a.g.e, s.7; el- Bağdadi , Abdülkahir, **el-Fark Beyne'l-Fırak** , Mezhepler Arasındaki Farklar, (Çev. Ethem Ruhi Fırlalı), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara: 2005.

⁹ Onat, Hasan ,**Türkiye’de Din Anlayışında Değişim Süreci**, Ankara: 2003, s. 128-129.

sımsıkı sarılın, bölünüp parçalanmayın (ve lâ teferrakû) buyrulmakta, bölünme, parçalanma, ayrılık yaratma kınanmaktadır.¹⁰ Türkçede hem itikadi ve siyasi hem de fıkhi sahadaki topluluklar için “mezhep” kelimesi daha yaygın olarak kullanılmıştır.¹¹

Dinler Tarihine baktığımızda hemen hemen bütün büyük dinlerde mezhepleşmenin varlığına şahit oluruz. Ancak hemen hemen bütün dinlerin müntesipleri arsında ki ayrılık ve ihtilafların çoğu zaman o dinin peygamberinin vefatından sonra ortaya çıktığını söylememiz mümkündür.

Dinin kurucusunun ölmesi bu dini gruplar hayatında bir dönüm noktası oluşturur. Çünkü grubu bir arada tutan merkez şahsiyet kaybedilmiştir ve yeri de onun yakın arkadaşları tarafından bile doldurulamamaktadır. Böylece manevi unsurlarını kaybeden grup, maddi unsurlara, ayin ve ibadetlere, zamanla kurulmuş olan teşkilatlara dayanmaya başlar. Dinin yayılması ve mensuplarının sayılarının çoğalması daha güçlü teşkilatlara ihtiyaç hissettirir.¹²

Din kurucusunun ölümü yeni dini grubun bünyesinde köklü bir değişikliğin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Grubun dağılma ve parçalanma tehlikesi bulunmaktadır. Grubu bu durumdan kurtulabilmesi açısından, din kurucusunun en yakınında bulunan ve onun güvendiği ilk öğrencileri önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bundan daha da önemli olan, söz konusu dinin getirmiş olduğu dini esaslar, inançlar ve ibadetlerdir. İslam’la ilgili olarak Hz. Peygamberin ölümünden bir süre önce Veda Haccındaki hutbesinde “Kendinden sonra sımsıkı sarıldıkları müddetçe dalalete ve ayrılığa düşmeyecekleri iki şey bıraktığını, bunların da, Allah’ın kitabı Kur’an-ı Kerim ve Peygamberin sünneti olduğunu” belirtmesi bu açıdan bakıldığında oldukça dikkat çekicidir.¹³

Dini liderin ölümünden sonra dini cemaatin sınırlarının giderek genişlediği dönemde evrensel din, heterojen kitleleri bağrında toplayacak, bu kitlelerin de dini

¹⁰ Onat, “ Mezheplerin İnanç Esaslarının Sistemleşmesinde Kur’an’ın Rolü”, **I.Kur’an Sempozyumu Bildirileri**, Ankara: 1994, s.415-416; Ayrıca bkz. Al-i İmrân 3/105, Nisâ 4/130, En’am 6/153, Yusuf 12/39-67, Rum 30/14, Şurâ 42/13-14, Beyine 98/4, Maide 5/48, Yunus10/19; Fiğlalı ,a.g.e, s.7.

¹¹ Fiğlalı,a.g.e, s.7.

¹² Ali , Albayrak “Caferilerde Dini ve Sosyal Hayat”, **Doktora Tezi**, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Ankara: 2006, s.47.

¹³ Günay, a.g.e, s. 262-263.

durumları, ihtiyaçları ve temayülleri açısından aralarında büyük farklılıklar ortaya çıkacaktır. Böylece geniş yığınları oluşturan kişilerin farklı dini eğilim ve ihtiyaçları, değişik dindarlık şekillerinin oluşmasına imkân verecek ve ayrı teşkilatlara bağlanma durumları söz konusu olabilecektir. Pek çok dinde mezhepler ve tarikatlar aracılığıyla ortaya çıkan farklı oluşumlar ve teşkilatlanmalar bu durumun en iyi örneklerini oluşturmaktadır.¹⁴

Son semavi din olan İslam dinine bakıldığında Resûlullah (s.a.v) zamanında, Müslümanlar arasında mezheplerin doğuşunu intac edecek ihtilafların varlığından söz edilemez; ama Hz. Peygamber'in hastalığı sırasında ortaya çıkmış ve ilk anda basit gibi görünmesine rağmen, sonraları Müslümanlar arasında büyük ihtilaflara sebebiyet vererek çeşitli mezheplere zemin teşkil etmiş bazı hadiseler vardır.¹⁵

Hz Peygamberin sağlığında Müslümanlar ihtilafa düştükleri konuları ona götürüyorlardı ve mesele Hz. Peygamber tarafından çözüme kavuşturuluyordu. Dolayısıyla bu dönemde hem ameli açıdan hem de itikadi açıdan bir birlik söz konusuydu. Ama Hz. Peygamberin vefatından hemen sonra başta "İmamet" (Hilafet) meselesi olmak üzere çeşitli konularda ihtilaflar ortaya çıkmıştır ve Müslümanları çok şiddetli tartışmalara ve hatta savaşların çıkmasına sevk eden bu süreç, farklı grupların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İslam toplumunun karşılaştığı ihtilaflar, birbiriyle iç içe girmiş ve ayırt edilmesi oldukça zor olan bir takım dini ve siyasi sebeplere dayanmaktadır.

İslam dinindeki farklı mezhep ve fırkaların dinin bizzat kendisi değil dinin anlaşılma ve algılanma biçimlerinin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın konusu olan Caferilik Mezhebi'nin dinden doğan bir dini grup olarak isimlendirilmesi mümkün görünmektedir¹⁶.

¹⁴ Günay, a.g.e, s. 265.

¹⁵ Fığlalı , a.g.e, s. 22.

¹⁶ Albayrak, a.g.e, s. 49.

B. ŞİA NEDİR?

Hız Peygamber'in vefatından sonra gelişen siyasi ve sosyal hadiselere bağlı olarak zamanla, İslam toplumu içinde çeşitli zümreleşmeler meydana gelmiştir. Genel anlamda "mezhep" adıyla anılan ve belli bir şahıs veya o şahsa tabi olan topluluğun çoğunlukla siyasi bir emel için çıktıkları yolda dinin iki ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve sünneti kendi anlayışları istikametinde yorumlayış şekilleri demek olan bu zümreleşmeler, ilk denemeden itibaren Mezhepler Tarihinin müelliflerince ele alınmış, gerek ana gruplar gerekse bunlardan doğan tali gruplar etrafı olarak incelenmiştir.

İslam'da bu ayrılmalar sonunda pek çok mezhep ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de Şia'dır. Şia, Arapça şy'a kökünden gelmekte olup "miktar, süre, sıra, aslan yavrusu, eş ve benzer, misafir uğurlamak, bir insanın yardımcıları ve ona uyanlar, aynı görüşte olmasalar da bir şey üzerinde birleşen topluluk, fırka, bölük, yayılmak" anlamlarına gelir. Bunların en yaygın kullanılanları "tarafdar, yardımcı, fırka ve bölük" anlamlarıdır.¹⁷ Kur'an-ı Kerim'de muhtelif yerlerde "fırka, bölük" ve "tarafdar, birine uyan ve yardım eden" anlamlarında kullanılmıştır.¹⁸

Şia'nın ıstılahi manalarından bazıları şunlardır: "Şia, Ali b. Ebi Talip'in, Hz. Peygamber'den sonra nas ve tayinle halife olduğuna inanan, imametın kıyamete kadar onun Fatıma'dan olan soyundan devam edeceğini ileri süren toplulukların müşterek adıdır."¹⁹

Şia ile ilgili bir başka tanımlama ise şöyledir: "Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ali ve Ehl-i Beytini(imamet) için en layık kişi olarak gören ve onu nass ve tayinle "meşru" halife tayin eden; ondan sonraki halifelerin de onun soyundan gelmesi gerektiğine inanan toplulukların müşterek adı olmuştur".²⁰

Şehristani "Sadece Hz. Ali'nin izinden giden; onun imamet ve hilafetini nas ve vasiyet üzere kabul eden kimselere Şia denir. Onlar İmametın Hz.Ali'nin çocukları

¹⁷ İbn Manzur, **Lisanu'l Arab**, c. VIII., Beyrut, 1374, s. 188.

¹⁸ Kelime Kur'an-ı Kerim'de: En'am 6 / 65-150; Hicr 15 / 10; Meryem 19 / 69; Kasas 28 / 4; Rum 30 / 32; Sebe' 34 / 54; Kamer 54 / 51.ayetlerinde "fırka, bölük, topluluk" anlamında; Kasas 28 / 15; Saffat 37 / 83. ayetlerinde "tarafdar, birine uyan" anlamında ve Nur 24 / 19.ayette de "yaymak" manasında kullanılmıştır.

¹⁹ Onat, **Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Siiliği**, Ankara: 1993, s. 15; Fığlalı, "Siiliğin Doğuşu ve Gelişmesi", **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Siilik Sempozyumu**, İstanbul: 1993, s. 33.

²⁰ Fığlalı, **İmamiye Şiası**, Ağaç Kitabevi Yay., İstanbul: 2008, s.15.

dışına çıkamayacağına, çiksa bile bunun ancak ya zulmen veyahut da takiyye (hak sahibinin kendini gizlemesi-sır) sebebiyle olabileceğine inanmışlardır.”²¹ ifadesini kullanırken, İbn Hazm da “ Ali’nin Allah’ın Resulü’nden sonra halkın en üstünü ve imamete daha layık olduğunu ve imametın onun evlatlarında devam edeceğini kabul eden birine Şia” demektedir. Zikrettiğimiz bu iki hususta başka türlü inanca sahip olanlar Şii değıllerdir.²² Ebul-Hasan Eş’ari de “Ali’ye uydukları ve onu peygamberin diğer yakınlarına tercih ettikleri için bu insanlara Şia denmiştir”²³ şeklinde bir tanım yapmaktadır.

Diğer bir tanım da şudur: “Hz. Ali ve zürriyetinin halifelige en layık insanlar olduğuna inanmak; Ali’nin Ebu Bekir, Ömer ve Osman’a nazaran buna daha fazla hakkı olduğunu kabul etmek; her halifenin kendinden sonra gelecek namzedi belli ettiği gibi Resulullah’ın da kendisinden sonra onu Halifelige namzet gösterdiğine kail olmak.” demektedir.²⁴

C. CAFERİ MEZHEBİ VE GÖRÜŞLERİ

Bu araştırmanın asıl konusunu oluşturan Caferi mezhebi, Şii fırkalarından birini oluşturmaktadır. Bu mezhebin bir diğer adı da İmamiyye’dir. İmamiyye, Hz. Peygamber’in ölümünden sonra Hz. Ali’yi, onun çocuklarını ve torunlarını hem Allah’ın emri hem de Peygamber’in tayini ve vasiyeti ile meşru imam olarak kabul ederek on iki imama inanmayı iman esaslarından sayanların mezhebidir. Bunlara oniki imamı kabul ettiklerinden dolayı İsna –aşerriyye (onikiciler) denmiştir.²⁵

İmamiyye diğer ifadesiyle İsna-aşerriyye, itikadi ve fıkhi görüşlerinin büyük bir kısmını altıncı imam Ca’fer-i Sâdık (148/765) ‘a dayandırdığı için Caferiyye (Caferilik) diye de isimlendirilmiştir.²⁶

²¹ eş- Şehristani, Muhammed Abdülkerim, **el Milel ve’n Nihal**, c. I, Beyrut, 1413, s. 144.

²² İbn Hazm Ali b. Ahmed, , **el-Fasl fi’l Milel ve’l-Ehva ve’n-Nihal**, c. II, Mısır: 1321, s. 113

²³ el- Es’ari, Ebul-Hasan, **Makalatu’l İslamiyyin**, İstanbul: 1928, s. 5.

²⁴ Abdülhamid, İrfan **İslam’da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları**, (Trc: M.Saim Yeprem), İstanbul: 1994 , s.15.

²⁵ Fığlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri** ,Şa-to Yay., İstanbul, 2001, s. 156.

²⁶ Abdülbakiy Gölpınarlı , **Oniki İmam**, İstanbul :1987, s.104; Neset Çağatay, **İslam Tarihi**, Ankara: 1993, s. 431; Karaman , Hayreddin, “Caferiyye”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c. VII, İstanbul: 1993, s. 4.

İmam (halife, devlet başkanı) tayin etmenin Allah'a vacip olduğunu, Peygamberden sonra kimin imam olacağına dair dini nass bulunduğunu ve imamın masum olduğunu kabul etmeye dayanan İmamiye başlangıçtan itibaren çok sayıda kola ayrılmıştır. Mezhepler Tarihi müelliflerinin az çok değişen isimlerle zikrettikleri bu fırkalar –mesela- Abdulkahir el-Bağdâdî (429/1037)'ye göre şu tali gruplara ayrılmıştır: Kâmilîyye, Muhammediyye, Bâkırıyye, Nâvûsiyye, Şumeytiyye, 'Ammâriyye, İsmâîliyye, Mûsevviyye, Mubârekkiyye, Kat'ıyye,Hişamiyye, Zurâriyye, Yûnussiyye ,Şeytâniyye²⁷ .Aynı şekilde bu fırkalarında büyük çoğunluğu tarihe karışmış , bunlardan imam sayısını oniki ile sınırlandıran İsnâ-aşeriyye İmamiyye'yi temsil etmiştir.²⁸ Şehristani'ye göre ise Şia'nın kolları: Keysaniyye, Zeydiyye, İmamiyye, Gulat(Aşırılar) ve İsmailiyye olmak üzere beş fırkaya ayrılır.²⁹

İster Şia, ister İmamiyye ister İsnâ-aşeriyye ister Ca'feriyye densin Şiiliğin bu ana kolu, ortaya çıkış yeri olan Irak'la sınırlı kalmamış, tarih boyunca başta İran olmak üzere muhtelif bölgelere yayılmış ayrıca Azerbaycan bölgesine de uzanmıştır. Güney Azerbaycan'da bulunanların tamamına yakını, Kuzey Azerbaycan'da bulunanların ise büyük bölümü bu mezhebe intisap etmiştir. Bu arada gerek Azerbaycan bölgesinden gelen, gerekse öteden beri Sürmeli çukurunda oturan Türkiye'deki Azeri Türkleri Şiiliklerini sürdürmüşlerdir. Türkiye'de Ca'feri Mezhebine mensup olan Ca'feri – Azerilerdir.³⁰

Ülkemizde yasayan Caferiler ise kendilerini şu şekilde tanımlamaktadırlar: “Caferilik, Hz. İmam Cafer Sadık (a.s)'in mezhebine mensup olmak demek olup, Hz.Resulullah (s.a.v)'dan dan sonra İslam camiasının önderliğinin ilki Hz. Ali olan on iki imama ait olduğuna inanan Ehl-i Beyt mektebinin ortak ismidir. Bu mektebe aynı zamanda İsnâaşeriyye, İmamiyye, Şiilik ve Alevilik de denmektedir. Ancak bu mektep, Türkiye'mizde daha çok Alevilik ve Şiilik isimleriyle tanınırken İran, Irak, Azerbaycan, Lübnan, Bahreyn, Suriye, Afganistan, Arabistan, Pakistan, Bangladeş ve Hindistan gibi

²⁷ el- Bağdadi, **a.g.e.**, s.41.

²⁸ Abdülhamid , **a.g.e.**, s.41.

²⁹ eş-Şehristani,**el-Milel ve'n-Nihal**, İslam Mezhepleri, (Çev.Mustafa Öz), Ensar Neşr., İstanbul: 2005, s.147.

³⁰ Üzüm, İlyas, “ İnanç Esasları Açısından Türkiye'de Ca'ferilik”, **Basılmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enst., İstanbul, 1993, s.16.

aynı inancı paylasan Ehl-i Beyt dostlarının yoğun olduğu ÷lkelerde Şiiilik ve Caferilik isimleriyle meşhur olmuştur.

Burada şunu da vurgulamalıyız ki, bu mektebe Caferi mezhebi denilirken, onun da İslam camiası içerisinde ortaya çıkan Hanefi, Şafii, Maliki, Hanbelî, Zahiri, Sevri ve diğeri İslami mezhepler türünden bir mezhep olduğu anlaşılmalıdır. Çünkü mezhep, belli bir ilmi kariyer ve şartları haiz olarak içtihat derecesine ulaşan bir âlimin, İslam dini üzerinde ortaya koyduğu yorum ve fetvalar mecmuasına denir. Oysa bu mektep, kendisini müntesip kıldığı İmam Cafer Sadık ve diğeri imamları müçtehit olarak kabul etmez. Aksine, imamların Allah Teala'nın emri ve Hz. Resulullah'ın açıklaması ile tayin edilen birer ilahi hüccet olduklarına inanır. Dolayısıyla da İmam Cafer Sadık da dâhil olmak üzere, on iki imamın din konusunda yaptıkları açıklamaların, onların kendi içtihatları sonucu vardıkları şahsi fetva ve yorumları değil de, bizzat Allah Teala'nın Resul-ü Ekrem'e indirdiği dini öğretinin özü olduğuna inanır.

Aslında bu mektebe mezhep ismini veren de bu mektebin kendi mensupları değildir. İslam camiasında herhangi bir müçtehidin fetvalarına uyan diğeri İslami fırkalar bu mektebe mezhep ismini yakıştırmışlardır. Onlar, kendi yöntemlerine mezhep ismini verdikleri gibi, bu mektebin öğretilerinin daha çok Hz. İmam Cafer Sadık (a.s)'tan geldiğini ve diğeri imamların böyle bir şansını yakalayamadıklarını görünce, Hz. İmam Cafer Sadık (a.s)'ın da kendilerinin müntesip olduğu müçtehitlerden biri gibi sıradan bir müçtehit olduğuna inandıklarından, kendi mezheplerine kıyasla bu mektebe de Caferi mezhebi ismini koymuşlardır. Oysa bu mektep, kendisini bir mezhep olarak nitelendirmemektedir.”³¹

Çalışmamızın kapsamına giren toplum da budur. Türkiye de yaşayan Azerilerin tümü Ca'feri olmayıp, Sünni olan Azeriler de vardır. Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde Kars ve Iğdır çevresinde bulunan Azerilerin Sünni olanlarına Karapapak ve Terekeme de denilmektedir.³²

Çalışmamızda bugün ki dini inanç ve yaşayışlarını işleyeceğimiz Gebze'deki Ca'feri-Âzeriler'in çoğu Kars'tan bu bölgeye göç etmişlerdir.

³¹ Albayrak ,a.g.e., s.53-54.

³² Üzümlü, a.g.e., s.24.

Caferilik (Caferiyye) en yaygın kullanımı bakımından Şia'nın ana gövdesini teşkil eden İsnâaşeriyye'nin (Oniki imam Şiiliği) fıkıh mezhebini ifade etmektedir. İmam (Halife, devlet başkanı) tayin etmenin Allah'a vacip olduğu, Hz. Peygamberden sonra Hz. Ali'nin halife olacağına dair dindi hüküm bulunduğu ve İmanın masum olduğu gibi fikirlere dayanan İmamiyye, diğer ana kollar gibi bir takım tali gruplara bölünmüş bunlardan, imam sayısını oniki ile sınırlayan İsnâaşeriyye, giderek Şia'nın da ana temsilcisi haline gelmiştir. Başlangıçta tamamen siyasi nitelikli bir hareket olan Şia, zaman içinde hem inanç konularına yönelik yaklaşımlarını "itikadi mezhep", hem de dinin ameli –fıkhi yönüyle ilgili yaklaşımlar ortaya koyarak "fıkhi mezhep" hüviyeti kazanmış, her iki alanda da geniş bir literatür teşekkül etmiştir.³³

Caferiliğin varlığını borçlu olduğu siyasi konularla ilgili yaklaşımları bir kenara bırakılırsa, İslam'ın temel inanç esasları ve ibadet biçimleriyle ilgili-detaya ait farklı ictehadlar dışında-yaygın İslami anlayışla (Sünnilik) paralellik arz eden bir yapıya sahiptir. Söz konusu yapı, iman prensiplerini, tevhid, adalet, nübüvvet, imamet ve mead olmak üzere beş esas üzerine oturtmuş; fıkıh görüşlerini de, namaz, oruç, zekat, humus, hac, cihad, emr-i bi'l ma'ruf nehiy ani'l-münker, tevelli teberri olmak üzere sıralamış, ayrıca nikahtan alış-verişe kadar birtakım muamelat konularını da yine fıkıh içinde ele almıştır.

İmamiyye'ye göre din, Ehl-i Sünnet'te olduğu gibi, iki ana bölümde ele alınır:
1)Usul-ü Din (İnanç Esasları), 2)Fürû-u Din (İbadetler vd.).

³³ Üzüm, "İsnâaşeriyye" mad. **DİA**, c.XXIII, s.149-153.

D. CAFERİLİĞİN İNANÇ ESASLARI VE İBADET UYGULAMALARI

1. İnanç Esasları

Şii âlimler inanç esaslarını şu beş temel nokta üzerinde toplamaktadırlar: 1- Tevhid, 2- Adalet, 3- Nübüvvet, 4- İmamet, 5- Mead.

a. Tevhid

Allah'ın varlığı ve birliği tüm İslam âlimlerinin üzerinde en çok durdukları bir konu olmuştur. Dolayısıyla da Şia âlimleri de tevhide büyük önem vermişlerdir. Allah'ın varlığını ispat konusunda kullanılan deliller ve izlenilen metotlarda Şia âlimleri ile diğer âlimler arasında bir fark bulunmamaktadır.³⁴

İmamiyye'ye göre Allah vardır ve birdir.³⁵ İmamiyye'ye göre, akıllı kişiye, yaradanını bilmek ve tanımak, ulûhiyetinde bir olduğuna, rab oluşunda ortağı, benzeri bulunmadığına, yaratmak, rızık vermek, öldürmek, diriltmek, yoktan var etmek, varı yok etmek gibi işleri şeriki olmaksızın yaptığına inanmak gerektir ki bu inanç, akıllı kişinin aklının da hükmedeceği bir inançtır. İmamiyye, varlık âleminde Allah'tan başka bir müessir olmadığına inanır ve rızık vermek, yaratmak, öldürmek, diriltmek gibi bir fiili Allah'tan başkasından bilen kişinin kâfir ve müşrik olduğuna, Müslümanlıktan çıktığına hükmeder.³⁶

Caferi alimlerine göre tevhid kendi içinde tevhid-i zat, tevhid-i sıfat, tevhid-i fiil ve tevhid-i ibadet olmak üzere dörde ayrılır.

(1). Tevhid-i Zat: Allah'ın zatı itibariyle birleşmesidir. O'nun zâtı her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Eşi, benzeri, mahlûkatunkine benzer bir vasfı yoktur. Varlığı bizzat kendisindedir. Cismi, şekli ve mekânı yoktur; yani cevher, cisim, suret, araz, uzunluk genişlik, ağırlık hafiflik ve zamanla vasıflandırılmaz. O, her şeyden müstağni ve her şey O 'na muhtaç olandır.

³⁴ İlhan, Avni "Şiada Usulü'd-din", **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu**, s. 409.

³⁵ Fığlalı, **İmamiye Şiası**, s.209.

³⁶ Kaşifu'l -Gitâ, Muhammed Hüseyin, **Şia Nedir**, (Çev. Abdullah Ünlü) ,İstanbul: 1996, s.35; **Caferi Mezhebi ve Esasları**, (Çev:Abdülbaki Gölpınarlı), İstanbul: 1983, s.42.

(2). **Tevhid-i Sıfat:** İmamiyye, Allah'ın sıfatlarını Zati ve Subûti veya Cemal ve Kemal ile Selbi, Fiili veya Celal sıfatları olmak üzere ele alır. Sıfatların taksimi hususunda bazı ayrılıklar vardır.³⁷ İlim, kudret, ezeliyet ve ebediyet sıfatlarının tamamı onun zatında bir aradadır ve bunlar O'nun eşsiz zatıyla tamamen aynı ve birdir. Allah'ın sıfatlarının mefhumları bakımından muhtelif görünmelerine rağmen hakikatleri ve varlıkları bakımından bir olduğunu ve onların Allah'ın zatına muzâf olmayıp zâtının aynı olduklarını söyleyerek Mu'tezile'ye katılmış olur.³⁸

(3). **Tevhid-i Fiil:** Fiil ve eylemlerde tevhid: Yani kâinatta ortaya çıkan her şey, bütün hal harekât, davranış ve oluşumlar hep Allah'ın irade ve takdirinden kaynaklanmaktadır.

Mü'min, yaratmanın, yaşatmanın, geliştirmenin, rızık vermenin, acımanın, başışlamanın, öldürmenin, diriltmenin ve bütün mahlûkatına râci olan bu sonsuz, sınırsız fiili sıfatların, ancak O'nun sıfatları bulunduğu, iradesinde mecbur olmadığına iman etmekle mükelleftir.³⁹

(4). **Tevhid-i İbadet:** İbadette tevhid. İbadet sadece Allah'a mahsustur. O'nun mukaddes zatından başka mabut yoktur. Dolayısıyla O'ndan başkasına ibadet şirktir. Allah'tan başka bir meleğe, peygambere, veliye, imama ibadet edilmez.⁴⁰

b. Nübüvvet

Peygamberlik, Allah'ın seçtiği kullarını, Cebrail vasıtası ve vahiy yoluyla ilahi bir vazife ile mükellef kılmasıdır. Peygamberler, Allah'ın emirlerini halka tebliğ eder ve onları doğru yola iletirler. Onlar, insanların en üstünü ve kulların en hayırlılarıdır. Emindirler, günahlardan korunmuşlardır (masum) ve tebliğ vazifelerinde en küçük bir

³⁷ Fığlalı , **İmamiye Şiası**, s.209-210.

³⁸ el-Muzaffer, M.Rıza, **Şia İnançları**, (Çev: Abdalbaki Gölpınarlı), Zaman Yay.,İstanbul: 1978, s.28-29; Fığlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri** , s. 172.

³⁹ Gölpınarlı, Abdalbaki ,**Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik**, İstanbul: 1979, s.238; Şirazi,N.Mekarim **İnançlarımız**, (Çev. İsmail Bendiderya), İstanbul: 1997, s. 20–22.

⁴⁰ Fığlalı , **İmamiye Şiası**, s.212.

noksanlık ve hata bulunmaz. Peygamberlik ilahi bir lütuf ve ilahi bir vazifedir. Hz. Âdem'den, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kadar yüz yirmi dört bin Peygamber geldiği rivayet edilmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün peygamberlerin en üstünü ve sonuncusudur. O'nun en büyük mu'cizesi, Kur'an-ı Kerim'dir. ⁴¹ Görülüyor ki İmamiyye, nübüvvet konusunda Ehl-i Sünnet'le aynı kanaati paylaşmaktadır.

Ancak Allah Teala'ya, kullarına rahmet ve lütuf olarak “*Onların içinden, onlara ayetlerini okuyan, onları arıtan, onlara kitabı ve hikmeti öğreten...*”⁴² hangi işlerde bozguna düşeceklerini anlatan, düzenlerini, kutluluklarını gösterip onları bunlarla müjdeleyen bir peygamber göndermesi, vücub-ı zâtı ile, lütfu ve merhameti dolayısıyla vâciptir.⁴³ Caferiler Peygamber göndermeyi Allah hakkında vacip görmek suretiyle Mu'tezileye uymuştur.⁴⁴

Ayrıca onların, nübüvvetin birer cüz'ü olarak kabul edilen melekler ve kitaplara iman konusunda, melekler hakkında pek farklı şeyler söylemeseler de, kitaplara iman konusunda kısmen de olsa değişik kanaatleri vardır. Mesela onlara göre “Melekler, ruhani varlıklardır. Masumdurlar. Kendilerine emrettiği her şeyde Allah'a karşı gelmezler ve buyrulanları işlerler. Yemezler, içmezler, acı duymazlar, eksiklik, noksanlık hissetmezler, ihtiyarlamazlar ve dermansız kalmazlar. Yiyecekleri ve içecekleri Allah'ı tesbih (yüceltme) , takdis (kutlulama)dır. Hayatları, Arş'ın rüzgârı ve tadı aldıkları şeyde çeşitli ilimlerden gelir. Yüce Allah onları, dilediği gibi, kudreti ile nurlar ve ruhtar şeklinde yaratmıştır ve onların arasındaki her sınıf, yaratılmışlardan bir cinsi korur...”⁴⁵

Kitaplara iman bahsinde, Kur'an-ı Kerim için İmamiyye kendi aralarında bazı ayrılıklara düşmüştür. Mesela, ilk Şii müelliflerinden biri ve İmamiyye'nin en büyük olarak vasıflandırdığı "Dört Kitab" (el-Kutubul-Erba'a)'ın ilkinin yazan Muhammed b. Yakub el-Kuleyni (329/940), her ne kadar bugünkü Mushafı kabul eder görünüyorsa da, Ali evladında el-Cami' denen ve Hz. Peygamber'in arşınıyla yetmiş arşın uzunluğunda,

⁴¹ Fiğlalı, **Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri**, s. 175.

⁴² Cuma 62/2.

⁴³ el- Muzaffer, **a.g.e.**, s.40.

⁴⁴ Albayrak, **a.g.e.**, s.56.

⁴⁵ Şeyh Sadük, **Risaletü'l-İtikadati'l-İmamiyye**, Şii İmamiyye'nin İnanç Esasları, (Çev:Ethem Ruhi Fiğlalı), Ankara: 1978, s.106.

Hız. Peygamber tarafından Ali'ye yazdırılmış bir sahife bulunduğunu; ayrıca Hız. Fatıma'nın yanında da bugünkünün üç misli büyüklüğünde ve içinde bugünkü mushaftan tek kelime dahi bulunmayan bir mushafın mevcut olduğunu ifade etmiş, yine Kuleyni "Kur'an, Hız. Muhammed (s.a.s.)'e onyedi bin ayet olarak indirildiği halde, elimizde sadece 6263 ayet vardır. Diğerleri Hız. Ali'nin cem' ettiği şekilde Ehl-i Beytin yanında saklı olduğunu" da iddia etmiştir.⁴⁶ Ancak Caferiler bu rivayetlere itibar etmemişlerdir. Bu iddia Safeviler zamanında canlandırıldı. Halk Kur'an'ın tahrif edildiği şayiasına inandırıldı.⁴⁷

Şia âlimlerinin büyük çoğunluğu Kur'an'ın tahrif edildiği görüşüne şiddetle karşı çıkmışlardır. Diğer Semavi Kitapların tahrif edildiğini söyleyen ve buna misaller veren Ahmet Sabri Hamedani, Kur'an'ın kesinlikle tahrif edilmediğini söyler ve Hız. Ali ve İmam Rıza'nın kendi el yazısı ile yazdıkları iki nüshanın ellerinde olduğunu, bunun kesinlikle şu anda elde olan nüshalarla aynı olduğunu söyler.

Tahrife karşı çıkan Şia âlimlerinden biri de Şeyh Sadûk olarak meşhur olan Muhammed bin Ali bin Babeveyh el-Kummî' de şöyle der: "Bizim inancımıza göre, Allah'ın Peygambere indirdiği Kur'an, bugün elimizde bulunan ve iki kapak arasında olan Kur'an'ın ta kendisidir. Hakiki Kur'an bundan fazla değildir. Asıl Kur'an'ın bundan daha fazla olduğunu söylediğimizi iddia eden bize iftira atmış olur."⁴⁸

Kur'an'ın mahlûk olup olmaması noktasında ise Caferiler; Kur'an'a uydurma ve düzmece deme durumunda kalmamak için "Kur'an mahlûktur" demekten çekinirler. Ve "Kur'an hadistir" yani "Ezelî değildir" derler. Ve bu görüşlerini imamlarına nispet ederler.⁴⁹

c. Adalet

İmamiyye'ye göre dinin üçüncü aslı, başka bir ifadeyle imanın üçüncü esası adalettir. Caferi mezhebine göre adaletten kastedilen, Allah Teala hiçbir kimseye

⁴⁶ Fığlalı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, s. 175.

⁴⁷ İsmail Mutlu, *Tarihte ve Günümüzde Caferilik*, Mutlu Yay., İstanbul, 1995, s.69.

⁴⁸ Mutlu, *a.g.e.*, s.161.

⁴⁹ Mutlu *a.g.e.*, s.152.

zulmetmeyeceğine ve akl-ı selimin kötü gördüğü şeyi işlemeyeceğine inanmaktır.⁵⁰ Caferilere göre Allah, kimsenin hakkını zayı etmez, bir kimsenin hakkını diğerine vermediği gibi, kulları arasında ayırım da yapmaz. O, tam manasıyla adildir. O, iyi amele ceza vermez, kötü işi de teşvik etmez. Hiç kimseyi başkasının günahıyla hesaba çekmez.⁵¹

Caferi mezhebi ile Mu'tezile aklın iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkini bilebileceği noktasında aynı düşünmektedirler. Bu yüzden de kendileriyle Mu'tezileyi "Adliye", Eş'ariye gibi bu görüşü paylaşmayan ehl-i sünneti "Gayri Adliye" diye isimlendirmişlerdir. Adl'e inananlar (Caferiler ve Mu'tezile) hüsnün ve kubhun akli olduğunu ve aklın, husün ve kubha hükmedeceğini kabul ederler. İmamiyye'ye göre Allah, insanları iyiyi olduğu kadar, kötüyü de işleyebileceği bir güçle yaratmıştır; ama O onların ne yapacaklarını önceden bilir(halk-ı takdir). Kul fiillerinde tam bir irade hürriyetine sahiptir. Ne cebr (zorlama) ne de tefviz (havale) vardır.⁵²

Caferi mezhebi'ne göre Allah kullarına güçleri kadar teklifte bulunur, güçleri yetmeyen, bilgileri kavramayan şeyi teklif etmez. Aynı zamanda hükümleri, teklifleri öğrenebileceği halde öğrenmeyen cahil de Allah katında sorumludur. Çünkü akli başında ve hür insana şer'i hükümlerden ihtiyacı olanları öğrenmek vaciptir.⁵³

Caferilerin kaza ve kader hakkındaki görüşü de şöyledir: "Kaza ve Kader Allah Teala'nın sırlarından bir sırdır; kim bunu ileri varmadan, geri kalmadan (ifrata ve tefrite kaçmadan) anlarsa hüküm budur. Bu hususta fazla incelemeye kalkışırса sapıklığa düşebilir, inancı bozulur."⁵⁴

d. İmamet

Şia'nın inanç ve düşünce sisteminin temel taşıını oluşturan imamet, Caferi inanç esaslarından dördüncüsüdür. Bu kavram genel anlamıyla Şia'yı, özelde de Caferileri diğer fırkalardan ayıran en temel inançtır. Esasen imamet anlayışı, İslam tarihindeki en büyük, en köklü ve en derin ihtilaf kaynağını oluşturmaktadır. Bu

⁵⁰ Kaşifu'l-Gıta, a.g.e., s.52-53.

⁵¹ Sirazi, **Ehl-i Beyt Mektebi'nde Temel İnançlar**, Çorum: 1993, s. 75.

⁵² Fıglalı, **İmamiye Şiası**, s.225.

⁵³ el- Muzaffer, a.g.e., s.32.

⁵⁴ el- Muzaffer, a.g.e., s.34-35.

ihtilafın dışında İslam'da kılıçların sıyrıldığı başka bir ihtilaf yoktur.⁵⁵ Çünkü Şii anlayışın merkezinde Hz. Ali'nin Peygamber tarafından imam olarak tayin edilmiş olduğu fikri yatmaktadır. Aslında Şiiliği diğer mezheplerden ayıran en belirgin özellik de, temelde Hz.Ali'nin nass ve tayinle imam olduğu fikrinin etrafında şekillenen imamet meselesinin inanç esası olarak kabul edilmesidir. Şiilik denildiğinde de ilk akla gelen İmamet nazariyesi olmaktadır.⁵⁶

İmamiyye, Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ali'nin, vasfına iman edilerek değil, bizzat kendisine işaret edilmek suretiyle zahir nass ve gerçek bir tayinle imam olduğunu iddia edenlerdir. Bu fırkanın düşüncesine göre, dinde ve İslam' da imam tayininden daha önemli bir rükün yoktur. Ancak bu sayede, Hz. Peygamber ümmetinin durumundan endişe etmeyerek dünyadan ayrılmıştır. Çünkü o, insanlar arasında ihtilafı ortadan kaldırıp, beraberliği sağlamak için gönderilmiştir. Buna göre onun, ümmetini ihmal ederek, her biri başka görüşe sahip, biri diğerine uymayan yollara yönelmiş olarak terk edip ahirete intikali caiz olmayıp, kendisinden sonrası için başvurulacak bir şahsı tayin etmesi, güvenilen ve dayanılan bir kimseyi bu maksatla açıkça ortaya koyması vaciptir. Bundan dolayı Hz. Peygamber Ali'nin (r.a) imametini bazı durumlarda ima etmek suretiyle bazı durumlarda da açık bir şekilde belirtmiş bulunmaktadır.⁵⁷ Caferilere göre İman, Usulü'd-din'den olan imamete inanmakla tamamlanabilir.⁵⁸

İmamiyye, nübüvvetin nasıl Allah'tan bir lütuf olduğuna inanırsa, her asırda Peygamber'in vazifeleriyle vazifelenmiş, insanların hidayet ve irşatlarını üstlenmiş bir imamın mevcudiyetine de inanmaktadır. "Bu imam, insanların din ve dünya işlerini tedvir etmek, aralarından zulmü, düşmanlığı gidermek, adaleti yaymak hususunda Peygamber'in umumi velayetini haizdir ve bu bakımdan imamet, nübüvvetin devamıdır. Peygamberleri göndermek nasıl bir lütuf ise Peygamber'den sonra O'nun yerine imam nasp etmek de lütufdur ve vücud-ı zati ile Allah-u Teala'ya vâcipdir.⁵⁹ Bu bakımdan imamet ancak Allah-u Teala'nın nassı ile ya da o imamdan önceki imamın onun

⁵⁵ Üzüm, a.g.e., s.198.

⁵⁶ Albayrak, a.g.e., s.59.

⁵⁷ eş-Şehristani, **el-Milel ve'n-Nihal**, İslam Mezhepleri, (Çev.Mustafa Öz), Ensar Neşr., İstanbul: 2005, s.163.

⁵⁸ el Muzaffer, a.g.e., s.50.

⁵⁹ Kaşifu'l-Gıta, a.g.e., s.50-53.

imametini beyanıyla tahakkuk eder; insanların seçmesiyle, istemesiyle olmaz. İnsanlar dilediklerini imam olarak tayin etmek yahut dilediklerini de azletmek hakkına da sahip değillerdir.⁶⁰

Nitekim Hz. Peygamber de, Allah'ın vahyi ile Hz. Ali'yi halife tayin etmiş ve bunu, O damadı olduğu için değil, ilahi hükmün memuru ve ilahi buyruğun icracısı olduğu için yapmıştır. Zaten O halife tayin etmeseydi risalet vazifesini tamamlamış olmazdı.

Caferi Mezhebine göre imamlar, peygamberler gibi içte, dışta, görünürde, gizlilikte bütün kötü ve pis şeylerden masumdurlar. İmamlar, imametten önce, sonra, soy-boy şerefi bakımından en yüce ve temiz kişi olup her türlü kötülükten ve suçtan, yanılmadan, yanlış iş yapmaktan, unutmaktan ve her türlü aşağılık iş yapmaktan masumdurlar.

Caferi mezhebine göre İmamların buyrukları Allah Teala'nın buyruklarıdır, nehiyleri O'nun nehidir. Onlara itaat Allah'a itaattir. Onlara isyan Allah'a isyandır. Onları seven Allah'ı sever, onlara düşman olan Allah'a da düşman olur. Onlar bilgi, takva, yiğitlik, kerem, temizlik ve bütün üstün huylar, güzel ve övülmesi gereken sıfatlar bakımından insanlığın en yüce derecelerine ulaşmışlar, bu yüzden de imamet makamına yücelmişlerdir. Hükmetmek, hâkim olmak bakımından Peygamber(s.a.v.)'den sonra din ve dünya işlerinde insanların başvuracakları kişiler olmuşlardır. Kur'an'ı Kerim'in tenzilini, te'vilini, tefsirini hakkıyla onlar bilirler.⁶¹

Caferi inancına göre Peygamber Efendimizin vefatından sonra on iki masum imam gelmiştir ve bunlardan on ikincisi İmam Mehdi'dir

Onikinci imam Sahibu'z-Zaman Muhammed b. Hasan "Mehdi" halen hayattadır, 260/973'ten itibaren gaybete ermiştir; ortalık zulüm ve fiske ile dolduktan sonra Allah'ın izin vereceği zaman zuhur edecek, yeryüzünü adaletle dolduracaktır. İmama tabi olanlara düşen görev onu beklemektir.⁶²

⁶⁰ Fırlalı, **İmamiye Şiası**, s.217.

⁶¹ el-Muzaffer, **a.g.e.**, s.54-57.

⁶² Kaşifu'l- Gıta , **Caferi Mezhebi ve Esasları**, s.46-51.

İşte Caferilikteki “Mehdi” inancının temelini bu görüş oluşturur. Caferi inancına göre Mehdilik inancı, ahir zamanda dünyaya gelmesi beklenen belirsiz bir kurtarıcıya inanmak değildir. Caferilere göre Mehdi, babası, annesi, doğum yeri ve birçok diğer alametleriyle tanınan, şuanda hayatta olan ve yeryüzünün imamı olup ancak ilahi hizmet gereği gizli bulunan belli bir şahıstır. Caferiler, Hz. Âdemden ta kıyamete kadar yeryüzünün asla Allah’ın hücceti olan masum bir önderden yoksun kalmadığına ve kalmayacağına inanmaktadır. Caferilere göre Allah’ın yeryüzündeki son hücceti İmam Mehdi’dir. Kıyamete kadar da o olacaktır.

Caferilere göre, içtihat şartlarını kendinde toplamış Müçtehit gaybet zamanında İmamın naibidir. Mutlak olarak hâkim ve reistir, hüküm vermekte, halka hükmetmekte İmamın yetkilerine sahiptir. O’nun hükmünü kabul etmemek, İmam’ın hükmünü kabul etmemektir. İmam’ın hükmünü kabul etmemek ise Allah’ın hükmünü kabul etmemektir bu da Allah’a şirk koşmakla birdir.⁶³

Caferiler şu an büyük gaybet döneminde yaşıyorlar ve İmam Mehdi’nin zuhurunu büyük bir arzu ile bekliyorlar. Ancak Caferi kaynaklara göre İmam’ın zuhuru o kadar gecikecek ki, kalbinde imanı zayıf olanlar bu konuda şüpheye düşecekler. Bunun için Caferilere göre İmam Mehdi’nin zuhurunu beklemek ibadetlerin en üstünüdür. Ancak onlara göre, bu bekleme sanıldığı gibi insanı tembelliğe iten, atalete sebep olan pasif bir bekleme değildir; tam aksine, böyle bir istek ve bekleyiş içinde olanın bunu sağlayacak bir ortamı geliştirmek için elinden geleni yapmaya çalışması gerekir inancı vardır.

Caferilerin İmam Mehdi’yi beklerken yapmaları gereken bazı şeyler vardır. Bunlar;

- İmam mehdinin özelliklerini, zuhur edeceği zamanın özelliklerini bilmek.
- O’na sevgi beslemek.
- İmam Mehdi’nin adını veya lakaplarından birini duyunca saygı için ayağa kalkıp sonra oturmak.

⁶³ Fiğlalı , **İmamiyye Şiası** , s.223-224.

- Bir Caferinin, İmam zuhur ettiği zaman O'na yardım edeceğine ahdetmesi.

- İmam'ın ahlakını örnek alıp ona benzemeye çalışmak.

- Bunların içinde bekleyişi belki de en aktif tutan bir görev ise Caferilerin ortamı, zamanın şartlarını İmam'ın kıyamına, zuhuruna hazır hale getirmeye çalışmak. Mazlumun yanında olmak ve İmam'ın zuhurunun çabuklaşması için dua edip gözyaşı dökmektir.

Camilerde, meclislerde ya da evlerde Mehdi'nin adı anıldığı zaman muhakkak "accelallahu feracehü" (Allah, onun zuhurunu çabuklaştırın.), "Allah onun dönüşünü tacil etsin", Mevla'mız İmam-ı Zamanın ruhunu bizden razı etsin", "Rabbimiz İmam-ı Asrı meclisimizde hazır kılsın" gibi hem zuhurunun çabuklaşması hem de onun kendilerinden hoşnut olması için dua ederler.

Caferilere göre, İmam Mehdi her yıl Hacca gider. Bütün hacılar Arafat'ta toplandığında onlardan birisi mutlaka İmam Mehdi'dir. Hatta orda bulunan çadırlardan biri de onun çadırıdır. Ama kimse bilmiyor. Ancak çok ihlâslı olup, İmam'a layık olan insanlara görünebiliyor. Ya rüyalarında ya da gerçek hayatta çok anlık görenler olduğuna ve İmamla konuşulduğuna inanmaktadırlar.

(1) İmamiyye'nin Oniki İmamı

(a) Ali b. Ebi Talib:

Künyesi Ebu'l-Hasan'dır. Ebu Turab, el-Murtaza, Haydar, Esedullah gibi lakapları vardır. Fil yılının otuzuncu senesi Receb'in onüçüncü günü doğmuştur (29 Temmuz 599). Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğlu ve aynı zamanda Resulullah'ın damadıdır. Hicret'in kırkıncı yılı Ramazan ayının yirmibirinde (28 Ocak 61) vefat etmiştir. İmamiyye, "Emîru'l-Mü'minin" ünvanını ancak Ali b.Ebi Talib hakkında kullanır.

(b) Hasan b. Ali:

Künyesi Ebu Muhammed'dir. Lakabı Mücteba ve Zeki'dir. Hicretin üçüncü yılında (624) doğmuş, 29 Safer 50/28, Mart 670 tarihinde zehirlenerek şehid edilmiştir. Medine'de Baki mezarlığında gömülüdür.

(c) Hüseyin b. Ali:

Künyesi Ebu Abdillah'dır. Lakabı Sıbt (torun) ve Şehid'dir. Hicretin dördüncü yılında doğmuş (625); 10 Muharrem 1/15 Ekim 680 tarihinde Yezid'in ordusu tarafından Kerbela'da şehid dılmıştır. Gerek Hz. Hasarı, gerek Hz. Hüseyin, Resulullah'ın en sevdiği torunlarıdır ve "Reyhane'tu'n-Nebi" (Peygamber'in çiçek demeti) olarak anılırlar.

(d) Ali b. el-Hüseyin:

Künyesi Ebu Muhammed ve Ebu'l-Hasan'dır. Lakabı, ibadet edenlerin ziyeti ve secde edenlerin efendisi anlamlarına gelen "Zeyne'l-abidin" ve "Seyyidu's-Sacidin"dir. Babası imam Hüseyin, annesi son İran hükümdarı Yezdücürd'ün kızı olan Şehribânü'dur. 5 Şaban 38/6 Ocak 659'da Medine'de doğmuş ve 22 Muharrem 95/17 Ekim 713 tarihinde vefat etmiştir. Medine'de Baki mezarlığında medfundur.

(e) Muhammed el-Bakır b. Ali Zeynelabidin:

Künyesi Ebû Câfer'dir. Lakabı, ilim ve hikmeti yaran, ilmin derinliğine inmiş anlamına gelen Bâkır'dır. 3 Safer 57/16 Aralık 676'da Medine'de doğmuş ve 7 Zilhicce 114/28 Ocak 733'de Medine'de vefat ederek babasının yanına defnedilmiştir. İmamiyye fırkasının esasları ve fıkhı, İmam Muhammed ile oğlu İmam Cafer Sadık'ın rivayetlerine dayanır.

(f) Cafer es-Sâdık b. Muhammed:

Künyesi Ebu Abdillah, lakabı Sâdık'tır. 17 Rebilüevvel 80/23 Mayıs 695 tarihinde Medine'de doğmuş ve 25 Şevval 48/15 Aralık 765 tarihinde aynı yerde vefat etmiştir. Gerçekten âlim ve fâzıl olup pek çok âlim kendisinden istifade etmiştir.

(g) Musa el-Kazım b. Cafer:

Künyesi Ebu'l-Hasan, lakabı Kâzım'dır. 7 Safer 128/8 Kasım 745 tarihinde Mekke ile Medine arasındaki Evba'da doğmuş ve Harun er-Reşid tarafından Bağdad'a getirilerek, isyan eder korkusuyla hapsedilmiştir. 25 Recep 183/1 Eylül 799 tarihinde Bağdat'da vefat etmiştir; Kâzımeyn'de medfundur.

(h) Ali er-Rıza b. Musa:

Künyesi Ebu'l-Hasan, lakabı Rıza'dır. 11 Zilkade 148/29 Aralık 765 tarihinde Medine'de doğmuştur. Abbasî halifelerinden Me'mun tarafından Irak'a getirilmiş ve kendisine veliahd tayin edilmişse de, bilahare 17 Safer 203/24 Ağustos 818 tarihinde zehirlenerek öldürülmüştür. Şimdiki adıyla Meşhed şehrinde medfundur.

(i) Muhammed et-Takf b. Ali:

Künyesi Ebu Cafer, lakabı Tâki'dir. Bazen Cevad ve İbnu'r-Rıza da denir, 15 Ramazan 195/11 Nisan 811 tarihinde Medine'de doğmuş ve 30 Zilkade 220/25 Kasım 835'de Bağdat'ta eceli ile vefat etmiş ve Kâzımeyn'e defnedilmiştir.

(j) Ali en-Naki b. Muhammed:

Künyesi Ebu'l-Hasan, lakabı Naki ve Hâdi'dir. 2 Recep 212/27 Ekim 827'de Medine civarında doğmuş ve 3 Recep 254/28 Haziran 868 tarihinde vefat etmiştir. Samarrar'da medfundur.

(k) Hasan el-Askerî b. Ali en-Naki:

Künyesi Ebu Muhammed, lakabı Askerî ve Zeki'dir. 8 Rebiulahir 232/2 Aralık 846 tarihinde Medine'de doğmuş ve 8 Rebiülevvel 260/2 Ocak 873'de vefat etmiştir. Samarra'da gömülüdür.

(l) Muhammed el-Mehdi b. Hasan el-Askeri:

Künyesi Ebu'l-Kasım; lakabı Muntazar, Huccet, Sahibu'z-Zaman ve Mehdi'dir. 15 Şaban 255/30 Temmuz 869 tarihinde doğmuştur. Şiilere göre, babası Hasan el-

Askeri'nin vefatından sonra gizlenmiştir; halen sağdır ve kıyametten önce zuhûr ederek zulümle dolmuş olan dünyayı adâletle dolduracaktır. Bu, bir inanç esasıdır. Ayrıca İmamiyye, onikinci imamın adını söylemez, lakabı ile andıktan sonra “Accelallahu Ferecehu” (Allah onun zuhurunu çabuklaştırsın) der.⁶⁴

Halen sağ olduğuna inanılan onikinci imamın kaybindan, yani 260/873 yılından sonra 15 Şaban 328/27 Mayıs 940 tarihine kadarki devreye Gaybet-i Suğra (küçük gizlilik) denir.

Şii-İmamiyye'ye göre on birinci imam Hasan el-Askeri onikinci imamı yani oğlu Muhammedi, doğduğu zaman ve kendi vefatına kadarki zaman zarfında yakınlarından birçok kişiye göstermiş ve onun, kendisinden sonra “Allah'ın hucceti ve ümmetin imamı” olacağını bildirmiştir. Ancak el-Hasanu'l-Askeri, 260/873 yılında vefat edince oğlu Muhammed de gizlenmiştir.

Halen sağ olduğuna inanılan bu On İkinci İmam'ın kaybindan, yani 260/873 yılından itibaren başlayan döneme Gaybet Dönemi denir. Bu dönem ikiye ayrılır:

Gaybet-i Suğra Dönemi:

260/873 yılından 15 Şaban 328/27 Mayıs 940 tarihine kadarki devreye Gaybet-i Suğra (Küçük Gizlilik) denir.

Gaybet-i Suğra döneminde insanların gözünden uzaklaştığına inanılan Onikinci İmamla, Şii'ler arasında arka arkaya dört kişi onunla görüşerek irtibatı sağlamış, sefirlik hizmeti görmüşlerdir.

Bunlara Sufera-i Erba'a (Dört Sefir) veya Nüvvab-ı Erba'a (Dört Naib) denir. Bunlar:

- 1) Ebu Amr Osman b.Sâid
- 2) Ebu Cafer Muhammet b. Osman
- 3) Ebu'l-Kasım Hüseyin b.Ruh

⁶⁴ Fığlalı, a.g.e., s.159-161.

4) Ebu'l-Hasan Ali b.Muhammed es-Samarri⁶⁵

Gaybet-i Kübra Dönemi:

İmamiyye Şia'sına göre,328/940 tarihinden itibaren Gaybet-i Kübra (Büyük Gizlilik) başlamıştır. İmam Mehdi tarafından Şiilere sefirler aracılığıyla gönderilen son haberde, yeni elçinin gönderilmeyeceği, asıl Gaybet döneminin başladığı ve zuhurunun ancak Allah 'ın izniyle olacağı bildirilmiştir.⁶⁶

e. Mead

Dinin beşinci usulü, ölümden sonra ahiret hayatının hak olduğu esasıdır. Kelime anlamıyla me'ad, tekrar dönülüp gelinen veya önceden bulunulan yer demektir. Din terimi olarak da Allah'ın, kullarını ölümlerinden sonra tekrar diriltmesi ve dünyada yaptıklarının hesabını vermeleri anlamına gelir. İmamiyye'ye göre de "ölümden kıyamete kadar berzah ve en sonra kıyamet gerçektir. Allah Teala ölümlerinden sonra insanları, va'd ettiği günde, yeni bir yaratılışla yaratacak, diriltecek, itaat etmiş olanlara va'd ettiği sevabı verecek isyan edenleri de gene bildirdiği gibi cezalandıracaktır⁶⁷. Kıyamete dair Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde geçen mizan, soru, hesap, sırat, şefaah, cennet, cehennem ifadelerinin hepsi gerçektir. Bunların hiçbirini akılla yorumlanamaz, keyfiyetini de bilemeyiz; fakat hepsi gerçektir. Me'ad cismanidir ve bunlara icmalen iman kâfidir⁶⁸ ve yorumsuz olarak kabul etmek gerekir.

Ancak İmamiyye, kabir sorusu, mizan, hesap ve benzer kıyamet ahvaliyle ilgili hususlarda, Ehl-i Sünnet'in görüşlerin göre bazı farklı yorumlarda bulunur.

⁶⁵ Fiğlalı , **İmamiye Şiası**, s.181-182.

⁶⁶ Sarıkaya **a.g.e.**, s.176 ; Fiğlalı , **a.g.e.**, s.186.

⁶⁷ el-Muzaffer ,**a.g.e.**, s.107.

⁶⁸ el-Muzaffer, **a.g.e.**, s.108.

Mesela kabirde, İmamiyye'ye göre “Rabbin kim? Peygamberin kim?” diye sorulduktan sonra, “İmamın kim?” diye de sorulacaktır. “İmamım Ali'dir” diyenler kurtulacaktır.⁶⁹

Keza ba's (yeniden diriliş) günü Kevser havuzunun suyunu Ali b. Ebi Talib dağıtacaktır. O, dostlarına ikram edip düşmanlarını kovacaktır. Cennet ile cehennem arasında bir sur olarak tarif edilen A'raf'ta “ ... *her iki tarafı da simalarından tanıyan adamlar vardır ...*”⁷⁰ Bu adamlar, Hz. Peygamber (s.a.s.) ve vasiler, yani on iki imamdır.⁷¹

Sırat, İmamiyye'ye göre, Allah'ın hüccetlerinin (imamlar) adıdır. Allah bu dünyada iken onları tanıyan ve onlara itaat edenlerin, sırat üzerinden geçişine müsaade edecektir. Ayrıca onun üzerinden ancak Hz. Ali'nin velayetine delil getirenler geçebilecektir. Keza ahirette ümmetlerin hesaplarını imamlar ve vasiler görecek, “Nebi (s.a.s.)'nin ve İmamların (a.s.) şî'asına (tarafdarlarına) günahları sorulmayacaktır.” Cennet ve cehennem, tamamen hak olarak kabul edilmektedir.

İmamiyye ister büyük ister küçük günah işlemiş olsun, Allah'ın dinini, yani imamın kabul ettiği kimsenin şefaate kavuşacağına inanır. Günahlarından tövbe etmiş olanların, şefaate ihtiyaçları yoktur.⁷² Ancak İmamiyye'ye göre şefaet peygamberlere ve vasilere aittir⁷³. Buna göre İmamiyye Şî'ası, Hz. Peygamber'e, Ehl-i Beyt'ine ve İmamlara tevessülü caiz ve hatta “*Ey iman edenler! Allah'tan sakının, O'na ulaşmaya yol arayın, yolunda cihad edin ki kurtulasınız*”⁷⁴ mealindeki ayeti hükmünce vâcib sayar.⁷⁵

⁶⁹ Şey Sadûk , a.g.e., s.64.

⁷⁰ A'raf 7/46.

⁷¹ Şeyh Saduk, a.g.e., s.79.

⁷² Şeyh Sadûk, a.g.e., s.74.

⁷³ el-Kummi, Ebu Cafer Muhammed b.Ali ibn Bâbevayh, **Şii İmamiyye'nin İnanç Esasları**, (Çev.Ethem Ruhi Fırlalı), Ank.Üniv. İlh.Fak.Yay., Ankara: 1978, s.17-18.

⁷⁴ Maide 5/35

⁷⁵ Fırlalı, **İmamiye Şiası**, s.228.

f. İnanç Esaslarıyla İlgili Diğer Konular

Yukarıda ele alınan inanç esaslarının dışında bazı meseleler daha vardır ki bunlar dinin usûlüyle ilgili olmamakla beraber, İmamiyye tarafından itikadi konular arasında zikredilmektedir. Bunlar ana başlıklarıyla rec'at, bedâ ve takiyye olup aynı zamanda Caferiliği Ehl-i Sünnet'ten ayıran önemli hususlardır.⁷⁶

(1) Rec'at

Lügatte dönüş, dönmek anlamlarına gelen rec'at ıstılahta Allah'ın "ölenlerin bir bölümünü öldükleri surette dünyaya getireceğine, böylece de bir bölüğün yükseltileceğine bir bölüğün alçaltılacağına, gerçeklerin haklı olduklarının, zalimlerin haksız bulduklarının meydana çıkacağına" inanmaktır. İmamiyye dünyaya döndürülecek kişilerin imanda en üstün olanlarla, fesadda en aşağı derecede bulunanlar olduğuna inanmaktadır.⁷⁷ İmamiyye "... *Rabbimiz dediler, bizi iki kere öldürdün, iki kere de dirilttin. Suçlarımızı da söyledin, çıkmamıza bir yol yok mu?*"⁷⁸ ayet-i kerimesini rec'at ettirilenlerden hallerini düzene sokmayanların, bir kere daha dünyaya döndürülmeyi isteyeceklerinin delili olarak kabul etmektedir.⁷⁹

Diğer İslam mezheplerinin kabul etmediği rec'at anlayışı İmamiyye'ce genel kabul görmüş ve rec'ata inanma Şia inancının esas unsurlarından sayılmıştır. Dolayısıyla buna inanmayan Şii sayılmamıştır.⁸⁰ Ancak Şianın önde gelen âlimlerinden Muhammed Rıza el-Muzaffer rec'at inancının imanın usulünden olmadığını söyler.⁸¹

İmamiyyeye göre rec'ate inanmak ne tevhit inancına zıddır, ne de nübüvvet inancına. Hatta bu iki inancı kuvvetlendirir. Çünkü rec'at inancı, ölenlerin kıyamette dirileceğine, Hz. Peygamber (s.a.v)'den ve Ehl-i Beytinden zuhur eden mucizelere iman etmeyi pekiştirir.⁸²

⁷⁶ Fığlalı , **a.g.e.**, s.228.

⁷⁷ el-Muzaffer , **a.g.e.**, s.63.

⁷⁸ Mü'min 40 /11.

⁷⁹ Üzüm, **a.g.e.**, s.280.

⁸⁰ Şeyh Sadük , **a.g.e.**, s.70.

⁸¹ el-Muzaffer, **Şi'a inançları**, s.66.

⁸² Fığlalı, **İmamiyye Şiası**, s. 230.

(2) Bedâ'

Beda' ortaya çıkarılmak, görünmek, bir işi yapmaya niyetlenmişken bilgi yahut zan bakımından o işten vazgeçip başka bir işi yapmaya kalkışmak anlamlarına gelir. Kısaca beda', "zuhur" demektir.⁸³ Terim olarak ise “Allah’ın belli bir şekilde vuku bulacağını haber verdiği bir olayın daha sonra başka bir şekilde gerçekleşmesi” şeklinde tarif edilmiştir.⁸⁴

Bir insanın, yapmayı düşündüğü işten vazgeçerek başka şekilde davranması mümkündür ve bu bilgisizlikten veya layıkıyla bilememekten ileri gelir. Ancak Allah’ın bu manada fikir değiştirmesinden söz edilemez.⁸⁵ Ca’fer es-Sadık “Allah bir şeyi yaptıktan sonra ondan pişmanlık duyar iddiasında bulunan biri, bizim görüşümüze göre, Yüce Allah’ın inkârcısıdır.”der.⁸⁶

Genellikle kabul edildiğine göre beda fikrini ilk defa ileri süren, Hz. Hüseyin’in intikamını almak suretiyle Ehl-i beyt taraftarları nezdinde itibar kazanan Muhtar Sakafi’dir. Muhtar bir savaş öncesinde askerlerine Allah’ın kendilerini zafere ulaştıracağını söylemiş, savaştan zaferle çıkınca da, “Allah’tan aldığım bilgilerle işin böyle olacağını size bildirmemiş miydim?” diyerek keramet iddiasında bulunmuştur. Ancak Mus’ab b. Zübeyr’in ordusu karşısında mağlup olunca “Allah bana zafer va’detmişti, fakat daha sonra kendisine bu değişik sonuç zahir oldu (beda lehü) sözüyle Allah’ın ilim ve iradesinde değişiklik meydana geldiğini ima etmiş ve “*Allah’ın dilediğini sildiğini, dilediğini sabit kıldığını*”⁸⁷ ifade eden ayeti de delil getirmiştir.⁸⁸ Böylece Allah, ”maslahata uygun tarzda izhar” ettiği şeyi, sonra imha edip ayrı bir tarzda izhar edebilir.

Diğer bir görüşe göre; beda' inanişi, İmamiyye’de Ca’fer es-Sadık’ın oğlu İsmail yüzünden ortaya çıkmıştır. Rivayete göre es-Sadık önce oğlu İsmail’in imametinden söz etmiştir. Ancak onun, daha kendi sağlığında ölmesi üzerine, “Allah oğlum hakkında

⁸³ Fıglalı, **a.g.e.**, s.230.

⁸⁴ Üzüm , **a.g.e.**, s.271.

⁸⁵ el-Muzaffer, **a.g.e.**, s.35.

⁸⁶ Şeyh Sadük, **a.g.e.**, s.41.

⁸⁷ Er-Rad 13/39.

⁸⁸ İlhan, Avni ,“Beda” , **DİA**, c.V, İstanbul:1992, s. 290.

izhar ettiğini hiçbir şeyde izhar etmemiştir” demesi, beda' inanışının esasını teşkil etmiştir.⁸⁹

Ayrıca bedâ Hz. Peygamber'in şeraitiyle diğer şeriatların nesh edilmesine benzer.⁹⁰

(3) Takıyye

Takıyye açık veya muhtemel bir tehlikeden korunmak maksadıyla inancın saklanması ve gizlenmesidir.⁹¹

Takıyye, Ehl-i Sünnet'le ihtilafli konularından biri olmakla beraber, pek çok mezhebin kabul ettiği bir görüştür; çünkü "korumak, sakınmak" demek olan takıyyeye, elinde kuvvet ve iktidar bulunan; canı, malı ve diğer varlıkları tehdit eden; kâfir ve zalimlerin şerrinden emin olmak için müsaade edilmiştir.⁹² Buna göre insan, can ve malını kurtarmak için, hakikatte sahip olduğu görüş ve inancını saklayabilir veya aksini izhar edebilir.⁹³

İşte bu prensip, yani takıyye, İsnâaşeriyye Şiiliğinde çok önemli bir yer tutar. Mesela Şeyh Saduk'a göre “takıyye, vacibdir ve onu terk eden, namazı terk edenle aynı durumdadır.”⁹⁴

Cafer-i Sâdık “Takıyye benim dinimdir ve babalarımın dinidir” ve “Takıyyesi olmayanın dini de yoktur” demiştir. Caferilere göre takıyye Ehl-i Beytin şiarıdır.⁹⁵

Caferilere göre, imam ortaya çıkıncaya kadar takıyye vaciptir, ondan vazgeçmek caiz değildir. Takıyyeyi imamın çıkışından önce terk eden kişi Allah'ın dininden ve Caferiyye mezhebinden çıkmış, Allah'a, O'nun resulüne, imamlara muhalefet etmiş olur. Hucurat suresindeki “*Doğrusu Allah katında en üstün olanınız en*

⁸⁹ Fığlalı, **İmamiyye Şiası**, s.230.

⁹⁰ el-Muzaffer, **a.g.e.**, s.36.

⁹¹ Albayrak, **a.g.e.**, s.69.

⁹² Meselâ bkz. Âl-i İmrân 3/28; Nahl 16/106 ; Mü'min 40/23.

⁹³ Fığlalı, **a.g.e.**, s.231.

⁹⁴ Şeyh Sadûk **a.g.e.**, s.127.

⁹⁵ el-Muzaffer, **a.g.e.**, s.67.

çok sakımanınızdır.” ayetini Cafer Sadık “En çok sakımanınız takıyye ile amel edeninizdir.” şeklinde açıklamıştır.⁹⁶

İmamiyye takıyye inancını yukarıda ki ayete ilaveten şu ayet-i kerimelerle de temellendirmektedir. Al-i İmran suresinin “*Mü’minler, inananları bırakıp kâfirleri dost edinmesinler. Kim böyle yaparsa, Allah ile dostluğu kalmaz. Ancak onlardan korunmanız başka, onların şerlerinden korunmak için dost gözükebilirsiniz...*” ayeti, Nahl Sûresi’nin “*Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah’ı inkâr eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah’tan gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır.*” Ayeti ve Mü’min Sûresi’nin “*Firavun ailesinden, imanını gizlemekte olan mü’min bir adam şöyle dedi...*”⁹⁷

Rıza Muzaffer takıyyenin her hususta ve her konuda vacip olmadığını hatta savaş gibi özel durumlarda takıyyeyi terk etmenin vacip olduğunu, hatta kanlarının dökülmesi haram olan kişilerin öldürülmesi ihtimali, dinin esasının bozulması, Müslümanların sapıklığa sevki, zulüm ve cevrin açıkça icra edilmesi gibi hallerde, hasılı temeli sarsan hususlarda takıyye haram olur diyerek onun gerekli ve gereksiz yerlerinin bulunduğu altını çizmektedir.⁹⁸

2. İbadet Uygulamaları

a. Namaz

Diğer İslam mezheplerinde olduğu gibi İmamiyye için de namaz dinin direğidir. Mü’minin miracıdır. İmamiyyenin icmama göre namazı terk eden fasıktır.

Vacib, yani farz namazlar şunlardır: Her gün kılınan beş vakit namaz, cuma namazı, ramazan ve kurban bayramlarının namazları, halkın çoğunu korkutan ve göğşe yahut yere ait herhangi bir olay ve güneş ve ay tutulması dolayısıyla kılınan âyât namazı, hacda tavaf namazı, adak veya yemin namazı, vefat etmiş birisinin kaza

⁹⁶ Albayrak, **a.g.e.**, s. 69.

⁹⁷ Âl-i İmrân 3 / 28; Nahl 16/106; Mü’min 40 / 23.

⁹⁸ el-Muzaffer, **a.g.e.**, s.67.

namazlarını kılmayı taahhüt eden kişinin ölü adına kılacağı namazlar (büyük oğul namazı) ve cenaze namazı.⁹⁹

Vacip yani farz namazlar on yedi rekâttır. Sabah 2; öğle 4; ikindi 4; akşam 3; yatsı 4 rek'attır.

Âyât namazı güneş tutulması ay tutulması, zelzele ve halkı korkuya sevk edecek şiddetli gök gürlemesi, şimşek çakması gibi durumlarda farz olup, 2 rekât olarak kılınır. Âyât namazını kılmayı farz eden şeyler birden fazla olursa, onların her biri için bir âyât namazı kılınmalıdır.¹⁰⁰

Cenaze namazı kifayi bir farzdır, beş tekbirle kılınır. Meyyite dua mahiyetinde olduğu için cenaze namazı kılmak isteyen kimsenin abdestli, gusüllü veya teyemmümlü olması ve beden elbisesinin pak olması şart değildir.

Büyük oğul namazına gelince bu kısaca şudur: Vefat eden bir babanın üzerine farz olduğu halde kılmadığı namazlar varsa bunları kılmak o kişinin büyük oğluna farzdır. Şayet büyük oğul bunları kendisi kılmaz ise ücret vermek suretiyle bu namazları birisine kıldırmak zorundadır. Ama annenin kılmadığı namazları kaza etmek iyi olmasına rağmen, ona farz değildir.¹⁰¹

Ayrıca her gün gece ve gündüz farz namazlar dışında kılınan namazlar nafiledir. Nafileler ise sabah 2, öğle 8, ikindi 8 -bunlar farzlardan önce kılınır-; akşam 4 -farzdan sonra-; yatsının farzdan sonra bir rekât ayakta, yahut oturarak kılınan 2 rek'at nafilesi vardır. Gecenin üçte ikisi geçtikten sonra 8 rek'at daha gece namazı kılınır. Bunu takiben de 2 rek'at "şef ' ", bir rek'at da "vitr" namazı kılınır. Vitr namazındaki "Kunut" duaları farklıdır.

İki rek'attan fazla nafile namazlarda iki rek'atta bir selam verilerek ikişer ikişer kılınır. Ramazan ayında bin rek'at nafile kılınır ve her gün kılınarlardan ayrıdır. Ramazan ayında her gece akşamla yatsı arasında 8, yatsıdan sonra 12 rek'at; Ramazan'ın

⁹⁹ Kaşifu'l-Gitâ, a.g.e., s. 59.

¹⁰⁰ Sistani, Ali Hüseyini, **Tam İlmihal** (Çev. Sabri Sayan-Hüseyin Akgün -Mehmet Olgun), Gümüş Ofset, İstanbul: 1995, s.227.

¹⁰¹ Sistani a.g.e., s. 216.

yirminci gecesinden sonra, yatsıdan sonraki nafıleye onar rek'at eklenmesiyle otuzar rek'at; on dokuzuncu, yirminci ve yirmiüçüncü gecelerde de bunlardan başka yüzer rek'at nafıle vardır ve iki rek'atta bir selam verilerek kılınır.¹⁰² Ramazan ayında, Ehl-i Sünnet'in cemaatle kıldığı teravih namazı, İmamiyye'ye göre meşru değildir, çünkü onlara göre nafıle namazın cemaatle kılınması caiz olmaz.¹⁰³

İmamiyye'ye göre öğle-ikindi ve akşam-yatsı namazları cem' edilerek kılınabilir. Şöyle ki öğleden sonra güneş batıncaya kadar ikindinin akşamdan sonra da gece yarısına kadar yatsının arka arkaya kılınabileceği kabul edilmektedir.

Yolculukta (sefer)¹⁰⁴ dört rek'at olan öğle, ikindi ve yatsı namazlarının ikişer rek'at olarak kılınması (kasr) şarttır. Seferi hal, sekiz fersahlık (44 km.) bir yolculuğa çıkışla tahakkuk eder. Bir gün içinde dört fersahlık (22 km.) bir yere gidip dönecek kimse de yolcu sayılır. Gideceği yerde on gün veya daha fazla kalmaya niyetlenen kimse, oraya varınca namazını tam kılar, orucunu da tutar.

Cuma namazı masum imamın bulunduğu zamanda farz, Mehdi'nin gaybetinde ise farz-ı tahyiri'dir; yani isteyen Cuma isteyen öğle namazını eda edebilir. Cuma namazını kılmak için imamlarla birlikte en az beş kişinin olması gerekir.¹⁰⁵ Gebze ve civarındaki camilerde ihtiyatla amel edilerek Cuma ve cumadan sonra cemaatle öğlen namazı kılınmaktadır.

Ramazan ve Kurban bayramı namazı imamın zuhuru döneminde farzdır ve cemaatle kılınması gerekir. İmamın gaib olduğu günümüzde ise müstehap olup cemaatle veya ferdi olarak kılınabilir. Bu namazlar iki rekattır.¹⁰⁶

Abdest hususunda da Ehl-i Sünnet'le bazı farklılıklar vardır. İmamiyye ise, abdestte yüzü ve kolları dirseklerle beraber aşağıya, ellere doğru iki kere yıkadıktan sonra bir daha suya dokunmamak üzere ellerdeki ıslaklıkla başın da ön kısmını yukarıdan aşağıya doğru sağ elle bir kere, sonra da sağ elle sağ ayağı sol elle sol ayağı parmak uçlarından yukarıya ayak mafsalı dâhil olmak üzere bir kere meshetmeyi farz

¹⁰² Kaşifu'l-Gitâ, a.g.e., s. 60.

¹⁰³ Fiğlâlı a.g.e., s. 237.

¹⁰⁴ Sistani, a.g.e., s. 200-203.

¹⁰⁵ Sistani, a.g.e., s. 114.

¹⁰⁶ Sistani, a.g.e., s. 229.

saymıştır. Buna “Ey iman edenler, namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayınız, başınıza meshediniz ve topuklara kadar ayaklarınıza da”¹⁰⁷ mealindeki ayeti delil göstermektedirler. Yalnız ayağın temiz olması şarttır. Ayak kirli ise önce yıkanır kurulanır, sonra abdest alınır ve ayak yukarıda tarif edildiği şekilde meshedilir. Mest üzerine kesinlikle meshedilmez.¹⁰⁸

Ezan ve ikamet Ehl-i Sünnet’inkine göre farklıdır. Caferiler ezanı şu şekilde okumaktadırlar:

Allah-u Ekber (4 defa)

Eşhedü en lâ İlahe illallah (2 defa)

Eşhedü enne Muhammeden Rasulullah (2 defa)

Eşhedü enne Aliyyen Veliyullah (2 defa: bazı yerlerde Eşhedü enne Emire’l-Mü’minine Aliyyen Veliyullah şeklinde de söylenir.)

Hayye ale’s-salah (2 defa)

Hayye ‘ale’l-felah (2 defa)

Hayye ‘alâ hayri’l-amel (2 defa)

Allah-u Ekber (2 defa)

La ilâhe illallah (2 defa)

Gebze, Darıca ve Çayırova’daki Caferi camilerinde ezanlar genellikle CD’den okutulmaktadır. Bu CD’ler ya İran’dan temin edilmekte ya da ahundlar tarafından doldurulmaktadır. Caferiler bu durumun fıkıhları açısından bir mahzuru olmadığını, âlimlerinin buna izin verdiğini söylemektedirler. Görüşmelerimiz sırasında “Ezanı niçin CD’den okutuyorsunuz?” sorusuna ezan okuyacak güzel sesli insanların her zaman denk gelmediğini, CD’den okutularak bu meselenin çözümlendiğini söylemişlerdir. Zaten Caferilerin ezan, ikamet ve benzeri görevleri yerine getirecek müezzin benzeri

¹⁰⁷ el-Maide 5/6.

¹⁰⁸ Gölpınarlı, **Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik**, İstanbul: 1987, s.595.

yetişmiş elemanları bulunmadığından bu görevleri halktan insanlar yerine getirmektedirler.

İkamet de “Hayye alâ hayr’il amel” den sonra iki defa “Kad kameti’s salâh”, bir defa “Lâ ilâhe illallâh” denilerek tamamlanır.

İmamiyye mutlak olarak temiz toprağa secdeyi vacib bilir. Halıya, kilime, yünden, pamuktan örölmüş yaygılara, hele ipek seccadeye secde etmeyi caiz görmez. Toprağa secde imkânı bulamayanların, topraktan bitmiş fakat yenmesi, giyilmesi adet olmayan temiz bir şeye, çimene çayıra boyasız-cilasız, tahtaya, taşa, hasıra, kâğıda secde etmeleri caizdir.¹⁰⁹

Üzerine secde yapılabilecek en temiz toprak da Kerbela toprağıdır. Caferilerde herhangi bir toprak üzerine de secde yapılabildiğı halde Kerbela toprağının tercih edilmesi hem Kerbela olaylarının hatırlanmasını hem de Hz. Hüseyin’in hatırasının canlı tutulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle her Caferinin yanında “türbet” veya “mühür” dedikleri sertleştirilmiş ve çeşitli şekiller verilmiş Kerbela toprağı bulunmaktadır. Bu topraklar özel koruyucu kadife kumaşlar içerisinde taşındığı gibi camilerde de bir sandık içerisinde bulundurulmakta ve isteyenler buradan alıp kullanmaktadırlar. Herkes secde edeceğı yere bu toprakları koymakta, secdelerini bunun üzerine yapmaktadır. Namazdan sonra saygıyla öpölüp başa götüröldükten sonra kadifelere sarılarak kaldırılmaktadır.

b. Oruç

Caferi mezhebine göre oruç İslam şeriatının rökünlerinden bir rökündür ve hüküm bakımından üç kısma ayrılır; Farz olan oruçlar, müstahab oruç ve haram oruçlar. Farz olan oruçlarda iki kısımdır: Asıl bakımından farz olanlar, bir de herhangi bir sebep dolayısıyla farz olanlardır. Aslen farz olan oruç, Ramazan ayının orucudur. Bir sebepten dolayı farz olunanlar ise, kaza, keffarat gibi sebepler dolayısıyla tutulması gereken oruçlardır. Müstahab oruç; Receb ve şa’ban aylarında ve diğer mübarek

¹⁰⁹ Gölpınarlı, a.g.e., s.816.

günlerde tutulan oruçlardır. Haram olanlar. fitır ve kurban bayramında ve kurban bayramının ikinci ve üçüncü günlerinde tutulan, oruçtur.¹¹⁰

Orucun ahkâmı ile ilgili hükümler fıkıh kitaplarında¹¹¹ etraflıca yer almaktadır. Bu hükümlerden dikkat çeken, orucu bozan şeyler içerisinde Allah'a, Peygambere ve oniki İmama yalan isnat etmeninde sayılmasıdır. Ayrıca, yolculukta oruç tutanın tıpkı mazereti yokken oruç yiyen kimse gibi olduğundan dolayı yolculukta mutlaka oruç tutulmaması gerektiğinin belirtilmesidir. Tutulamayan oruçlar daha sonra kaza edilir. Hasta olan için de durum aynıdır.¹¹²

Türkiye'de ki Caferiler, diğer İslam toplumlarında olduğu gibi oruç ibadetine büyük önem verirler. İbadet hayatı güçlü olanlar bir tarafa zayıf olanlar bile ramazan ayı geldiğinde oruç tutmaya çalışırlar. Ramazanda cemaatle teravih namazı kılmak Ömer b. Hattab tarafından adet hakine getirildiği için Caferiler ramazanda yatsı namazından sonra camide teravih namazı kılmazlar. Bu durumda günlük namazları kılanların bile tamamına yakınının teravih ibadeti alışkanlığının olmadığını söylemek mümkündür.¹¹³

c. Zekat

Caferi Mezhebine göre zekât, namazdan sonra gelen ikinci önemli ibadettir. Bazı rivayetlere göre zekât vermeyenin namazı makbul değildir. Şia'da da, bütün Müslümanlarda olduğu gibi dokuz cins şeyden zekât verilir. Bunlar: Deve, sığır, koyun-keçi, buğday, arpa, üzüm, hurma, altın ve gümüşdür.¹¹⁴ Ticaret malıyla attan, mercimek v.s. gibi yerden biten şeylerden zekât vermek müstehaptır. Zekât verilmesi farz ve müstehap olan şeylerin her birinin şartları Hanefî, Şafi, Maliki, Hanbelî mezhepleriyle aynıdır. Zekât verilecek kişiler de "*Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda*

¹¹⁰ Kaşif'l-Gitâ, **Caferi Mezhebi ve Esasları**, s.62.

¹¹¹ Mesela bk..Ali Hüseyini Sistani,**Tevzih'ul Mesail**.

¹¹² Sistani , **a.g.e.**,s..241; Gölpınarlı, **a.g.e.**, s.591.

¹¹³ Üzüm, **a.g.e.** , s.300-301.

¹¹⁴ Fığlalı, **İmamiye Şiası**, s. 240; Kasif'ül- Gitâ, **a. g. e.**, s. 63.

*kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*¹¹⁵ ayet-i kerimesinde bildirilmiştir.¹¹⁶

Zekât verilecek kişide dikkat edilmesi gereken o kişinin oniki imama inanan bir Şii olmasıdır. Eğer yanlışlıkla Şii olmayan birine zekât verildiyse, ikinci defa verilmesi gerektiğine inanılmaktadır.¹¹⁷

Zekât-ı fitır, yani fitre, Ramazan ayının san gününün akşamı, yani bayram gecesı, güneş batınca, hür olsun, olmasın, her verebilecek Müslüman’a vacib olur. Hatta o gün yahut o sırada doğan çocuğa da vacibdir. Kendisi veremeyecek halde olanın fitresini vermek, nafakası kime vacibse ona vacib olur. Zekât, mal sadakası olduğu gibi fitre da can sadakasıdır ve oruç, bunu vermekle kabul olur.¹¹⁸ Fitra zekâtı da Şia fakirlerine verilmelidir. Ama onun bulunduğu şehirde Şia fakiri bulunmazsa diğer Müslümanların fakirlerine de fitra zekâtı verilebilir.¹¹⁹

d. Humus

Caferiler, humusun, Allah-u Teala'nın, “... *Bilin ki ele geçirdiğiniz ganimetin beşte biri Allah'ın, Peygamber'in ve yoksulların, yetimlerin, düşkünlerin ve yolcularındır.*”¹²⁰ âyeti ile, Hz. Peygamber ve yakınlarına, zekata bedel olarak verilmek üzere farz kılındığına ve onların hakkı olduğuna inanır. Allah, mal ve beden sadakaları olan zekât ve fitrayı onlara haram kılmıştır. Buna karşılık onlara, humustan pay ayrılmıştır.

Humus yedi şeyden verilir: İmam veya naibinin izniyle olmak şartıyla, kendileriyle savaşılmış kimselerden alınan harp ganimetleri; altın, gümüş, demir, bakır v.s. gibi madenler, defineler, denizden çıkarılan inci, mercan v.s. gibi şeyler; haramla

¹¹⁵ Tevbe 9/60.

¹¹⁶ Kasıf'ül-Gıtâ, a. g. e., s.63.

¹¹⁷ Albayrak, a.g.e., s.78; Sistani, a.g.e., s..289.

¹¹⁸ Kasıf'ül-Gıtâ, a. g. e., s.64.

¹¹⁹ Sistani, a.g.e., s.297.

¹²⁰ Enfal 8/41.

karışmış mallar; zimmînin bir Müslüman'dan aldığı arazi, ticaret yoluyla ve başka kazanç yollarıyla elde edilen kar.¹²¹

Humus, altıya taksim edilir: Üçü Allah'a, Raslulü'ne ve yakınlarına aittir. Bu üç hisse, imam ortaya çıkmışsa yani zahirse ona, değilse imamın naibi olan adalet sahibi, müctehide verilir. Müctehidler tarafından şeriatın, İslam dininin korunması için önemli görülen dini işlere sarf olunur, yoksullara verilir. Diğer üç hisse, Haşimoğulları'ndan olup kendilerine sadaka ve zekâtın haram kılındığı fakirler, yetimler ve yolculara verilir.¹²²

Gebze ve civarında oturan halkın humus ibadetini yerine getirmeye önem verdikleri Caferi hocalar tarafından da ifade edilmiştir. Humus Allah ve kul hakkı olarak telakki edildiğinden özellikle hacca gidecek olan kimseler humusunu vermeden gitmezler.

e. Hac

Hac, İslamın en büyük esaslarından ve en önemli rükünlerinden biridir. Onu terkedenin Yahudi ya da Hristiyan olarak ölmek üzere serbest bırakıldığı ifade edilmiştir. Dahası gücü yetenlerin hac yapmasının emredildiği ayette “ ... *Artık kim kâfir olursa, bilsin ki Allah âlemlerden ganidir*”¹²³ buyrulmasıyla haccı terk edenin küfür derecesine varacağına işaret edilmiştir. Hac hem beden hem de malla yapılan bir nevi cihaddır. Hac akıllı, ergen, yol azığına sahip olan, bedeni sıhhatte bulunan herkese yol emniyetinin de bulunması şartıyla ömründe bir kere haccetmesi farzdır.¹²⁴

Haccın çeşitleri vardır. Bunlar içerisinde en efdali temettü' haccı olup önce umre yapılır, ihramdan çıkılır, umreden sonra yeniden ihrama girilir, Arafat'a gidilir, kurban gecesini Meş'arü'l-haram'a dönülür, Kurban bayramı günü Mina'daki görevler yerine getirilir ve kurban kesilir, sonra Mekke'ye gidip tavaf, sa'y ve öteki ameller

¹²¹ Fiğlahı, **İmamiye Şiası**, s. 240-241; Kasif'ül- Gıtâ, **a. g. e.**, s.65.

¹²² Kasif'ül- Gıtâ, **a. g. e.**, s.65

¹²³ Âl-iİmrân 3/97.

¹²⁴ Kasif'ül- Gıtâ, **a. g. e.**, s.67; Fiğlahı , **a.g.e.**, s.240.

yapılır ve böylece hac menasiki tamamlanır. Mekke dışından giden bütün Ca'feriler temettü' haccı yaparlar.¹²⁵

Bu yıl (2009) Gebze, Darıca Ve Çayırova'dan Hacca müracaat edenlerden 18 kişiye hac kurası çıkmıştır. Bu kişiler dualarla Hacca uğurlandılar.

Caferilerde Ehl-i Sünnetten farklı olarak Hac'da "Haccı Nisa Namazı" vardır. Haccın farzlarından. Tavaftan sonra kılınan iki rekât namazdır. Bunu bilerek kılmayan bir hacıya, bu namazı eda edene kadar eşiyile beraber olması haramdır.

Caferilerde hac kadar önemli olan bir diğer ibadet de imamların kabirlerine yapılan ziyaretlerdir. Yapılan bir araştırmada bazı Caferilerin, imamların kabirini ziyaret etmenin hacdan daha sevap olduğuna dair bir düşüncüyü taşıdıklarının gözlemlendiği ifade edilmiştir.¹²⁶

Hac dışında da Caferilerin ziyarette buldukları mekânlar şunlardır: Irak'ta Kerbela'da Hz. Hüseyin ve yarenlerinin türbesi, Necef'te Hz. Ali'nin türbesi, İran'ın Meshet kentindeki 8. imam Rıza'nın mezarı, Kum'da Ma'suma-i Kum'un türbesi, Suriye'nin başkenti Şam'da Hz. Zeynep ve Hz. Rukayye'nin türbeleri, Mekke'de Hz. Hasan ve Hz. Hatice'nin türbeleri Caferiler tarafından en çok ziyaret edilen mekânlardır.

Caferi mezhebinde hac farızasını yerine getirene "hacı" denildiği gibi, Kerbela'yı ziyaret edene "Kerbayı" veya "Kerbela", Meşhed kentine gidenlere "Meşhedî" denmektedir. Herhangi bir imamın mezarını ziyaret etmeden önce ziyaret guslü alınmalıdır.¹²⁷

İmamın yattığı binaya girerken selam verilerek, hürmetle girilir. İmamın kendine ait ziyaret namesi okunur. İki rekât ziyaret namazı kılınır. Anne-baba, eş, dost için de namaz kılınır, dualar edilir.

¹²⁵ Üzüm, a.g.e., s.306.

¹²⁶ Albayrak, a.g.e., s.77.

¹²⁷ Üzüm, a.g.e., s.313.

f. Cihad

Cihad, İslam binasının temelidir; bina, bu direk sayesinde yücelmiştir; çevresi, bu yüzden genişlemiştir. Cihad olmasaydı İslam, âlemlere rahmet ve bütün halka bereket haline gelmezdi.

Cihad, düşmana karşı koymak, yeryüzündeki zulüm ve fesada karşı, hak için, gerçek için canla, başla, malla savaşıdır.

Caferi mezhebine göre cihad; Cihad-ı ekber ve Cihad-ı asgar olmak üzere ikiye ayrılır. Cihad-ı ekber içteki düşmana karşı durmaktır ki o düşman da nefistir, benliktir. Farzları yerine getirmek ve haramlardan kaçınmak için nefisle mücadele etmek demektir. Nefisle yapılan cihad, daha önemli ve daha zor olduğu için Hz. Peygamber bu cihada cihad-ı ekber (büyük cihad) adını vermiştir. Cihad-ı ekber bilgisizlik korkaklık, cevir ve zulümde, ululanmak, kendisini büyük görmek, haset, nekeslik, bencilik vs. gibi kötü huylarla savaşıdır. «Düşmanlarının en çetini en büyük düşmanın, bedenindeki nefisidir» buyrulmuştur.

Cihad-ı asgar; dıştaki düşmanla yapılan savaşıdır. Hakkın, adaletin, düzgünlüğün, faziletin, dinin düşmanı ile savaşıdır.¹²⁸

g. Emr-i Bi'l Ma'ruf ve'n-Nehy-i Ani'l Münker

El-Emru bi'l-Ma'ruf ve'n-Nehyu 'ani'l-Munker, iyiliği emredip kötülüğü yasaklama demektir ve hem şer'an hem de aklen en önemli içtimai farzlardandır, dinin dayandığı esaslardan biridir. İbadetlerin en üstünlerindedir,

İtaatlerin en yücelerindedir ve cihad kapılarından bir kapıdır. Hakka davettir; doğru yolu gütmektir, sapıklığa ve aslı olmayan şeylere karşı koymaktır. Bunu terk eden toplumu Allah alçaltmıştır; onlara kötülük libasını, giydirmiştir; onlar, her saldırganın saldırısına razı olmuşlar, her zalime lokma kesilmişlerdir. İyiliği emrettiği halde onu

¹²⁸ Kasif'ül- Gıtâ, a. g. e., s.68.

terk edene, kötülüğü nehyettiği halde işleyene de Allah lanet eder. Bu yüzden buna uymak bütün Müslümanlara farzdır.¹²⁹

h. Tevelli ve Teberri

Tevelli, Allah, Peygamber ve İmamlarla bunları sevenleri sevmek; Teberri ise, Allah'ı Peygamberi ve İmamları sevmeyenleri sevmemek demektir. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberin ve onunla birlikte olan mü'minlerin kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında ise merhametli olduklarının ifade edilmesi¹³⁰ ve Allah'a ve ahiret gününe inanan toplulukların, -babaları, oğulları, kardeşleri ya da akrabaları olsa da- Allah'a ve Peygambere karşı gelenlere sevgi gösteremeyeceklerinin belirtilmesi¹³¹ Tevelli ve Teberri anlayışının temelini teşkil etmektedir. Ancak burada dikkat çeken husus, Caferilerin Allah ve Resulünü sevmenin yanına imamları sevmeyi de koymuş olmalarıdır.¹³²

Tevelli ve Teberri konularında fıkıh kitaplarında fazlaca detay bulunmamaktadır. Fakat Caferiler bu kavramlara yabancı değildir. Halk arasında bu kavramlar Tevella ve Teberri olarak zikredilmekte olup, çok az dini bilgisi ve dini yaşantısı olanlar bile bu kavramların birer cümlelik tanımlarını bilmektedirler. Mollalar sohbetlerinde konu üzerinde durmaktadırlar.

Tevelli ve Teberri prensibi gereği, genel olarak, mezhebi beraberlikten dolayı Caferilerin birbirlerini sevdikleri ve mezhebi noktada Caferi olanı Caferi olmayana tercih ettikleri müşahede edilmiştir.

Tevelli ve Teberri prensibi gereği Caferilerin Sünnilere bakışı çeşitlilik arz etmektedir. Tarihi bölge (Tarihi Bölge: Türkiye Caferilerinin yoğun olarak bulunduğu Doğu Anadoludur. Iğdır, Iğdır'ın ilçelerinden Aralık ve Tuzluca, Kars Merkez, Kars'ın ilçelerinden Arpaçay ve Akyaka ve bununla birlikte Ağrı iline bağlı Taşlıçay ilçesi Caferilerin yoğun olarak buldukları yerleşim alanlarıdır.¹³³)' de yaşayan orta yaşlı ve

¹²⁹ Kasıf'ül- Gıtâ, a. g. e., s.69.

¹³⁰ el-Feth 49/29

¹³¹ el-Mücadele 58/22

¹³² Üzüm, a.g.e., s.318.

¹³³ Üzüm, a.g.e., s.84-92.

yaşlı kesim Sünnilere daha soğuk bakar Çünkü onlara göre Sünniler yanlış yoldadır, inandıkları halde Ehl-i Beyt'e düşmanlık edenlerle beraber olmuş, Muaviye gibi Hz. Ali ile savaşmış bir kimseye "radiyellahu anh" demekten geri kalmamış, Emevi ve Abbasilerin zulümlerine müsamaha ile bakmış üstelik kendilerini de "Rafızı" diyerek dışlamaya çalışmışlardır.¹³⁴ Bununla birlikte hem yeni yetişen neslin hem de göç sonrası yerleşilen bölgelerde bulunan Caferilerin Sünnilere yaklaşımı daha sıcak olmuş ve karşılıklı ilişkiler kurulmaya başlamıştır. Göç sonrası yerleşilen bölgelerde Caferiler ile Sünniler arasında kız alıp verme işi giderek artan bir durum haline gelmiştir. Araştırma esnasında görüştüğümüz Caferilerden birçoğunun ailesinde ya da akrabasında Sünni birisi ile evli olan bulunmaktadır. Caferiler kız alıp verme konusunda genellikle tercihlerinin Caferi olacağını, ama ahlaki kriterler açısından uygun bir Caferi olmaması durumunda Ahlaki özelliklerine güvendikleri bir Sünni'ye kızlarını rahatça verebileceklerini ifade etmişlerdir.

E. TÜRKİYE'DE CAFERİLER

Yaklaşık olarak bir milyar 150 milyon nüfuslu İslam dünyasının beşte birinin Şii olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu sayı, içinde diğer Şii ve Batıni fırkaları da barındırdığından Caferilere ait kesin bir sayı olarak kabul edilemez. Caferilerin tahmini dağılımlarına ait sayı aralıkları şu şekilde verilebilir: İran 58–60 milyon, Hindistan 30–40 milyon, Pakistan 30 milyon, Irak 12–14 milyon, Azerbaycan 7 milyon, Afganistan 4–6 milyon, Yemen 4–6 milyon, Lübnan 1milyon, Türkiye 1–1.5 milyon, Suriye 150–200 bin, Kuveyt 500–600 bin, Suudi Arabistan 300–500 bin, Bahreyn 250–500 bin, Katar 30–80 bin, Birleşik Arap Emirlikleri 375 bin. Bunun dışında Orta Asya cumhuriyetleri, Afrika, Avrupa ve Amerika kıtasında küçük cemaatler halinde varlıklarını devam ettirmektedirler.¹³⁵

Türkiye'de yaşayan Caferilerin sayılarını tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Çünkü ülkemizde etnik köken ve mezhepler hakkında nüfus istatistikleri tutulmamaktadır. Bu konuda kimi kaynaklar 1-1.5 milyondan bahsederken Kocaeli'nde bulunan Caferi ve Ehl-i Beyt Eğitim İlim-Kültür ve Yardımlaşma Derneği yetkililerinin

¹³⁴ Üzüm, a.g.e., s.320.

¹³⁵ Faik Bulut, "Şii Ali Aşkı", *Atlas Dergisi*, S. 139, Ekim 2004, s.78.

verdiği bilgiye göre bu sayı 2,5-3 milyon civarındadır. Gebze, Darıca ve Çayırova' daki Caferiler ile Türkiye'nin diğer yerlerindeki Caferiler ağırlıklı olarak Irak'ta bulunan Ayetullah Sistaniye bağlıdırlar. Caferi hocalar Müctehidler arasında fark olmadığını söylemektedirler.

F. GEBZE'DE CAFERİLER

Gebze, Marmara Bölgesinin doğusunda, İzmit Körfezi'nin kuzey kesiminde yer alan, zengin bir tarihi geçmişe sahip, ekonomisi, tarım, hayvancılık ve sanayiye dayalı Türkiye'nin hızla gelişen ve büyüyen bir ilçesidir.

Gebze, Kocaeli'nin endüstrisinin büyük bölümünü barındıran, Marmara Denizinin kuzeyi ile İstanbul'un 45 kilometre doğusunda yer alan bir ilçedir. Marmara bölgesinin en büyük ikinci ilçesi olup Türkiye sanayisinin %15'ini barındırmaktadır.

Gebze ana ulaşım yolları üzerindeki konumu nedeni ile uzun yıllar Anadolu'dan İstanbul'a göç eden Anadolu halkının, İstanbul'dan önce uğradığı bir ayak olmuştur. İstanbul nüfusunun 10 milyonu aşması kentin sorunlarını artırmış, sanayi tesislerinin İstanbul dışında yerleşmesine gereksinim duyulmuştur.

Yeni yerleşim yeri arayışlarının bir sonucu olarak, sanayi tesislerinin büyük çoğunluğu İstanbul'a en yakın konumda olan Gebze'ye akın etmiştir. Toprağın maliyetinin ucuz ve kolay bulunur oluşu Gebze'yi sanayinin cazibe merkezi haline getirmiştir

Gebze, Marmara sahiline 7 km., İzmit'e 49 km., İstanbul'a 45 km. uzaklıkta bulunmaktadır.

Sürekli yükselen bir nüfus grafiği çizen Gebze, 2008 yılında çıkarılan kanunla birlikte kendisine bağlı olan Çayırova, Darıca ve Dilovası'nın birer ilçe olması sonucu nüfusunun bir bölümünü bu yeni ilçelere vermiştir. 2007 yılında nüfusu 521.291 iken yeni ilçelerin kurulmasıyla 2008 yılındaki nüfusu 288.569 olmuştur.

Gebze, Darıca, Çayırova'da yerleşen Caferiler ağırlıklı Kars, Ağrı-Taşlıçay ve Iğdır'dan göç etmişlerdir.

1. Caferilerin Gebze ‘deki Yerleşim Yerleri ve Camileri:

Muhammediye Camii: Gebze Mustafa Paşa Mahallesiinde bulunmaktadır. Yapımı 1994 yılında tamamlanmıştır. Gebze’de ki Caferiler Mustafa Paşa mahallesiinde oturmaktadırlar. Burada oturan Caferiler ve hocaları bu mahallede yaklaşık olarak 400–500 arasında bir Caferi nüfusunun oturduğunu ifade etmektedirler.

2. Caferilerin Darıca’daki Yerleşim Yerleri ve Camileri:

Bu bölgede Caferilerin en yoğun bulunduğu yer Darıca’dır. Darıca Osman Gazi Mahallesiinde oturmaktadırlar. Caferilerin bu İlçedeki nüfuslarının 9000-10.000 arasında olduğu ifade edilmiştir.

Darıca-Osman Gazi Mahallesiinde 2 tane Caferi Camisi vardır.

1-Ensar Camisi: Bu caminin yapımı 1991 yılında tamamlanmıştır.

2-Hicret Camisi: Bu bölgenin ilk Caferi camisidir. 1970 yılında yapılmıştır.

3. Caferilerin Çayırova’daki Yerleşim Yerleri ve Camileri:

Çayırova ilçesinde ki Caferiler Güzeltepe Mahallesiinde oturmaktadırlar. Çayırova’ daki caminin adı Hz. Ali Camisidir. Bu cami bölgenin en yeni camidir. Yapımı 2001 yılında tamamlanmıştır. Çayırova’da 300–400 arasında Caferi nüfus bulunduğu ifade edilmiştir.

Bu camilerde dernekler vardır. Caferi cemaati bu derneklerin üyesidir. Caferiler bu derneklere aylık 10-50 lira arasında aidat öderler. Bu camilerde görev yapan hocaların paraları toplanan bu aidatlardan, camilerin kirada olan mal varlıklarından elde edilen gelirlere veya Muharrem ayında Aşuradan önceki 10 gün ve sonraki 3 günde camilerdeki programlardan sonra cemaatin yaptığı bağışlardan ödenir. Bize verilen bilgiye göre bugün bu bölgedeki hocaların maaşları 800-1000 lira arasındadır. Caferi hocalarına Şeyh, molla ve Ahund denir. Ahund hepsinden üst bir sıfattır.

Caferi hocalar İnan (Kum, Tebriz ve Meşhed), Irak ve Suriye'de okumaktadırlar. Çoğunluk % 90 oranında İnan'daki medreselerde okumaktadırlar. Türkiye'den 200 civarında öğrencinin halen buralardaki medreselerde okudukları ifade edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

A. UYGULAMALI ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bu bölümde örneklem alanında yapılan uygulama sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, araştırmaya katılanların olgusal durumları ve Caferilerin inanç, ibadet ve dinin sosyal hayata aktarımı ile ilgili analizlere, sonuç ve değerlendirmelere yer verilecektir.

1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 1

Cinsiyet	N	%
Erkek	31	36,5
Bayan	54	63,5
Toplam	85	100,0

Araştırmaya katılan 85 kişiden 31 kişi (% 36,5)' erkeklerden, 54 kişi (% 63,5)'i bayanlardan oluşmaktadır. Örneklem içinde kadın ve erkek oranların eşit düzeyde temsil edilmesi yönünde gayretlerimiz olmasına rağmen bu mümkün olamamıştır. Bu araştırmaya kadınların ilgisinin daha fazla olduğu görülmüştür.

2. Örneklem Grubunun Yaşa Göre Dağılımı

Tablo 2

Yaş	N	%
18-24	12	14,2
25-34	28	32,9
35-44	14	16,7
45-54	14	16,7
55 ve üzeri	17	20,3
Toplam	85	100

Örneklem grubunun yaş gruplarına göre dağılımına baktığımızda ankete katılan 85 kişiden 18–24 yaş grubuna giren 12 kişi (%14,2), 25–34 yaş grubuna giren 28 kişi (% 32,9), 35–44 yaş grubuna giren 14 kişi (%16,7), 45–54 yaş grubuna giren 14 kişi (%16,7) ve 55 ve üzeri yaşa sahip olanlar da 17 kişi (% 20,3) olarak şekillenmiştir. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 40'dır.

3. Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3

Eğitim Durumu	N	%
Okur-yazar değil	1	1,2
İlkokul	33	38,8
Ortaokul	14	16,5
Lise	23	27,1
Üniversite/Y.Okul	11	12,9
Master/Doktora	3	3,5
Toplam	85	100,0

Eğitim, sosyal bir varlık olan insanın davranışlarını belirleyen temel etkenlerden biridir. Ankete katılan deneklerin eğitim düzeyleri dini, siyasi ve sosyal olaylara yaklaşımlarını etkileyen en önemli etkenlerdendir.

Örneklem grubunun eğitim durumuna göre dağılımına baktığımızda ankete katılan 85 kişiden 1 kişi (%1.2)'si okur-yazar değil, 33 kişi (% 38.8)'i ilkokul mezunu, 14 kişi (%16.5)'i orta okul mezunu, 23 kişi (%27.1)'i lise mezunu, 11 kişi (%12.9)'u üniversite mezunu ve 3 kişi (%3.5)'i de master/doktora düzeyinde bir eğitime sahiptir. Bu tabloya göre deneklerin tamamına yakını bir okula gitmiş ve oradan mezun olmuştur. Bununla birlikte deneklerin % 43.5'i lise ve üstü bir eğitime sahiptir.

4.Örneklem Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 4

Medeni Durumu	N	%
Evli	55	64,7
Bekar	25	29,4
Dul(eşi ölmüş)	4	4,7
Evli ama ayrı yaş	1	1,2
Toplam	85	100

Tablo 4'ten anlaşıldığı gibi araştırmaya katılan 55 kişi (% 64,7)'si evli, 25 kişi (% 29,4)'ü'ü bekâr, 4 kişi (%4,7)'si dul (eşi ölmüş), 1 kişide % (1,2)'si de evli ama eşinden ayrı yaşadığını bildirmiştir. Bu sonuçlara göre ankete katılanların % 64.7 gibi büyük çoğunluğu evli olanlardan oluşmaktadır. Medeni durumun inanç, ibadet ve sosyal hayata etkisini inceleyen araştırmalara göre; toplumda bekârların, evlilere, dul (eşi ölmüş) ve boşanmış olanlara göre inanç ve ibadetler yönünden daha olumsuz tutum sahibi oldukları, sosyal hayat yönünden ise daha olumlu tutum düzeyine sahip oldukları anlaşılmıştır. Bekârların sosyal hayatla ilgili olarak evlilere göre olumlu tutum sergilemeleri, bekârların biraz daha değer hükümlerinden bağımsız olarak hareket ettiğini gösterebilir. Buna göre, evliliğin bireyin dini hayatı üzerinde olumlu yönde etkisinin, sosyal hayatta ise olumsuz yönde etkisinin olduğu ifade edilmiştir.¹³⁶

¹³⁶ Uçar, a.g.e., s.100.

5. Örneklem Grubunun Hayatının Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dağılımı

Tablo 5

Hayatınızın Büyük çoğunluğunun Geçtiği Yer	N	%
Köy	11	12,9
İlçe	21	24,7
İl merkezi	13	15,3
Büyük şehir	15	17,6
Doğduğum yer	8	9,4
Göçtüğüm yer	17	20,0
Toplam	85	100,0

Araştırmaya katılanların hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim yerine göre dağılımına baktığımızda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:11 kişinin (%12.9) köyde, 21 kişinin (%24.7) ilçelerde,13 kişinin (%15.3) il merkezinde,15 kişinin (%17.6) büyük şehirde hayatının büyük çoğunu geçirdiği görülmüştür. Ayrıca göç durumlarını öğrenmek için sorduğumuz soruya da 8 kişi (% 9.4) doğduğu yerde,17 kişi (%20.0)'de göçtüğü yerde hayatlarının çoğunu geçirdiklerini söylemişlerdir. Bu tabloya göre deneklerin % 87'si hayatlarının büyük bölümünü ilçe, il veya büyük şehirde geçirmiştir.

Şehirleşme süreci bireyselliği ön plana çıkarmış ve geleneksel kalıplar terk edilme yönüne gidilmiştir. Yapılan araştırmalara göre toplumda bireylerin hayatlarının büyük bölümünü geçirmiş olduğu yerin etkisi açısından inanç ve ibadetlere yönelik kanaatlerin büyük şehirden köye doğru gittikçe arttığını, sosyal hayata yönelik kanaatlerinde köyden büyük şehre doğru gittikçe arttığını görülmüştür. Bu itibarla toplumda geleneksel kültürün hâkim olduğu küçük yerlerde muhafazakâr davranışların kabul gördüğü, sosyal değişme ile beraber modern kültürün hâkim olduğu yerlerde yeni açılımların izlerinin görüldüğü tesbit edilmiştir.¹³⁷

¹³⁷ Uçar ,Ramazan, **Sosyolojik açıdan Alevilik-Bektaşılık**, Aziz Andaç Yay., Ankara; 2006: s. 89.

6. Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı

Tablo 6

Doğum Yeriniz	N	%
istanbul	6	7,1
Ankara	2	2,4
Kars	61	71,8
Iğdır	1	1,2
Kocaeli	13	15,3
Ağrı	2	2,4
Total	85	100,0

Araştırmamıza katılanların doğum yerlerine baktığımızda, deneklerden 6 kişi (%7.1) İstanbul'da, 2 kişi (%2.4) Ankara'da, 61 kişi (%71.8) Kars'ta, 1 kişi (%1.2) Iğdır'da, 13 kişi (% 15.3) Kocaeli'nde 2 kişi(%2.4) Ağrı'da doğmuştur. Deneklerin doğum yerlerine dikkat edildiğinde Kars, Kocaeli ve İstanbul illerinin toplamı 80 kişi (%94.2) ile ön plana çıkmaktadır. Araştırmamızın teorik bölümünde Türkiye Caferilerinin asıl yerleşim yeri “Tarihi Bölge”¹³⁸ olarak isimlendirilen Doğu Anadolu'da Kars ve Iğdır bölgesi olduğunu söylemiştik. Caferiler 1960'lı yıllardan itibaren batıda ki büyük sanayi kentlerine göç etmeye başlamışlar. En fazla göç alan şehirler İstanbul ve Kocaeli gibi büyük sanayi kentleri olmuştur. Bizde bu araştırmamızı bu kentlerden biri olan Kocaeli'nin Gebze ve civarında yaptık. Bu yüzden doğum yeri değişkeni Kars, Kocaeli ve İstanbul'da yüksek oranda çıkmıştır.

¹³⁸ Üzüm, a.g.e., s.84.

7. Örneklem Grubunun Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 7

Mesleğiniz	N	%
Öğrenci	9	10,6
Memur	5	5,9
Esnaf	8	9,4
İşçi	16	18,8
Emekli	13	15,3
Ev Hanımı	27	31,8
İşsiz	1	1,2
Diğer	6	7,1
Toplam	85	100,0

Ankete katılanların meslek dağılımına baktığımızda; 9 kişi (%10.6) öğrenci, 5 kişi (%5.9) memur, 8 kişi(%9.4) esnaf, 16 kişi(%18.8) işçi, 13 kişi (%15,3) emekli, 27 kişi (%31,8) ev hanımı, 1 kişi işsiz (%1,2) olarak tespit edilmiştir. 6 kişi (%7,1) diğer seçeneğini işaretleyenler serbest meslek sahipleridir.

8. Örneklem Grubunun Ekonomik Yaşam Düzeyine Göre Dağılım

Tablo 8

Ailenizin Ekonomik Yaşam Düzeyi	N	%
İyi	28	32,9
Orta	48	56,5
Düşük	9	10,6
Toplam	85	100,0

Bireylerin içinde buldukları ekonomik durum kendilerine bir statü kazandırmakta ve dünya görüşlerine etki etmektedir. Ekonomik durum bireylerin dini ve sosyal hayat ile ilgili tutumlarının olumlu ya da olumsuz olarak şekillenmesinde önemli faktörlerden biridir. Gelir durumu esas alınarak yapılan çalışmalarda gelir durumu düşük ve çok düşük olanların gelir durumu iyi ve çok iyi olanlara göre inançlarına daha bağlı oldukları tesbit edilmiştir. Bireylerin gelir durumlarının yükselmesinin inançlara ve ibadetlere bağlılıklarını olumsuz yönde etkilediği¹³⁹ ifade edilmiştir.

Örneklem grubunun ekonomik durumunu sorgularken kazanç değil de ailenin toplam geliri sorulmuştur. Buna göre; ailelerinin aylık gelirine 28 kişi (%32.9) iyi, 48 kişi (%56.5) orta, 9 kişi (%10.6) düşük cevabını vermiştir. Bu sonuçlara göre Gebze ve civarındaki Caferi Toplumunun %90'a yakınının ekonomik durumunun orta ve iyi olduğu anlaşılmaktadır.

9. Örneklem Grubunun Kişisel Algıları

Tablo 9.1

Aşağıdaki özelliklere sahip olmak sizin için ne derece önemlidir.	HER ZAMAN		ÇOĞU ZAMAN		ARA SIRA		ÇOK NADİR		HİÇBİR ZAMAN		CEVAPSIZ		TOPLAM	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Gelenekçi olma durumunuz nedir?	26	30,6	32	30,7	22	25,9	4	4,7	0	0	1	1,2	85	100
Modern (çağdaş) olma durumunuz?	16	18,8	36	42,4	24	28,2	4	4,7	3	3,5	2	2,4	85	100
Türk toplumuyla bütünleşme durumunuz?	62	72,9	17	20	3	3,5	3	3,5	0	0	0	0	85	100
Muhafazakârlık durumunuz?	31	36,5	35	41,2	15	17,6	1	1,2	2	2,4	1	1,2	85	100
Dindarlık durumunuz?	45	52,9	30	35,3	8	9,4	0	0	1	1,2	1	1,2	85	100

¹³⁹ Ramazan Karaman, **Sanayileşmenin Dine Etkisi (Mersin Örneği)**, Konya; 2000, s. 133-134; Uçar, a.g.e., s. 104.

Önem Durumuna Göre Kişisel Algılar

Tablo 9.2

Aşağıdaki özelliklere sahip olmak sizin için ne derece önemlidir.	ÇOK ÖNEMLİ		OLDUKÇA ÖNEMLİ		ÖNEMLİ		ÖNEMLİ DEĞİL		HIÇ ÖNEMLİ DEĞİL		CEVAPSIZ		TOPLAM	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Gelenekçi olmak sizin için ne kadar önemlidir?	21	24,7	21	24,7	37	43,5	4	4,7	0	0	2	2,4	85	100
Modern (çağdaş) olmak sizin için ne kadar önemlidir?	17	20	27	31,8	28	32,9	10	11,8	2	2,4	1	1,2	85	100
Türk toplumuyla bütünleşme sizin için ne kadar önemlidir?	57	67,1	14	16,5	10	11,8	3	3,5	1	1,2	0	0	85	100
Muhafazakâr olmak sizin için ne kadar önemlidir?	25	29,4	20	23,5	29	34,1	8	9,4	1	1,2	2	2,4	85	100
Dindar olmak sizin için ne kadar önemlidir?	50	58,8	20	23,5	14	16,5	0	0	0	0	1	1,2	85	100
Her hangi bir milletten olmak sizin için ne kadar önemlidir?	48	56,5	9	10,6	15	17,6	6	7,1	6	7,1	1	1,2	85	100
Caferi olmak sizin için ne kadar önemlidir?	74	87,1	6	7,1	3	3,5	1	1,2	0	0	1	1,2	85	100

Araştırmamızda anketimize katılan Caferilerin kendilerini nasıl algıladıklarını tespit etmek amacıyla sorduğumuz “Gelenekçi olma durumunuz nedir?” sorusuna; 26 kişi (%30) her zaman önemli, 32 kişi (%30,7) çoğu zaman önemli, 22 kişi (%25,9) ara sıra önemli, 4 kişi (%4,7) çok nadir önemli derken 1 kişi (%1,2) cevap vermemiştir. Hiç önemli değil seçeneğine deneklerin hiç birinin katılmadığı görülmektedir.

Gelenekçi olmalarının önem derecesi sorulduğunda; 21 kişi (%24,7) çok önemli, 21 kişi (%24,7) oldukça önemli, 37 kişi(%43,5) önemli, 4 kişi (%4,7) önemli değil derken; 2 kişi (%2,4) cevap vermemiştir.

“Modern olma durumunuz nedir?” sorusuna; 16 kişi (%18,8) her zaman, 36 kişi (%42,4) çoğu zaman, 24 kişi (%28,2) ara sıra, 4 kişi (%4,7) çok nadir, 3 kişi (%3,5) hiçbir zaman cevabını vermişlerdir. 2 kişi ise (%2,4) cevap vermemiştir.

Modern (çağdaş) olmanın ne kadar önemli olduğuna ise; 17 kişi (%20) çok önemli, 27 kişi (%31,8) oldukça önemli. 28 kişi (%32,9) önemli, 10 kişi (%11,8) önemli değil, 2 kişi (%2,4) hiç önemli değil derken 1 kişi (%1,2) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Buraya kadarki tespitlerimizden hareketle, ankete katılanlardan 80 kişi (%94) gelenekleri önemsediyini ve geleneklere bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ankete katılanlardan 76 kişi (%91,2) modern olmayı önemsediyini göstermiştir. Bu durumda gelenekçi olmak ve modern olmak faktörleri arasında fazla bir farkın bulunmayışı Caferi toplumunun bir yandan geleneklere bağlı kalmaya gayret ederken diğer taraftan da yeniliklere açık olduğunu göstermektedir.

“Türk toplumuyla bütünleşme durumu nedir?” sorusuna; 62 kişi (%72,9) her zaman, 17 kişi (%20) çoğu zaman, 32 kişi (%39,5) çok nadir cevabı vermiştir. Hiçbir zaman bütünleşemediyini işaretleyen olmamıştır. Bu bütünleşmenin önemine gelince 57 kişi (%67,0) çok önemli, 14 kişi (%16,5) oldukça önemli, 10 kişi (%11,8) önemli, 3 kişi (%3,5) hiç önemli değil, 1 kişi (%1,2) hiç önemli değil seçeneğini işaretlemiştir.

Bu durumda ankete katılanlardan 82 kişi (%96,5) Türk toplumuyla bütünleşme probleminin olmadığını; 81 kişi (%95) de Türk toplumuyla bütünleşmenin kendileri için önemli olduğunu ifade etmiştir.

Özelde Gebze ve civarındaki Caferi Toplumunun, genelde Türkiye Caferilerinin Türk toplumuyla bütünleşme sorunu olmadığı görülmüştür. Bu sosyal bütünleşmeye, ortak coğrafya ve ortak tarih, dini birlik, milli birlik, kültürel birlik,

evlilik, komşuluk, ticaret, eğitim müesseselerinin birliği gibi faktörler katkı sağlamaktadır.

Araştırmamıza katılan denekler, Muhafazakârlık durumuyla ilgili sorumuza; 31 kişi (%36,5) her zaman, 35 kişi (%41,2) çoğu zaman, 15 kişi (%17,6) ara sıra, 1 kişi (%1,2) çok nadir muhafazakar olduğunu; 2 kişi (2,4) hiçbir zaman muhafazakâr olmadığını söylemiştir. 1 kişi ise (%1,2) cevap vermemiştir. Muhafazakârlığın önem derecesiyle ilgili soruya 25 kişi (%29,4) çok önemli, 20 kişi (%23,5) oldukça önemli, 29 kişi (34,1) önemli olduğunu söylerken; 8 kişi (%9,4) önemli değil, 1 kişi (%1,2) hiç önemli değil cevabını vermiş, 2 kişi (%2,4) bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Ankete katılanlar, Caferiler için muhafazakârlığın önemli olduğunu göstermişlerdir.

Caferilerin dindarlık olgusunu değerlendirmek için sormuş olduğumuz “Dindarlık durumunuz nedir.?” sorusuna; 45 kişi (%52,9) her zaman, 30 kişi (%34,3) çoğu zaman, 8 kişi (%9,4) ara sıra cevabını verirken; 1 kişi(%1,2) hiç bir zaman dinle ilgilenmediğini beyan etmiş, 1 kişi (%1,2) bu soruya cevap vermemiştir.

Dindar olmanın önemine gelince; 50 kişi (%58,8) çok önemli, 20 kişi (%23,5) oldukça önemli, 14 kişi (%16,5) önemli olduğunu söylemiş; 1 kişi (%1,2) bu soruyu cevapsız bırakırken, dindarlığı önemsemeyen çıkmamıştır. Bu sonuçlara göre örneklem grubunun neredeyse tamamına yakınının dindar olduğunu ve dindarlığı önemsedğini söylemek mümkündür.

Her hangi bir milletten olmak ne kadar önemlidir sorusuna; 48 kişi(%56,5) çok önemli, 9 kişi(%10,6) oldukça önemli, 15 kişi(%17,6) önemlidir derken; 6 kişi(%7,1) hiç önemli değil demiştir ve 1 kişi (%1,2) cevap vermemiştir. Caferilerin kendilerini Türk olarak algılamaları son derece önemlidir. Çünkü Türkiye Caferilerinin tamamına yakını Azeri Türkü’dür. Nitekim ankete katılan deneklerin %85’i (72 kişi) bu konuyu önemsedğini göstermiştir.

Caferiler için, Caferiliğin ne derece önemli olduğunu tespit etmek için sorduğumuz “Caferi olmak sizin için ne kadar önemlidir?” sorusuna; 74 kişi(%87,1) çok önemli; 6 kişi (%7,1) oldukça önemli, 3 kişi(%3,5) önemli cevabını vermiş olup, 1 kişi (%1,2) önemli değil derken, 1 kişi (%1,2) bu soruya cevap vermemiştir. Bu

sonuçlara göre ankete katılanların % 97,5' i (83 kişi) Caferi olmaya ciddi derecede önem vermektedir.

Bütün bu bulgulardan sonra Caferilerin, Caferi kimliğine, dindarlığa çok büyük önem vermesinin yanında; gelenekçiliği, modern olmayı ve muhafazakâr olmayı da önemsediyini söylemek mümkündür. Türk toplumuyla sosyal ve kültürel bütünleşme noktasında; mezhep, mabet farklılığı, dini muamelattaki farklılıklar ile Caferiler için örgün eğitim programları içerisinde dini eğitim imkânı olmaması dışında bir sorun bulunmamaktadır.

10. Örneklem Grubunun Din Eğitimi Aldıkları Yere Göre Dağılımı

Tablo 10

Öncelikli olarak şu anda sahip olduğunuz dini bilgiyi nereden veya kimlerden aldınız? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)	SAYI	%
Caferi hocalardan	80	94.1
Anne babadan	74	87.1
Kitaplardan	64	75.3
Kur'an Kurslarından	29	34.1
Örgün Din eğitimi Kurumlarından	9	10.6
Din Kültürü dersinde	13	15.3
Dini bilgim yok	0	0
Başka	10	11,8

Toplumda her birey az veya çok, bilinçli veya bilinçsiz örgün veya yaygın din eğitimi kurumlarından bazen de aile çevresinden olmak üzere dini bilgiler edinmektedir. Birey edinmiş olduğu bu bilgiler çerçevesinde kendisine bir bakış açısı oluşturmakta ve

bu bakış açısı doğrultusunda dini hayatına yön vermektedir. Dini hayat sosyal hayatın bir parçası olduğundan dini hayatla ilgili tasarruflar sosyal hayata da etki etmektedir.¹⁴⁰

Türkiye’de örgün eğitim kurumlarında Caferi mezhebi esaslarını da kapsayan bir din eğitimi verilmemektedir. Bu nedenle Caferiler için dini eğitim almanın birtakım zorlukları vardır.

Caferi Toplumu’nun dini bilgilerini nasıl elde ettiklerini tespit etmek için “Öncelikli olarak şu anda sahip olduğunuz dini bilgiyi nereden veya kimlerden aldınız?” sorusunu sorduk. Verdiğimiz şıklardan birden çok şık işaretleyebilirsiniz dedik. Ankete katılan deneklerden 80 kişi (%94.1)’i Caferi hocalardan, 74 kişi (%87,1)’i anne-babadan, 64 kişi (% 75,3)’ü kitaplardan, 29 kişi (%34.1)’i Kur’an kurslarından, 9 kişi (%0.6)’ sı örgün din eğitim kurumlarından, 13 kişi (%15,3)’ü Din Kültürü derslerinden, “Başka” cevabını veren 10 kişi (%11,8)’i internet, televizyon, çevreden dini bilgilerini öğrendiğini ifade etmiştir.

Bu sonuçlara göre Caferi toplumu sahip oldukları dini bilgileri çoğunlukla Caferi hocalardan, anne-babalarından, kitaplardan ve Kur’an kurslarından öğrenmektedir. “Dini bilgim yok” diyen olmamıştır. Dini bilgilerin kaynağı açısından bakıldığında geleneksel yapının korunduğu söylenebilir.

¹⁴⁰ Uçar, a.g.e., s.112.

11. Örneklem Grubunun Din İle İlgili Düşünceleri

Tablo 11

Aşağıdaki din ile ilgili düşüncelere ne derece katılıyorsunuz.	Tamamen Katılıyorum		Oldukça Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Başka(Lütfen Yazınız)		Cevapsız		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Din Allah tarafından konulmuş bir dünya ve ahiret nizamıdır?	78	91.8	0	0	5	5.9	0	0	0	0	2	2.4	85	100
Din gereklidir ancak alanı dünya değil ahirettir	17	20.0	3	3.5	34	40.0	27	31.8	0	0	4	4.7	85	100
Bilimin gelişmesi ile dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.	1	1.2	0	0	33	38.8	48	56.5	0	0	3	3.5	85	100

Din olgusu, bireyin tüm hayatını içine alan ve onun zihniyet gelişimine etki eden en temel unsurlardan biridir. Tabii ki burada bireyin dine yaklaşımı da önem kazanmaktadır. Her dönemde olduğu gibi günümüzde de din ile ilgili birçok farklı görüş varlığını devam ettirmektedir.¹⁴¹ Buna göre Caferilerin din ile ilgili görüşlerinin yansımalarını yukarıdaki tabloda elde edilen bulgularda görebiliriz.

Caferilerin din ile ilgili düşüncelerine baktığımızda ankete katılanlardan; dinin Allah tarafından konulmuş bir dünya ve ahiret nizamı olduğuna, 78 kişi (% 91.8) tamamen katılıyorum derken, 5 kişi (% 5.9) katılmıyorum cevabını vermiştir. 2 kişi bu soruya cevap vermemiştir. Bu verilerden hareketle Caferilerin tamamına yakını dinin, Allah tarafından konulmuş bir dünya ve ahiret nizamı olduğuna inandıkları görülmektedir. Bu da genel İslam anlayışına uygun bir tutumdur.

Ankete katılan deneklere sorulan “Din gereklidir ancak alanı dünya değil ahirettir” şeklindeki bir düşünceye 17 kişi (% 20.0) tamamen katılıyorum, 3 kişi (% 3.5)

¹⁴¹ Uçar, a.g.e., s. 118.

oldukça katılıyorum şeklinde görüş belirtirken, 34 kişi (% 40) katılmıyorum; 27 kişi (%31.8) hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. 4 kişi (%4.7) bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre bu ankete katılanlardan 65 kişi (% 76.5)'i gibi ¾' ünden fazlası bu görüşe katılmamıştır.

Bilimin gelişmesi ile dine olan ihtiyacın ortadan kalkacağı şeklindeki bir düşünceye de Caferilerin fazla önem vermedikleri ve olumlu görüş belirtmedikleri görülmektedir. Bu düşünceye katılım durumunu gösteren dağılıma baktığımızda; sadece 1 kişi (%1.2) tamamen katılıyorum derken, 33 kişi (%38.8) katılmıyorum, 48 kişi (%56.6) hiç katılmıyorum demiştir. Bu soruya da 3 kişi (%3.5) cevap vermemiştir. Buna göre deneklerin (%98.8)'ine tekabül eden 84 kişi bu görüşe katılmamıştır.

Bütün bu sonuçlardan hareketle Caferilerin tamamına yakını dinin Allah tarafından konulmuş bir ilahi nizam olduğuna ve gerekliliğine inandıkları, diğer düşüncelere pek önem vermedikleri anlaşılmaktadır.

12. Örneklem Grubunun Dini İnanç ve Yaşayış Tutumlarına göre Dağılımı

Tablo 12

Kendinizi dini inanç ve yaşayış yönünden nasıl tanımlarsınız?	N	%
İnanıyorum ama ibadetlerimi yapamıyorum	8	9,4
İnanıyorum ama İbadetleri Aksatıyorum	14	16,5
İnanıyorum ve İbadetleri Yapmay Çalışıyorum	63	74,1
Toplam	85	100,0

Caferilerin dini inanç ve yaşayış yönünden kendilerini nasıl algıladıklarına baktığımızda 63 kişi (% 74.1) İnanıyorum ve ibadetleri yapmaya çalışıyorum, 14 kişi

(%16.5) İnaniyorum ama ibadetleri aksatıyorum, 8 kişi (%9.4)'ü de inanıyorum ama ibadetlerimi yapmıyorum cevabını vermiştir. Tablodan elde edilen verilere baktığımızda örneklem grubunun tamamının Allah'a inandığını, büyük bir kısmının da ibadetlerini yerine getirmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Sadece 8 kişi (%9.4)'ü inandığı halde ibadetlerini yapamadığını beyan etmiştir.

13. Onikinci İmamın Zuhuruna Olan Özleminiz Ne Kadardır?

Tablo 13

On ikinci imamın zuhuruna olan özleminiz ne kadardır?	N	%
Bekliyorum ama hevesli değilim	2	2,4
Canı Gönülden bekliyorum	83	97,6
Toplam	85	100,0

İslam öncesi dinlerde de görülen, dünyanın sonunda belirli özelliklere sahip bir kurtarıcının gelip, bütün insanlar arasında adil bir sistem kuracağı, onları adalet ve hakkaniyete yönelterek ideal bir toplum meydana getireceği inancı, başta Şia olmak üzere İslam fırkalarının çoğunu değişik ölçülerde etkilemiştir.

İmamiyye'nin onikinci imamı Hasan el-Askeri'nin ölümünü takiben el-Kaim el-Mehdi konusunda bölünme yaşandı. el-Askeri'nin ölmediği, ölmüş fakat ölümünden sonra yaşayan mehdi olduğuna inanılmaktadır. Bir asır kadar sonra bu bölünme ve ihtilaflar ortadan kalkarak Muhammed b. Hasan el-Askeri'nin el-Kaim el-Mehdi olduğu inancı İmamiyye'nin üzerinde birleştiği resmi esas olmuştur.¹⁴²

Şia'ya göre İslam dininin son ve gerçek din olduğuna, Allah Teala'nın va'dettiği gibi âleme yayılacağına inandığımız gibi, insanları fesaddan, zulümden kurtaracak bir ıslah edenin, Mehdi'nin zuhur edeceğine iman etmek icab eder.¹⁴³

¹⁴² Mustafa Öz, **İmamiyye Şiasında Onikinci İmam ve Mehdi İnancı**, İFAV, İstanbul, 1995, s.88.

¹⁴³ el-Muzaffer, **Şia İnançları**, s.61-63.

Tablodan görüldüğü gibi Caferilerin onikinci imam (Mehdi)'nin zuhuru ile ilgili soruya; 83 kişi(%97.6) canı gönülden Mehdi'yi beklediğini, 2 kişi (%2.4)'ü de beklediğini ancak çok önemsemediğini göstermiştir. Ankete verilen cevaplardan Gebze ve civarında oturan Caferilerin Şii telakkiye uygun bir Mehdi inancına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

14. Örneklem Grubunun Geçmiş Yıllarına Göre Dindarlık Algıları

Tablo 14

Dindarlık bakımından geçmiş yıllarınıza göre kendinizi nasıl görüyorsunuz?	N	%t
Başka	3	3,5
Din ile Az ilgili	2	2,4
Daha az dindar	12	14,1
Dindar	44	51,8
Çok dindar	24	28,2
Toplam	85	100,0

Toplumda bireylerin sahip olduğu din ve din anlayışı, dünyayı anlamada ve anlamlandırmada en etkin faktörlerden biridir. Bireylerin kendini din olgusu çerçevesinde tanımlaması ve buna göre kendini kategorize etmesi, tutumlarının oluşmasında ve şekillenmesinde belirleyici bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla bireyin kendini tanımladığı dindarlık düzeyi açısından inanç, ibadet ve sosyal hayatla ilgili tutumları ele alınmalıdır. Yapılan bir araştırmada¹⁴⁴ bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça inançları da buna bağlı olarak artmaktadır. Aynı araştırmada dindarlık düzeyi ile ibadetler arasında da doğru bir orantı tesbit edilmiş olup, dindarlık düzeyi yükseldikçe ibadetlerle ilgili tutum puanlarının da arttığı, dindarlık düzeyi düştükçe ibadetlerle ilgili tutum puanlarının da azaldığı tesbit edilmiştir.

¹⁴⁴ Uçar, a .g .e ., s. 117.

Caferilerin kendilerini, dindarlık konusunda geçmiş yıllara göre nasıl algıladıklarına baktığımızda; 2 kişi (%2.4) din ile az ilgili olduğunu, 12 kişi(%14.1) geçmişte daha dindar olduğunu, 44 kişi (% 51.8) eskiye göre daha dindar olduğunu, 24 kişi (%28.2) ise geçmiş yıllarına göre çok daha fazla dindar olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlara göre 68 kişi (% 80) gibi yüksek bir oranda Caferi toplumunun geçmişe göre daha dindar olduğu söylenebilir.

15. Örneklem Grubu Evlerinde Hangi Kitapları Bulundurmaktadırlar?

Tablo 15

Aşağıdaki kitaplardan hangileri evinizde bulunmaktadır? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz.)	SAYI	%
Kur'an-ı Kerim	83	97,6
Hadis Kitapları	57	67.1
Dua Kitapları	78	91,8
Hz. Peygamber ve Oniki İmamın hayatı	68	80
Tam İlmihal	58	68.2
Nehcü'l-Belağa	36	42,4
İmam Cafer-i Sadık'ın Buyrukları	50	58,8
Başka	16	18,8

Caferi Toplumu'nun, dinle ilgili evlerinde hangi kitapların bulunduğunu öğrenmek için; "Aşağıdaki kitaplardan hangileri evinizde bulunmaktadır?" sorusunu sorduk? Birden çok şık işaretleyebilirsiniz dedik. Verdikleri cevaplara göre; Kur'an-ı Kerim, %97,6 (83 kişi)'nin, Hadis Kitapları %67,1 (57 kişi)'nin, Dua Kitapları %91,8 (78 kişi)'nin, Hz. Peygamber ve Oniki İmamın hayatı %80 (68 kişi)'nin, Tam İlmihal %68,2 (58 kişi)'nin, Nehcü'l-Belağa %42,4 (36 kişi)'nin, İmam Cafer-i Sadık'ın Buyrukları %58,8 (50 kişi)'nin evinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kitapların dışında "Başka" cevabı veren 16 kişi (%18,8) 'nin evinde de Caferilik ve Ehl-i Beyit'le ilgili pek çok kitap bulunduğu ifade edilmiştir.

Bu verilere göre Caferilerin tamamına yakınının evinde Kur'an-ı Kerim, yaklaşık %80 oranında da Hadis, Dua ve Siyer gibi dini kitapların bulunduğu anlaşılmaktadır.

16. Caferilerin Çocuklarının Din Eğitimi Talepleri ile ilgili Dağılım

Tablo 16

Câferi bir hoca veya kurumdan çocuklarınızın dini eğitim alma imkânı olmazsa Sünnî bir hoca veya kurumdan bu bilgileri almalarını ister misiniz?	N	%
Hiç İstemem	27	31,8
İstemem	22	25,9
Fikrim yok	9	10,6
İsterim	21	24,7
Çok İsterim	4	4,7
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Türkiye’de resmi öğretim kurumlarında Caferi Mezhebi esaslarını da içeren bir din eğitimi verilmemektedir. Bu nedenle Caferiler çocuklarını kendi imkânları ölçüsünde evlerinde, camilerinde ve derneklerinde din eğitimi vermektedirler. Caferiler çocuklarının Caferi mezhebi esaslarına göre din eğitimi almalarını istemektedirler. “Çocuklarınızın Caferi bir hocadan veya kurumdan din eğitimi alma imkanı olmazsa, Sünnî bir hoca veya kurumdan bu bilgileri almalarını ister misiniz?” diye sorduğumuzda; 27 kişi(%31,8) hiç istemem, 22 kişi (%25,9) istemem, 9 kişi (%10,6) fikrim yok cevabı vermiştir. Buna karşılık 21 kişi (%24,7) isterim, 4 kişi (%4,7) çok isterim derken, 2 kişi (%2,4) bu sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Bu veriler göre ankete katılanların toplam %57.7'si çocuğunun Sünni bir hocadan veya kurumdan din bir eğitimi almasına karşı çıkarken, deneklerin yaklaşık %29'u böyle bir durumda çocuklarının Sünni bir hoca veya kurumdan din eğitimi almasını istemektedir.

17. Caferilerin Hz Peygamber'in Sahabeleri ile İlgili İnanç Dağılımı

Tablo 17

Hz. Muhammed'(s.a.s.)'i n sahabeleri ile ilgili aşağıdaki inançlara ne derece katılıyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Oldukça Katılıyorum		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Başka(Lütfen Yazınız)		Cevapsız		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Sahabeler her ne kadar Peygamber zamanında faziletli kişiler ise de, O'nun vefatından sonra doğru yoldan uzaklaşmıştır.	51	60	23	27.1	6	7,1	0	0	2	2.4	3	3.5	85	100
Hz. Peygamber'in sahabeleri Ehl-i Beyit'ten sonra dereceye girerler.	66	77,6	11	12,9	3	3,5	2	2,4	0	0	3	3,5	85	100

Caferiyye Hz.Ali'nin imameti hakkında nas bulunduğu benimsediği için, sahabenin Hz. Ebubekir'e, Hz. Ömer'e ve Hz. Osman'a bey'at etmiş olması, bunlarında halifeliği kabul etmiş olması dolayısıyla büyük hata yaptıklarını, Hz.Ali hakkındaki nassı görmezlikten geldiklerini ve Peygamberin vasiyetine aldırış etmediklerini kabul etmektedirler. Dolayısıyla İmamiyye Ebu Zerr Gıfâri, Ammar b.Yâsir ve Selman Fârîsi gibi birkaç sahabenin dışında bütün sahabenin küfre girdiğini hatta irtidat ettiğini söyleyecek kadar ileri gitmiş, ilk üç halife ve Hz. Ali'yle Cemel Savaşı'nda karşı karşıya geldiği için Hz.Aişe hakkında büyük töhmetlerde bulunmuştur.

Anketlere katılanlara sahabiler hakkındaki inançları ile ilgili 2 soru sorulmuştur. İlk olarak “Sahabeler her ne kadar Peygamber zamanında faziletli kişiler ise de, O’nun vefatından sonra doğru yoldan uzaklaşmıştır” görüşüne 51 kişi (%60) tamamen katılıyorum, 23 kişi (%27.1) oldukça katılıyorum cevabını verirken; 6 kişi (%7.1) katılmıyorum demiş, 3 kişi de (%3.5) bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu görüşe hiç katılmayan çıkmamıştır. “Başka” cevabını veren 2 kişi (%2.4) “Resulullah zamanında iyisi de kötüsü de vardı.” demiştir.

İkinci olarak “Hz. Peygamber'in sahabeleri Ehl-i Beyt’ ten sonra dereceye girerler” görüşüne ise; 66 kişi (%77.6) tamamen katılıyorum, 11 kişi (%12.9) oldukça katılıyorum derken; 3 kişi (%3.5) katılmıyorum, 2 kişi (%2.4) hiç katılmıyorum demiştir. 3 kişi (%3.5) cevapsız bırakmıştır.

Görüldüğü gibi ankete katılanların %87,1’i Şii telakkiye uygun olarak sahabilerin Peygamber zamanında faziletli kişiler olmalarına rağmen, vefatından sonra doğru yoldan çıktıklarına inanmaktayken, %7’si faziletlerini peygamberin vefatından sonra da devam ettirdiklerini beyan etmiştir. Ayrıca %89,5’i de sahabilerin derece bakımından Ehl-i Beyt’ten sonra geldiklerine inanmaktadır.

18. Ehl-i Beyt Kimlerden Oluşur?

Tablo 18

Sizce ehl-i beyt kimlerden oluşur?	N	%
Hepsi	2	2,4
Hz. Fatma ve oniki İmam	82	96,5
Cevapsız	1	1,2
Sahabiler	0	0
Hz.Peygamberin Hanımları	0	0
Hiçbiri	0	0
Toplam	85	100

Şii ve bilhassa İsmâaşeri âlimlerine göre Ehl-i Beyt kapsamına ilk olarak Hz. Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin girer; ayrıca imam kabul edilen diğer dokuz kişi de Ehl-i Beyte dâhildir. Resul-i Ekrem'in hanımlarıyla Fatıma dışındaki çocukları, Hasan ve Hüseyin dışında kalan torunları ise Ehl-i Beyte dâhil değildir.¹⁴⁵

Bu araştırmada Caferilerin Ehl-i Beyt ifadesi ile neyi kastettiklerini anlamak için "Ehl-i Beyt Kimlerden Oluşur?" sorusuna; 2 kişi (%2.4) hepsi, 82 kişi (%96,5) Hz. Fatıma ve oniki İmam derken; 1 kişi (%1,2) cevapsız bırakmıştır. Sahabiler, Peygamberin hanımları ve hiçbirisi şıklarını işaretleyen olmamıştır.

Buna göre ankete katılan denekler %96,5 oranında Şia inancına uygun olarak Ehl-i Beyt kavramıyla Hz. Fatma ve oniki İmamı kasetmektedirler. 2 kişi (%2.4) ise bu kavram ile hepsinin kasedildiğini ifade etmiştir. Bu soruya verilen cevapların Şii telakkiye uygun olduğu söylenebilir.

19. Kur'an-ı Kerim'in Ashının Değiştirilip Değiştirilmediği Görüşü

Tablo 19

Hiz. Peygamber (s.a.s)'den sonra Kur'an-ı Kerim'in değiştirildiği fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Tamamen Katılıyorum	2	2,4
Oldukça Katılıyorum	3	3,5
Katılmıyorum	30	35,3
Hiç Katılmıyorum	43	50,6
Başka	4	4,7
Cevapsız	3	3,5
Toplam	85	100

¹⁴⁵ Öz , "Ehl-i Beyt" mad. DİA. ,c. X, İstanbul; 1994, s. 499.

Nübüvvet konusunu işlerken ifade ettiğimiz gibi Şia âlimlerinin büyük çoğunluğu Kur'an'ın tahrif edildiği görüşüne şiddetle karşı çıkmışlardır. Kur'an'ın kesinlikle tahrif edilmediğini, Hz. Ali ve İmam Rıza'nın kendi el yazısı ile yazdıkları iki nüshanın ellerinde olduğunu, bunun kesinlikle şu anda dünyayı dört bir yanında ki Müslümanların elinde olan nüshalarla aynı olduğunu söylemektedirler.¹⁴⁶

Araştırmamıza katılan 2 kişi (%2,4) tamamen katılıyorum, 3 kişi (%3,5) oldukça katılıyorum derken; 30 kişi (%35,3) katılmıyorum, 43 kişi (%50,6) hiç katılmıyorum demiştir. Bu soruya 4 kişi (%4,7) başka cevabını vermiş ve 3 kişi (%3,5) cevapsız bırakmıştır. Bu verilere göre 5 kişi (%5,9) Hz. Peygamber'den sonra Kur'an-ı Kerim'in değiştirildiğine inanırken, değişikliğin noktalama ve harekelemede olduğunu söyleyerek "başka" cevabını verenlerle beraber toplam (%90,6) gibi çok büyük bir çoğunluk teorik bölümde de ifade ettiğimiz gibi ne Hz. Peygamber zamanında ne de ondan sonra Kur'an-Kerim'de herhangi bir değişiklik olmadığına inanmaktadır. Anketten çıkan sonuçlar da Şii inancını doğrulamaktadır.

20. Kur'an-ı Kerim Kim Tarafından ve Ne zaman Toplatıldı?

Tablo 20

Kur'an-Kerîm'in Hz. Peygamber(s.a.s)'in zamanında ve bizzat kendisi tarafından toplatıldığına ve bu olayın halifelere bırakılmadığına katılıyor musunuz?	N	%
Başka	12	14,1
Hiç katılmıyorum	7	8,2
Katılmıyorum	16	18,8
Oldukça Katılıyorum	5	5,9
Tamamen Katılıyorum	41	48,2
Cevapsız	4	4,7
Toplam	85	100

¹⁴⁶ Mutlu, a.g.e, s.161.

Şia Kur'an'ın cem'iyle ilgili rivayetleri ya kabul etmemekte ya da farklı bir şekilde yorumlamaktadır. Ayetullah el- Huî ve Nasr Mekarim Şirazî gibi bir kısım Şii bilginler, cem olayının Resul-i Ekrem devrinde yapıldığını, cem işleminin halifeler döneminde yapıldığını gösteren tüm rivayetlerin asılsız olduğunu ifade ederken müfessir Tabatabai bu görüşe katılmadığını ifade etmektedir.¹⁴⁷

Anketimize katılanlara “Kur'an-Kerîm'in Hz. Peygamber(s.a.s)'in zamanında ve bizzat kendisi tarafından toplatıldığına ve bu olayın halîfelere bırakılmadığına katılıyor musunuz?” sorusunu sorduğumuzda; 7 kişi (% 8,2) hiç katılmıyorum, 16 kişi (% 18,8) katılmıyorum, 5 kişi (% 5,9) oldukça katılıyorum, 41 kişi (% 48.2) tamamen katılıyorum, 4 kişi (% 4.7) cevapsız bırakmış; 12 kişi (% 14.1) başka cevabını verirken halifeler zamanında noktalamasının ve harekelenmesinin yapıldığı notunu düşmüştür. Bu sonuçlara göre başka cevabını verenlerle birlikte %68,2'si Kur'an'ın Hz. Peygamber zamanında ve bizzat kendisi tarafından toplatıldığına ve bunun halifelere bırakılmayacak kadar önemli olduğuna inanmaktadır. Ankete katılanların %27 'si (23 kişi) Kur'an-ı Kerim'in Hz.Peygamber zamanında toplatılmadığına inanmaktadır. Böylece Şii inancına uygun bir sonuç ortaya çıkmıştır.

¹⁴⁷ Yılmaz , Musa Kazım “Şia'nın Kur'an İlimleriyle İlgili Görüşü”, **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu**, İSAV Yay., İstanbul, 1993, s.169

21. Kur'an-ı Kerim'i Arapça Yazısından Okumasını Biliyor musunuz?

(Biliyorsanız, bilme derecenizi işaretleyiniz)

Tablo 21

Kur'an-ı Kerim'i Arapça yazısından okumasını biliyor musunuz? (Biliyorsanız, bilme derecenizi işaretleyiniz).	N	%
Hiç bilmiyorum	19	22,4
Zayıf	6	7,1
Orta	16	18,8
iyi	27	31,8
Çok iyi	15	17,6
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Anketimize katılanlara “Kur'an-ı Kerim'i Arapça yazısından okumasını biliyor musunuz?” diye sorduk;19 kişi (%22,4) Hiç bilmiyorum derken, 6 kişi (%7.1) zayıf derecede, 16 kişi (%18.8) orta derecede, 27 kişi (%31.8) iyi derecede, 15 kişi (%17.6) çok iyi derecede bildiğini beyan ederken, 2 kişi (%2.4) bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu tabloya göre ankete katılanları %22.4'ü Kur'an-ı Kerim'i okumasını hiç bilmezken, % 75,3'ü farklı seviyelerde Kur'an-ı Kerim' i Arapçasından okumaktadır.

22. Kur'an-ı Kerim'i Okumasını Biliyorsanız Ne Sıklıkta Okuyorsunuz?

Tablo 22

Kur'an-ı Kerim'i okumasını biliyorsanız ne sıklıkta okuyorsunuz?	N	%
Başka	16	18,8
Ara sıra okurum	14	16,5
Mübarek gün ve gecelerde okurum	15	17,6
Cuma akşamları okurum	14	16,5
Her gün okurum	17	20,0
Cevapsız	9	10,6
Toplam	85	100

Ankete katılan gruba “Kur'an-ı Kerim'i okumasını biliyorsanız ne sıklıkta okuyorsunuz?” sorusunu yönlendirdiğimizde; 14 kişi (%16.5) ara sıra okurum, 15 kişi (%17.6) mübarek gün ve gecelerde okurum, 14 kişi (%16.5) Cuma akşamları okurum, 17 kişi (%20) her gün okurum derken, 16 kişi (%18.8) başka cevabını vererek 9 kişi (%10.6) ise bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Verilen cevapları dikkate aldığımızda ankete katılan Caferilerin %20'si her gün Kur'an-ı Kerim'i okuduğunu, %50' sinde sürekli olmasa da zaman zaman okuduğunu ifade etmiştir. Bu da Caferilerin Kur'an okumaya önem verdiklerini göstermektedir.

23. Çocuğunuzun Kur'an-ı Kerim'i Okumayı Öğrenmesini İster misiniz?

Tablo 23

Çocuğunuzun Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenmesini istermisiniz?	N	%
İsterim	8	9,4
Çok İsterim	75	88,2
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Ankete katılanların % 9.4'ü (8kişi) isterim, %88.2'si (75 kişi) çok isterim, %2.4'ü(2 kişi) cevap vermemiştir. Bu sonuçlara göre araştırmamıza katılan Gebze ve civarındaki Caferi toplumunun %97,6'sı çocuklarının Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmesini istemektedir. Bu maksatla Darıca' da bir Kur'an Kursu inşaatı devam etmektedir. Bu kurs Türkiye'de ilk resmi Caferi Kur'an Kursu olacaktır. İnşaatı büyük oranda tamamlanan kurs yakın zamanda "Caferi ve Ehl-i Beyt Kur'an Kursu" adıyla resmi açılışı gerçekleştirilecektir. Bu kursta Darıca Müftülüğünün denetiminde ve Caferi hocaların gözetiminde Kur'an Kerim ve diğer dini bilgiler öğretilmektedir.

24. Ailenizde veya Birinci Derece Yakın Akrabalarımızda Kur'an Hafızı Var mı?

Tablo 24

Ailenizde veya birinci derece yakın akrabalarımızda Kur'an hafızı var mı?	N	%
Yok	61	71,8
Var	22	25,9
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Ankete katılanlardan 61 kişi (%71.8) hafız yok demiş, 22 kişi (%25.9) hafız var demiştir. 2 kişi (%2.4) bu sorumuza cevap vermemiştir. Ancak burada ailesinde veya akrabaları arasında hafız olduğunu söyleyen 22 kişinin (%25.9) görüşü tashihe muhtaçtır. Çünkü hafız var diyenlerin oranı çok yüksek çıkmıştır. Görüşmelerimiz sırasında görüştüğümüz Caferi hocalar da bu kadar çok hafızın olmadığını söylediler. Bize verilen bilgiye göre Caferiler Kur'an'dan bazı bölümleri ezberleyenlere de hafız dedikleri için bu oran yüksek çıkmıştır. Aslında gerçek manada hafız sayısı çok daha düşüktür.

25. Çocuklarımız Dini Bilgilerini Nereden Öğreniyor?

Tablo 25

Çocuklarınız dini bilgilerinizi nereden öğreniyor?(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz.)	N	%
Aileden	74	87.1
Caferi Hocalardan	66	77.6
Okullardaki Din Kültürü Derslerinden	22	25.9
Dini Kitaplardan	36	42.4
İnternette	12	14.1
Diğer	4	4.7

Yukarıda (10. soru) da ifade ettiğimiz gibi Türkiye’de resmi eğitim kurumlarında Caferi mezhebinin esaslarını içeren bir din eğitimi verilmemektedir. Caferiler dini bilgilerinizi geleneksel yollardan elde etmektedirler. Caferilerin çocukları dini bilgilerinizi sırasıyla, aileden, Caferi hocalardan, dini kitaplardan, okullardaki din kültürü derslerinden, internette ve çevresinden öğrenmektedirler.

Araştırmamıza katılan kişilere “Çocuklarınız dini bilgilerinizi nereden öğreniyor?” sorusunu sorduk ve “Birden çok şık işaretleyebilirsiniz.” dedik. 74 kişi (% 87.1) aileden, 66 kişi (% 77.6) Caferi Hocalardan, 22 kişi (%25.9) Okullardaki Din

Kültürü Derslerinden, 36 kişi (% 42.4) Dini Kitaplardan, 12 kişi (%14.1) İnternetten, 4 kişi (%4.7) diğer kaynaklardan aldığını belirtmiştir.

26. Ailenizdeki Bayanlar Kur'an-ı Kerim Okumayı Biliyorlar mı?

Tablo 26

Ailenizdeki bayanlar Kur'an-ı Kerim okumayı biliyorlar mı?	N	%
Bilmiyorlar	8	9,4
Çok Az Biliyorlar	13	15,3
Biliyorlar	63	74,1
Cevapsızlar	1	1,2
Toplam	85	100,0

Ankete katılanlara “Ailenizdeki bayanlar Kur'an-ı Kerim okumayı biliyorlar mı?” sorusunu yönlendirdiğimizde, 63 kişi (%74.1) biliyorlar, 13 kişi (15.3) çok az biliyorlar derken, 8 kişi (%9.4) bilmiyorlar demiştir. 1 kişi (1.2) ise sorumuza cevap vermemiştir. Anketimize katılanların verdikleri bu bilgilere göre Gebze ve civarındaki bayan Caferilerin %89,4'ü Kur'an-ı Kerim'i okumasını bildikleri anlaşılmaktadır.

27. Bayanların Dini Eğitim Almalarını Nasıl Buluyorsunuz?

Tablo 27

Bayanların dini eğitim almalarını nasıl buluyorsunuz?	N	%
Çok faydalı	85	100,0

Anketimize katılanların tamamı bayanların dini eğitim almalarının çok faydalı olduğunu ifade etmiştir. Buna göre Caferi toplumu bayanların din eğitimi almalarına büyük önem vermektedir. Görüştüğümüz Caferi hocaları da Caferi bayanların Kuran öğrenmeye büyük ilgilerinin olduğunu kendilerinin de bunu teşvik ettiklerini ifade ettiler.

28. Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'den Sonra Hilafet mi Yoksa İmamet mi Daha Doğrudur?

Tablo 28

Sizce Hz. Peygamber(s.a.s)'den sonra hilafet mi yoksa imamet mi daha doğrudur?	N	%
Diğer	1	1,2
Hiçbiri	1	1,2
Her İkisi	4	4,7
Hilafet	2	2,4
İmamet	72	84,7
Cevapsız	5	5,9
Toplam	85	100,0

İmamiyye Şiası'nın esaslarından dördüncüsü imamettir. İmamet genel ifadesiyle Şia'yı, özelde İmamiyye'yi diğer fırkalardan ayıran en temel inançtır. İmamet ve hilafet kavramları arasında mezhepler ve müelliflere göre kullanım farklılıkları bulunmakla birlikte, temelde bu iki kavramla kastedilen “devlet başkanlığı”dır. Şia daha çok bu iki kavramdan “imamet” terimini tercih etmekte, ayrıca bazı müelliflerin değişik düşünceleri olmakla birlikte genelde hilafetle imametın aynı olduğunu belirtmektedir. Şia'ya göre imamet, “Bir kişinin, peygamberi temsilen din ve dünya işlerini yürüttüğü

umumi başkanlıktır.” Tarifte geçen “Peygamberi temsilen” ifadesi, imametın nübüvvetin devamı olarak algılanmasından kaynaklanmıştır. İmamet nübüvvetin uzantısı olduğu için nübüvvete inanmayı gerektiren her şey aynı zamanda imamete inanmayı da gerektirir.¹⁴⁸

Ankete katılanlara “Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'den sonra hilafet mi yoksa imamet mi daha doğrudur?” sorusunu yönlendirdiğimizde; 72 kişi (%84.7) imamet, 2 kişi (%2.4) hilafet derken, 4 kişi (%4.7) her ikisi de demiştir.Hiç biri diyen 1 kişi (%1.2) olurken , diğere seçeneğini işaretleyen de yine 1 kişi (%1.2) olmuştur.Sorumuzu cevapsız bırakan kişi sayısı ise 5 (%5.9)'tir.

Bu tabloya göre ankete katılan denekler, Şii telakkiye uygun bir cevap vermiştir. Yaklaşık % 85 oranında imamet cevabı verilmiştir. Bu da Caferilerin imamete ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

29. Sizce Hz. Peygamber(s.a.v)'in Bıraktığı İki Büyük Emanet Nelerdir?

Tablo 29

Sizce Hz. Peygamber(s.a.s)'in bıraktığı iki büyük emanet nelerdir?	N	%
Hiçbiri	1	1,2
Kuran Ve Ehli Beyt	83	97,6
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100

¹⁴⁸ Üzüm, a. g. e ., s. 199.

Şii İmamiyye'ye göre Hz. Ali'nin imametine dair sünnetten delillerden birisi de "Sekaleyn" (Kur'an ve Ehl-i Beyt) hadisidir. Şii muhaddislerin mütevatir söyledikleri bu hadise göre Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğu rivayet ediliyor:

"Ben sizin aranızda iki değerli emanet bırakıyorum; onlara sarıldığınız sürece benden sonra asla sapıklığa düşmezsiniz. Onlar Allah'ın Kitabı ve benim itretim Ehl-i Bey'timdir. Bu ikisi, Kevser Havuzu üzerinde bana tekrar dönünceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar. Bakın görün benden sonra onlara nasıl davranacaksınız?" Şia bu hadisten hareketle Hz Peygamber 'in bıraktığı ve ümmetinin etrafında toplanacakları ikiesas Kur'an ve Ehl-i Beyt'tir.¹⁴⁹

Hz. Peygamber(s.a.v)'in bıraktığı iki büyük emanet nelerdir? sorusuna 83 kişi (%97,6) Kuran Ve Ehli Beyt derken, 1 kişi (%1.2) hiç biri demiş, 1 kişi de (%1.2) sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Bu tablodan Caferi inancına uygun olarak, Hz. Peygamberin bıraktığı iki büyük emanet olarak %97.6 oranında Kur'an-ı Kerim ve Ehli Beyt cevabı işaretlenmiştir

30. Sizce Aşağıdaki Mezheplerden Hangisi Ya da Hangileri Haktır?

Tablo 30

Sizce aşağıdaki mezheplerden hangisi ya da hangileri haktır?	N	%
Diğer	8	9,4
Hiçbiri	3	3,5
Hepsi	3	3,5
Caferilik	53	62,4
Ehl-i Sünnet Ve Caferilik	16	18,8
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

¹⁴⁹ Ticani, Muhammed , **Doğrularla Birlikte Olun**, (Çev: Abdullah Turan), Al-i Taha Yay.,İstanbul, Trs. s.176.

Anketimize katılanlara sorduğumuz “Mezheplerden hangisi ya da hangileri haktır?” sorusuna,53 kişi (%62,4) Caferilik, 16 kişi (%18.8) Ehl-i Sünnet Ve Caferilik , 3 kişi (%3.5) hepsi cevabını vermiştir.Bu sorumuza 3 kişi (%3.5) hiçbiri derken, 2 kişi (%2.4) cevap vermemiştir. Sorumuza 8 kişi (%9.4) diğer cevabını vermiştir. Diğer cevabını verenler İslam’da mezhep olmadığını ve tek yolun Peygamber yolu olduğunu söylemişlerdir. Bu veriler doğrultusunda ankete katılanların %62,4’ü sadece Caferilik hak mezheptir derken, %18.8 hem Caferilik hem de Ehl-i Sünnet cevabını vermiştir. Toplamda Caferilik, Ehl-i Sünnet ve Caferilik ve hepsi diyenlerin oranı %84.7 çıkmıştır. Bu görüş sosyal bütünleşmeyi destekler mahiyettedir.

31. Hz.Peygamber (s.a.v)’i ve Yakınlarını Tanıma Durumuna Göre Dağılım

Tablo 31

Hz. Peygamber ve yakınlarıyla ilgili aşağıda boş bırakılan yerlerden bildiklerinizi doldurunuz	DOĞRU		YANLIŞ		CEVAPSIZ	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hz.Peygamber’in adı	84	98.8	0	0	1	1.2
Kaç yıl yaşadığı	59	69.4	19	22.4	7	8.2
Annesinin adı	80	94.1	0	0	5	5.9
Babasının adı	75	88.2	4	4.7	6	7.1
İki çocuğunun adı	75	88.2	3	3,5	7	8.2

Anketimize katılanlardan 84 kişi (%98.8) Hz.Peygamber’in adını, 59 kişi (%69,4) yaşını, 80 kişi (%94.1) annesinin adını, 75 kişi (%88,2) babasının adını ,75 kişi (%88.2) iki çocuğunun adını doğru cevaplamıştır. 19 kişi (22.4) yaşına , 4 kişi (%4.7) babasının adına , 3 kişi (%3.5) çocuklarının adına yanlış cevap verirken; 1 kişi (%1.2) Hz.Peygamber’in adına , 7 kişi (%8,2) yaşına, 5 kişi (% 5,9) annesinin adına,

6 kişi (%7,1) babasının adına, 7 kişi ise (%8,2) çocuklarının adına cevap vermemiştir. Bu tabloya göre Caferilerin tamamına yakını Hz. Peygamber'in adını bilmekte, %90'a yakını da yakınlarını tanımlamaktadır.

32. Namazla İlgili Durumunuz Aşağıdakilerden Hangisine Uymaktadır?

Tablo 32

Namazla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?	N	%
Başka	5	5,9
Hiç Namaz Kılmıyorum	2	2,4
Sadece Cuma Ve Bayram Namazı Kılıyorum	11	12,9
Günlük Arasıra Cuma Ve Bayram Kılıyorum	16	18,8
Günlük,Cuma Ve Bayram Namazları Kılıyorum	51	60,0
Toplam	85	100,0

Diğer İslam mezheplerinde olduğu gibi İmamiyye için de namaz dinin direğidir. Mü'minin miracıdır. İmimiyye'nin icmains göre namazı terk eden fasıktır.

Vacib, yani farz namazlar şunlardır: Her gün kılınan beş vakit namaz, cuma namazı, ramazan ve kurban bayramlarının namazları, halkın çoğunu korkutan ve göğe yahut yere ait herhangi bir olay ve güneş ve ay tutulması dolayısıyla kılınan âyât namazı, hacda tavaf namazı, adak veya yemin namazı, vefat etmiş birisinin kaza namazlarını kılmayı taahhüt eden kişinin l adına kılacağı namazlar (büyük oğul namazı) ve cenaze namazıdır.

Türkiye'deki diğer Cafer camileri gibi araştırmamızın alanına giren Gebze, Darıca ve ayırova'daki Caferi camileri sabah, öğle ve akşam olmak üzere günde üç defa ibadete açılmakta ve devamlı surette, öğle ile ikindi, akşam ile yatsı birleştirilerek

kılınmaktadır. Ancak bu uygulama yani camilerde üç vakit ezan okunması çevredeki Sünniler tarafından “Caferiler üç vakit namaz kılıyorlar” şeklinde bir yanlış anlamaya da sebebiyet vermektedir.

Anketimize katılan Caferilere “Namazla ilgili durumunuz nedir?” diye sorduk.51 kişi (%60) günlük, Cuma ve Bayram Namazları Kılıyorum, 16 kişi (%18,8) günlük ara sıra cuma ve bayram namazlarını kılıyorum, 11 kişi (%12,9) sadece cuma ve bayram namazı kılıyorum derken; 2 kişi (2,4) hiç namaz kılmıyorum demiştir. Başka cevabını veren 5 kişi (%5,9) ise namaz kılmak istediklerini ancak vakit bulamadıklarını ya da yalnız Cuma namazına ara sıra gittikleri cevabını vermişlerdir.

Bu durumda Caferi toplumun namaz ibadetlerine önem verdikleri görülmektedir.

33. Oruçla İlgili Durumunuz Aşağıdakilerden Hangisine Uymaktadır?

Tablo 33

Oruçla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?	N	%
Mazaretim olmadıkça ramazan ayının tamamında oruç tutarım	29	34,1
Ramazan ayını tamamında ve bazı mübarek günlerde oruç tutarım	55	64,7
Ramazan ayında ara sıra oruç tutarım	1	1,2
Hiç oruç tutmam	0	0
Toplam	85	100,0

Caferiler oruç ibadetine büyük önem verirler.İbadet hayatı güçlü olanlar bir tarafa zayıf olanlar bile Ramazan ayı geldiğinde oruç tutmaya önem verirler. Nitekim ankete katılanların tutumları da bunu göstermektedir.

Oruçla ilgili durumunuz nedir? diye sorulduğunda; 29 kişi (%34,1) mazaretim olmadıkça Ramazan ayının tamamında oruç tutarım, 55 kişi (%64,7) Ramazan ayının tamamında ve bazı mübarek günlerde oruç tutarım ,1 kişi de (%1,2) Ramazan ayında ara sıra oruç tutarım demiştir. Hiç oruç tutmam diyen olmamıştır. Bu sonuçlara göre Ramazan ayında orucunu aksatmadan tutanların oranı %98,8 'dir.

Gebze ve civarında yaşayan Caferiler oruca sünnilerle berabe imsak vaktinde başlamaktadırlar.Ancak akşam namazının vakti güneşin batımından sonra batı tarafında ki kızılığın tamamen kaybolmasından sonra başladığı için Sünni camilerinde akşam ezanı okunduğunda iftar etmezler;15-20 dakika beklerler,ondan sonra iftar ederler.

Caferiler, Ramazan ayında teravih namazının cemaatle kılınması Ömer b. Hattab tarafından adet haline getirildiği için kılmazlar. Bunun yerine ramazanda %80 oranında kaza namazı kılarlar.

34. Kurban İbadeti ile İlgili Dağılım

Tablo 34

Kurban ibadetini hangi sıklıkla yerine getiriyorsunuz?	N	%
Arasıra	2	2,4
Çoğu zaman	14	16,5
Her zaman	69	81,2
Hiçbir zaman	0	0
Toplam	85	100,0

Caferi mezhebine göre kurban kesmenin hükmü vacip (farz) değil sünnettir. Sadece Hac'da bulunan kişi için kurban kesmek farzdır. Ancak Caferiler kurban kesmeye büyük önem vermektedirler.

Görüldüğü gibi ankete katılan Caferiler'in ; %2,4'ü (2 kişi) ara sıra,% 16,5'i (14 kişi) çoğu zaman, %81.2 (69 kişi)'si her zaman kurban kestiğini ifade ederken, hiç kurban kesmeyen olmamıştır. Diğer ibadetlerin yerine getirilme oranıyla mukayese edildiğinde kurban ibadetini yerine getirenler en yüksek orana sahiptir.

35. Hac Ziyareti İle İlgili Dağılım

Tablo 35

Hac ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?	N	%
İmkanım olmadığı için gitmedim imkan olunca gideceğim	74	87,1
Bir defa hacca gittim	10	11.8
Birden fazla hacca gittim	1	1,2
Toplam	85	100

Hac, İslam'ın en büyük esaslarından ve en önemli rükünlerinden biridir. Onu terkedenin Yahudi ya da Hıristiyan olarak ölmek üzere serbest bırakıldığı ifade edilmiştir. Dahası gücü yetenlerin hac yapmasının emredildiği ayette “ ... Artık kim kâfir olursa, bilsin ki Allah âlemlerden ganidir” buyrulmasıyla haccı terk edenin küfür derecesine varacağına işaret edilmiştir. Hac hem beden hem de malla yapılan bir nevi cihad'dır. Hac akıllı, ergen, yol azığına sahip olan, bedeni sıhhatte bulunan herkese yol emniyetinin de bulunması şartıyla ömründe bir kere haccetmesi farzdır

Tabloda görüldüğü gibi 74 kişi (%87,1) imkanım olmadığı için hacca gitmedim, imkan olunca gideceğim derken; 9 kişi (%10,6) bir defa hacca gittim, 1 kişi de (%1,2) birden fazla hacca gittim demiştir. Bu durumda 11 kişi (%13) hacc ibadetini yerine getirmiştir. Ankete katılanlardan % 87,1'u maddi imkan olmadığı için hacca gitmediğini ancak imkan bulunduğu takdirde gitmek istediğini beyan etmiştir.

Toplumun geneli haccın farzietine inanmakta, yerine getirme konusunda ise maddi imkânla birlikte kişinin ibadet hayatının derecesi devreye girmektedir.

36. Umre Ziyareti İle İlgili Dağılım

Tablo 36

Umre ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?	N	%
Umreye gitmeyi gerekli görmüyorum	4	4,7
İmkânım olmadığı için gitmedim imkan bulduğumda gitmek istiyorum	76	89,4
Bir defa gittim	3	3,5
Birden fazla gittim	1	1,2
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100

Bu sonuçlara göre 76 kişi (% 89,4) imkân olmadığı için gidemediğini ,3 kişi (% 3.5) bir defa gittiğini , 1 kişi (% 1.2) birden fazla gittiğini söylemiştir. 1 kişi (% 1.2) cevap vermezken 4 kişi (%4,7) umreye gitmeyi gerekli görmüyorum demiştir. Buna göre %4,7 ‘si (4 kişi) umreye gitmiştir. %89.4’ü ise (76 kişi) imkan bulamadığından gidememiştir. Ankete katılanlardan sadece %4.7’si umrye gitmeyi gerekli görmüyorum derken bunun dışındaki yaklaşık %90 ‘lik büyük çoğunluk ise imkanlarına göre bu ibadeti yerine getirme arzusunu dile getirmişlerdir.

37. Meşhed Ziyareti İle İlgili Dağılım

Tablo 37

Meşhed ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?	N	%
Meşhede gitmeyi gerekli görmüyorum	2	2,4
İmkânım olmadığı için gitmedim imakanım olunca gitmek istiyorum	68	80
Bir defa gittim	7	8,2
Birden fazla gittim	8	9,4
Toplam	85	100,0

Meşhed ziyareti Caferiler için önemlidir. Çünkü İmamiye'nin on iki imamından 8.'si olan Ali er-Rıza b.Musa'nın kabri Irak'ın Meşhed şehrinde bulunmaktadır. Kaynaklarda İmam Rıza'nın kabrini ziyaretle ilgili birçok rivayet vardır.

Bunlarda, Ali Rıza'nın kabrini ziyaret etmenin 1000 hacca denk olduğu, İmam Rıza'nın, kabrini ziyaret edenlere kıyamet gününde yetişeceği ve amel defterlerinin verilmesi, amellerin tartılması ve sıratan geçilmesi sırasında yardımcı olacağı, Peygamber'in Ali Rıza'nın kabrini ziyaret edenlere Allah'ın cenneti vacip,cehennemi de haram kılacağını belirttiği,İmam Rıza'nın ziyaretçilerine muhakkak şefaah edileceği gibi birçok fazilet üzerinde durulmaktadır.Bu faziletler doğrultusunda Caferi halk Meşhed'e gitmeye büyük önem vermektedir.¹⁵⁰

Tabloda görüldüğü gibi ankete katılanların %2.4'ü (2 kişi) Meşhed ziyaretine gitmeyi gerekli görmezken, %80'i (68 kişi) imkânı olmadığı için gidemediğini, %8,2'si (7 kişi) bir defa gittiğini, %9,4'ü (8 kişi) birden fazla gittiğini söylemiştir. Bu sonuçlar Caferilerin Meşhed ziyaretine ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

¹⁵⁰ Üzüm , a .g .e., s. 312.

38. Kerbelâ Ziyareti İle İlgili Dağılım

Tablo 38

Kerbelâ ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?	N	%
Başka	2	2,4
İmkanım olmadığı için gitmedim imkanım olunca gitmek istiyorum	78	91,8
Bir defa gittim	2	2,4
Birden fazla gittim	3	3,5
Toplam	85	100,0

Hz. Hüseyin'in kabrinin bulunduğu Kerbela Şehri Şiilerce en kutsal şehirlerden birisidir.

Rivayetlerde Hz. Hüseyin'in kabrini ziyaret edenlere 1000 hac ve 1000 umre sevabı yazılacağı, geçmiş ve gelecek bütün günahların affedileceği, Onun kabrini ziyaret etmeden ölen bir kimsenin dininin eksik, imanının noksan olacağı, cennete girse bile orada müminlerin mertebesinden aşağıda bulunacağı, Allah'ın, Hz. Hüseyin'nin kabrini ziyaret edenlere Hac'da Arafat'a çıkanlardan önce tecelli ettiği ve onların ihtiyaçlarını yerine getireceği, isteklerini kabul edeceği ve günahlarını bağışlayacağı gibi pek çok rivayet bulunmaktadır.¹⁵¹ Bundan başka toplumda Kerbela'ya gidip Hz.Hüseyin vesile yapılarak dualar edildiğinde bu duaların kabul olacağı, dünyevi isteklerin mutlaka yerine geleceği, hastaların şifa bulacağı inancı da vardır.İşte bu gibi inançlar toplumda ziyaret yerlerine ilginin artmasına vesile olmaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi ankete katılanlardan başka cevabını veren %2,4'ü (2 kişi) Kerbelâ ziyaretine gitmeyi gerekli görmezken, %91,8'i (78 kişi) imkânı olmadığı için gidemediğini, %2,4'si (2 kişi) bir defa gittiğini, %3,5'i de (3 kişi) birden fazla gittiğini ifade etmiştir. Buna göre %5,9'u Kerbela ziyaretini yapmışken , %90'ı imkânı olmadığı için yapmamıştır.

¹⁵¹ Üzüm, a.g.e., s.310.

39. Zekâtla İlgili Dağılım

Tablo 39

Zekâtla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?	N	%
Zekat vermeyi gerekli görmüyorum	1	1,2
Zekat veremiyorum ancak şartlar gerçekleştiğinde vereceğim	26	30,6
Bazı yıllarda zekat veririm	10	11,8
Her yıl zekatımı veririm	47	55,3
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Zekât Allah'ın emrettiği, Müslümanlar arasında sosyal dayanışmanın sağlanması ve kişinin nefis terbiyesini güçlendirmesine yönelik temel ibadetlerden birisidir.

Caferi mezhebine göre zekât, namazdan sonra gelen ikinci önemli ibadettir. Bazı rivayetlere göre zekât vermeyenin namazı makbul değildir.

Zekât verilecek kişide dikkat edilmesi gereken en önemli özellik o kişinin oniki imama inanan bir Şii olmasıdır. Eğer yanlışlıkla Şii olmayan birine zekât verildiyse, ikinci defa verilmesi gerektiğine inanılmaktadır.¹⁵²

Ankete katılan deneklerden 1 kişi (%1.2) zekat vermeyi gerekli görmezken, 26 kişi (%30.6) imkanı olmadığı için zekat veremediğini söylemiştir. 10 kişi (%11.8) bazı yıllar zekat verirken 47 kişi(%55.3) her yıl zekatını verdiğini söylemiştir. 1 kişi soruya cevap vermemiştir. Bu sonuçlara göre deneklerin %67,1'sinin zekât ibadetini ifa ettiği

¹⁵² Albayrak, a.g.e., s.78; Sistani, a.g.e., s.289.

anlaşılmaktadır. Bu veriler bize Caferi toplumunun %97 gibi büyük bir oranda zekât ibadetinin farziyetine inandığını göstermektedir. Ancak bu ibadeti yerine getirme noktasında imkânlarla bağlı olarak farklar vardır.

40. Humusla İlgili Dağılım

Tablo 40

Humusla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?	N	%
Humus vermiyorum ancak şartlar gerçekleştiğinde vermek istiyorum	48	56,5
Bazı yıllarda humus veririm	6	7,1
Her yıl humusumu veririm	28	32,9
Cevapsız	3	3,5
Toplam	85	100

Caferiliğe göre zekâtın sonra önemli bir mali ibadette humustur. Gebze, Darıca ve Çayırova'da bulunan Caferiler humuslarını Caferi hocalarına verirler. Buradaki hocalar da kendilerine Müctehid tarafından humus toplama yetkisi verildiğini ifade etmektedirler. Caferi hocalar, toplanan humusların yine Müctehid'in bilgisi ve izni doğrultusunda buralardaki din hizmetlerinin gerçekleşmesinde harcadığını ifade ettiler.

Tabloda görüldüğü gibi ankete katılan 48 kişi (%56.5) imkanı olmadığı için humus veremediğini ancak imkanı olunca vermek istediğini, 6 kişi (%7.1) bazı yıllarda humus verdiğini, 28 kişi (%32.9) her yıl humusunu verdiğini beyan etmektedir. 3 kişi (%3,5) cevap vermemiştir. Bu verilere göre araştırma alanımız olan Gebze, Darıca ve Çayırova'daki Caferilerin %40'ı humusunu verirken , %56,5'i de imkânı olmadığından verememektedir. Zekâtını verenlerin oranı humusunu verenlerden yaklaşık %10 kadar

fazladır. Ancak bu konuda daha önce yapılan bir arařtırmada¹⁵³ humus verenlerin oranının daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Humus verebileceklerin daha fazla olduğu halde verenlerin %5-10'u civarında olduğu ifade edilmektedir.

41. Aile Bireylerinin Dini İnanç ve Yaşayışlara Göre Dağılımları

Tablo 41

Aile bireylerinizin dini inanç ve yaşayış durumu nasıldır?	N	%
Dine karşı ilgisiz	1	1,2
Din ile az ilgili	8	9,4
Dindar	57	67,1
Çok Dindar	18	21,2
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Ankete katılanlardan, kendi aile bireylerinin dini inanç ve yaşayış durumlarını tanımlamaları istenmiştir. Verilen cevaplara göre, 1 kişi (%1,2) dine karşı ilgisiz, 8 kişi (%9,4) dinle az ilgili cevabını vermiştir. 57 kişi (%67,1) dindar, 18 kişi (%21,2) de aile bireylerini çok dindar olarak tanımlamıştır. 1 kişi (%1,2) de bu sorumuza cevap vermemiştir.

Bu verilere göre ankete katılanlardan %88,3 (75 kişi) ailelerini dindar ve çok dindar olarak tanımlarken, 1 kişi (1,2) dine karşı ilgisiz cevabını vermiştir.

¹⁵³ Üzüm , a.g.e., s. 304.

42. Yaşadığımız Yerde Adet ve Törenlerinizi Uygular mısınız?

Tablo 42

Yaşadığımız yerde adet ve törenlerinizi uygular mısınız?	N	%
Çok nadir	6	7,1
Ara sıra	4	4,7
Çoğu zaman	32	37,6
Her zaman	43	50,6
Toplam	85	100,0

Tabloya göre 6 kişi (%7.1) çok nadir, 4 kişi (%4,7) ara sıra, 32 kişi (%37.6) çoğu zaman, 43 kişi (%50,6) her zaman yaşadıkları yerde adet ve törelerini uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar yukarıdaki (9.1) sorumuzun cevabına uygun olarak Caferilerin geleneklerine bağlı bir toplum olduğu göstermektedir. Yukarıda (9.1-2.soru) Caferilerin geleneklerine bağlı ve %92.9 oranında geleneklerine önem veren bir toplum olduğu ortaya çıkmıştı. Şehirleşmenin etkisiyle sosyal bağlarda biraz zayıflama olsa da insanlar adet ve törenlerini yaşatarak kültürel varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

43. “Devletin Okullarda Din Kültürü Dersi Vermesi Faydalıdır” Fikrine Katılıyor musunuz?

Tablo 43

Devletin okullarda din kültürü dersi vermesi faydalıdır" fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Hiç katılmıyorum	3	3,5
Katılmıyorum	10	11,8
Kararsızım	8	9,4
Oldukça Katılıyorum	28	32,9
Tamamen Katılıyorum	35	41,2
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Yukarıda (10. ve 25. sorularda) ifade ettiğimiz gibi, Türkiye’de resmi eğitim kurumlarında Caferi Mezhebinin esaslarını içeren din eğitimi verilmemektedir.

Ankete katılanlara sorduğumuz “Resmi okullarda din eğitimi verilmesi faydalıdır.” fikrine 3 kişi (%3,5) hiç katılmıyorum, 10 kişi (%11,8) katılmıyorum demiştir..28 kişi (%32,9) oldukça katılıyorum, 35 kişi (%41,2) tamamen katılıyorum derken 8 kişi (%9,4) kararsız kalmıştır.1 kişi (%1,2) de bu sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Bu verilere göre, her ne kadar okullarda Caferi Mezhebinin inançlarına göre bir din eğitimi verilmediği için %15,3 ‘ü okullardaki din kültürü dersine karşı çıksa da, ankete katılanların toplamda %83,5’i bu fikre karşı çıkmamış ve hatta deneklerin %74,1 gibi büyük bir çoğunluğu okullardaki din kültürü dersinin faydalı olduğu fikrine katılmaktadır. Bu da sosyal bütünleşmeye olumlu manada katkı sağlamaktadır.

44. Caferilere Göre Gelin/Damat Seçimindeki Tercihlere Göre Dağılım

Tablo 44

Kızımızı ya da oğlunuzu evlendireceğiniz, damadınızın ya da gelininizin aşağıdaki özelliklere sahip olması sizin için ne kadar önemlidir?	Çok Önemli		Orduka Önemli		Önemli		Önemli Değil		Hiç Önemli Değil		Cevapsız		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Türk olması sizin için ne kadar önemlidir?	63	74.1	12	14	10	11,8	0	0	0	0	0	0	85	100
Caferi olması sizin için ne kadar önemlidir?	53	62	10	12	17	20	4	4,7	1	1.2	0	0	85	100
Müslüman ve ahlaklı olması sizin için ne kadar önemlidir?	70	82	6	7,1	9	10,6	0	0	0	0	0	0	85	100

Günümüz modern toplumunda bireyler evlenecekleri eşlerini kendileri seçebilmektedirler. Ancak geleneksel özelliklerini koruyan toplumlarda genellikle ailenin (anne-baba) belirleyici fonksiyonunun devam ettiği bir gerçektir.

Caferilerin evliliklerinde mezhep farklılığının etkili bir unsur olup olmadığı konusundaki tutumlarına baktığımızda tablodan da anlaşıldığı gibi gelinin ya da damadın Caferi olması konusunda örneklem grubunun büyük çoğunluğunun bu konuyu önemli gördükleri anlaşılmaktadır.

Gelinin ya da damadın Caferi olması konusunda ankete katılardan 53 kişi (% 62) çok önemli görüşünü benimserken, 10 kişi (%12) oldukça önemli şekilde cevap vermiş ve 17 kişi (% 20) önemli şekilde cevap verirken 4 kişi (% 4.7) önemli değil, 1 kişi (%1.2) de hiç önemli değil şeklinde cevap vermiştir. Deneklerin % 94'ü gelin veya damat adayının Caferi olmasını önemli görmüştür. Bu sonuç muhtemelen yaşanan acı tecrübelerin tekrar edilmemesi için olabilir.

Yine tablodan anlaşıldığı gibi Caferilerin oğullarını ya da kızlarını evlendirecekleri zaman gelin ya da damat adayının Türk olmasını Caferi olmasından

daha fazla önemsemişlerdir. Ankete katılanlardan 63 kişi (%47.1) gelin ya da damat adayının Türk olmasının çok önemli olduğunu,12 kişi (%14) oldukça önemli olduğunu,10 kişi(%11.8)'i ise önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlara göre Caferiler Türk kimliğini Caferilikten daha ön planda tutmaktadırlar.

Gelin ya da damadım Müslüman ve ahlaklı olması ise Caferilerin tamamı tarafından önemli görülmektedir. Bu konuda gelinin ya damadım Müslüman ve ahlaklı olması çok önemli diyenler 70 kişi (% 82), oldukça önemli diyenler 6 kişi (%7.1) ve önemli diyenler de 9 kişidir (%10.6).

45. Seçimlerde Oy Kullanırken Tercihlere Göre Dağılım

a. Dini Esaslar Sizin İçin Ne Kadar Önemli?

Tablo 45.1

Dini esaslar sizin için ne kadar önemli?	N	%
Hiç önemli değil	5	5,9
Önemli değil	13	15,3
Önemli	23	27,1
Oldukça önemli	12	14,1
Çok önemli	31	36,5
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Ankete katılan Caferilere, seçimlerde oy kullanırken;

1-Sizin için dini esaslar ne kadar önemlidir.

2- Oy kullanırken parti mi yoksa aday mı daha önemlidir? diye sorduk.

Yukarıdaki “Dini esaslar sizin için ne kadar önemlidir” sorusuna verilen cevapların tablosuna göre; 5 kişi (%5.9) hiç önemli değil, 13 kişi (%15.3) önemli değil derken, 23 kişi (% 27.1) önemli, 12 kişi (%14.1) oldukça önemli, 31 kişi (%36.5) çok önemli cevabını vermiştir. 1 kişi (1.2) bu soruyu boş bırakmıştır.

Buna göre 18 kişi (%21,2) oy kullanırken dini esasları önemsemezken, 66 kişi (%77,7) ise oy kullanırken dini değerleri önemsemiştir.

Bu konuda Yapılan bir araştırmada¹⁵⁴ Caferilere oy verdikleri partinin Caferiliğe yakınlığı ne kadar önemlidir? şeklindeki soruya katılımcıların % 16,5’i önemli bulurken %81,4’ü ise oy verilen siyasi partinin mezhebe yakınlığını önemsememiştir. Buradan hareketle Caferilerin siyasal hayatlarında mensubu oldukları mezhebin çok belirleyici olmadığı söylenebilir

b.Oy Kullanırken Parti mi Daha Önemlidir Yoksa Aday mı Daha Önemlidir?

Tablo 45.2

Oy kullanırken parti mi daha önemlidir yoksa aday mı daha önemlidir?	N	%
Parti	3	3,6
Aday	46	54,1
Her ikisi önemlidir	32	37,6
Hiçbiri	4	4,7
Toplam	85	100,0

Bu tabloya göre ankete katılan Caferiler seçimlerde oy kullanırken; 3 kişi (%3,6) partiyi, 46 kişi (%54,1) adayı önemserken . 32 kişi (37,6) oy kullanırken parti ve adayın her ikisinde önemlidir demiştir. 4 kişi (%4.7) hiç biri önemli değil cevabını

¹⁵⁴ Albayrak, a. g. e. , s. 176.

vermiştir. Buna göre Caferiler oy kullanırken partiden daha fazla adaya önem vermektedirler.

Bu tablolara göre Caferiler seçimlerde oy kullanırken dini değerleri ve adayları önemsemektedirler.

46. Caferilerin, Caferi Mezhebi Dışındakilerle Evliliklerine Göre Dağılımı

Tablo 46

Ailenizde veya akrabalarınız arasında Câferi mezhebinden başka bir mezhebe mensup birisiyle evli veya nişanlı olan kimse var mı?	N	%
Evet	78	91,8
Hayır	7	8,2
Toplam	85	100,0

Bu tabloya göre ankete katılan 78 kişi (%91.8) ailesinde veya akrabaları arasında Caferi mezhebinin dışında başka bir mezhebe mensup birisiyle evli ya da nişanlı olduğunu söylerken,7 kişi (%8.2) Caferi mezhebinin dışında birisiyle evli veya nişanlı bir yakınının olmadığını ifade etmiştir. Bu verilerden anlaşıldığı gibi Türkiye’de Caferiler ve Sünniler arasında ciddi bir oranda evlilikler yapılabilmektedir. Aynı coğrafya üzerinde aynı din ve kültürü paylaşan ve dinden doğan bu sosyal grupların mezhep farklarını fazla ön plana çıkarmadan evlilik gibi çok kutsal bir müessesede birliktelik sağlamaları toplumun kaynaşması ve sosyal bütünleşme açısından değerlendirildiğinde son derece önemli bir etken olarak dikkat çekmektedir.

47. Caferilere Göre Komşu Seçmek

Tablo 47

Komşuluk ilişkilerinde mezhep farkı gözetilmesi fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Katılıyorum	7	8,2
Kararsızım	3	3,5
Katılmıyorum	35	41,2
Hiç katılmıyorum	40	47,1
Toplam	85	100,0

Komşuluk ilişkileri, sosyal hayatın vazgeçilmez unsurlarından biridir. Sosyal bir varlık olarak insan, çevresiyle ilişki kurmakta ve bu ilişkiye ihtiyaç duymaktadır. Özellikle komşuluk ilişkisi hem Türk toplumunun sahip olduğu sosyo-kültürel yapı hem de din tarafından gerekli görülmektedir. Bu durum Türk atasözlerinde “komsu komsunun külüne muhtaçtır” şeklinde ne özlü ifadesini bulmuştur. Hz. Peygamber’in komşuluk ilişkilerini düzenleyen ve tavsiye eden hadisleri de bulunmaktadır. İşte bu nedenle değişen dünyanın tüm şartlarına rağmen, eski gücünü biraz kaybetse de toplumumuz komşuluk ilişkilerine hala önem vermektedir. Aslında bu durum sosyal bütünleşme açısından da oldukça önemlidir.

Bu açıdan Caferilerin Sünnilerle komşuluk ilişkilerine yönelik tutumları önem arz etmektedir.

Anketimize katılanlara komşuluk ilişkilerinde mezhep farkı gözetip gözetmediklerini sorduk. Deneklerden 7 kişi (%8.2) mezhep farkını önemseydiğini, 3 kişi (%3.5) bu konuda kararsız olduğunu söylemiştir. 35 kişi (%41.2) katılmıyorum, 40 kişi (%47.1) hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu tablodaki verilere göre %88.3 oranında Caferiler için komşulukta mezhep farkı önemli değildir. Caferiler için önemli olan komşunun Müslüman, ahlaklı ve dürüst olmasıdır.

48. Caferilerin Sünnilere Ait Törenlere Katılma Durumları

Tablo 48

Sünnilerin düğün, nişan, sünnet, mevlit, cenaze gibi törenlerine katılırsınız?	N	%
Hiçbir zaman	2	2,4
Çok nadir	7	8,2
Ara sıra	17	20,0
Çoğu zaman	20	23,5
Her zaman	38	44,7
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Düğün, sünnet, nişan, mevlid ve cenaze törenleri sosyal iliksilerimizi güçlendiren, bazen bir sevince ortak olma, bazen de bir acıyı paylaşma şeklinde kendini gösteren kültürel değerlerimizdir. Türk toplumu bu değerlerini günümüzde de korumakta, hangi mezhep ve fırkadan olursa olsun benzeri törenlere iştirak etmektedir. Böylece farklı algılamalara sahip olan insanlar birbirlerini tanıma fırsatı bulabilmekte ve sosyal ilişkiler geliştirilebilmektedirler. Bu açıdan Caferilerin Sünnilerin bu tür törenlerine katılma ile ilgili tutumlarının tespit edilmesi önemli görülmektedir.

Caferilerle Sünniler arasındaki münasebetleri tespit etmek için sorduğumuz “Sünnilerin düğün, nişan, sünnet, mevlit, cenaze gibi törenlerine katılırsınız?” sorusuna; 2 kişi (%2.4) hiç bir zaman derken, 7 kişi (%8.2) çok nadir, 17 kişi (%20) ara sıra katılım demmiştir. 20 kişi (%23.5) çoğu zaman, 38 kişi (% 44.7) her zaman katılım cevabını vermiştir. 1 kişi (%1.2) cevap vermemiştir.

Bu sonuçlara göre Caferi toplumuyla Sünni toplum arasında derin birliktelikler olduğu, % 96.4 oranında birbirlerinin üzüntü ve sevinçlerini paylaştıkları görülmektedir.

**49. “Aile İçi Kararlarda Kadınların Düşüncelerine Önem Verilmelidir”
Fikrine Katılıyor musunuz?**

Tablo 49

“Aile içi kararlarda kadınların düşüncelerine önem verilmelidir” fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Katılıyorum	27	31,8
Tamamen Katılıyorum	58	68,2
Toplam	85	100,0

Toplumların devamlılığı için vazgeçilmez bir unsur olan aile, sosyal müesseselerin bütünleşmesinde temel rol oynamaktadır. Toplum yapısında ve sosyal sistemin işleyişinde ailenin bir kurum olarak önemli yeri bulunmaktadır. Aile içerisinde esas olan şey karşılıklı sevgi, dayanışma, bağlılık ve iş bölümüdür. Aileyi oluşturan temel taşlardan kadın ve erkeğin, kendilerini ilgilendiren konularda ortak karar almaları ve birbirlerine eşit söz hakkı tanımaları toplumda sağlıklı bir aile yapısının oluşmasında önemli katkılar sağlar.¹⁵⁵ Bu nedenle Türk toplumunun bir parçasını oluşturan Caferilerin konuyla ilgili olarak ne gibi tutumlara sahip olduğunun tespit edilmesi önemli görülmektedir. Caferilerin aile içi kararlarda kadına erkek kadar söz hakkı verilmesi konusundaki düşüncelerini yukarıdaki tabloda görmek mümkündür

Ankete katılanlar “Aile içi kararlarda kadınların düşüncelerine önem verilmelidir” fikrine; %31.8 oranında (27 kişi) katılıyorum , %68.2 oranında da (58 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir. Bu verilere göre Caferilerin aile içi kararlarda kadınların fikirlerine büyük önem verdikleri anlaşılmaktadır.

¹⁵⁵ Albayrak, a. g. e. , s. 170.

50. Caferiler Kızlarının Erkeklerle Arkadaşlık Yapmalarını Nasıl Karşılarlar?

Tablo 50

“Ailenizdeki kızların erkeklerle arkadaşlık yapmalarında bir sakınca yoktur” fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	3,5
Katılıyorum	8	9,4
Kararsızım	3	3,5
Katılmıyorum	37	43,5
Hiç katılmıyorum	34	40,0
Toplam	85	100,0

Evlilik öncesi evlenecek adayların birbirlerini tanımaları yeni kurulacak olan ailenin sağlıklı olması açısından oldukça önemlidir. Ancak bu tanıma işleminin nasıl olması gerektiği konusu farklı kesimler tarafından farklı uygulamaları içermektedir.

Caferiler evlenmek isteyen kadın ve erkeğin birbirlerini tanımak maksadıyla görüşüp konuşmalarını, karşılıklı sorular sormalarını gerekli ve caiz olarak değerlendirirken ¹⁵⁶ evlilik maksadı dışındaki arkadaşlıklarda farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

“Ailenizdeki kızların erkeklerle arkadaşlık yapmalarında bir sakınca yoktur” fikrine katılıyor musunuz?” sorusuna; ankete katılan deneklerden 3 kişi (%3.5) tamamen katılıyorum, 8 kişi (%9.4) katılıyorum cevabını vermiştir. Kızlarının erkeklerle arkadaşlık etmesine, 37 kişi (%43.5) katılmıyorum, 34 kişi (%40) da hiç katılmıyorum demiştir. 3 kişi (%3.5) kararsız kalmıştır.

¹⁵⁶ Albayrak, a. g. e., s.166.

Bu sonuçlara göre Caferiler kızlarının erkeklerle arkadaşlık etmesine %83,5 oranında karşı çıkmıştır. Bu sonuçlar bize bireylerin kız evladına yönelik biraz daha güçlü koruma güdüsüne sahip olduklarını düşündürmektedir.

51. Devlet veya Sünniler Tarafından Caferîlerin Ayrımcılığa Tabi Tutulduğu Fikrine Katılıyor musunuz?

Tablo 51

Devlet veya Sünniler tarafından Caferîlerin ayrımcılığa tabi tutulduğu fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Tamamen Katılıyorum	20	23,5
Katılıyorum	28	32,9
Kararsızım	20	23,5
Katılmıyorum	5	5,9
Hiç katılmıyorum	10	11,8
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Anketimize katılanlarla “Devlet veya Sünniler tarafından Caferîlerin ayrımcılığa tabi tutulduğu fikrine katılıyor musunuz?” şeklinde bir soru sorduk. Bu soruya deneklerden 20 kişi (%23.5) Caferilerin ayrımcılığa tabi tutulduğu fikrine tamamen katılıyorum, 28 kişi (32,9) katılıyorum cevabını vermiştir. 5 kişi (5.9) katılmıyorum derken, 10 kişi (%11.8) hiç katılmıyorum demiştir.20 kişi ise (%23.5) kararsız kalmıştır.

Bu sonuçlara göre 15 kişi (% 17,7) devlet veya Sünniler tarafından bir ayrımcılığa tabi tutulmadığını belirtirken, 48 kişi ise (% 56,4) ayrımcılık yapıldığı fikrine inanmaktadır.

52. Türkiye'de Yaşayan Câferiler Olarak İnanç Özgürlüğünüzün Tam Manasıyla Gerçekleştiğine İnanıyor musunuz?

Tablo 52

Türkiye 'de yaşayan Câferiler olarak inanç özgürlüğünüzün tam manasıyla gerçekleştiğine inandır musunuz?	N	%
Eskiden kısıtlıydı şimdi daha iyi	18	21,2
Bazı kısıltmalar var	23	27,1
Tamamen özgürüm	43	50,6
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100

Anketimize katılan Caferilere , inanç ve ibadetlerindeki özgürlük algılarını ölçmek için sorduğumuz “Türkiye 'de yaşayan Câferiler olarak inanç özgürlüğünüzün tam manasıyla gerçekleştiğine inandır musunuz?” sorusuna; 18 kişi (% 21.2) eskiden kısıtlıydı şimdi daha iyi derken ,23 kişi (%27.1) bazı kısıltmalar var demiştir. 43 kişi ise (%50.6) tamamen özgür olduğunu ifade etmiştir. 1 kişi (%1.2) sorumuzu cevapsız bırakırken , 1 kişi de (%1.2) diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Bu verilere göre ankete katılan deneklerden %27.1'i bazı kısıtlamalar olduğunu söylese de %71,8 gibi büyük bir kısımda eskkiye göre daha iyi olduğunu ve hatta tamamen özgür olduklarını ifade etmişlerdir.

53. Türkiye'nin Dış İlişkilerindeki Öncelikli Tercihlerine Göre Dağılım

Tablo 53

Sizce Türkiye dış ilişkilerinde aşağıdakilerden hangisine ne derece öncelik vermelidir.	Çok öncelik vermeli		Öncelik vermeli		Fikrim yok		Öncelik vermemeli		Cevapsız		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Avrupa ülkeleriyle işbirliğine	15	17,6	23	27.1	7	8.2	11	12.9	29	34.1	85	100
Amerika ile işbirliğine	3	3.5	9	10.6	8	9.4	28	32.9	37	43.5	85	100
İslam ülkeleriyle işbirliğine	53	62.4	15	17.6	2	2.4	2	2.4	13	15.3	85	100
İran'la işbirliğine	49	57.6	17	20	0	0		2.4	17	20	85	100
Türk Cumhuriyetleriyle işbirliğine	52	61.2	13	15.3	2	2.4	0	0	18	21,2	85	100

Dünya sürekli ve çok hızlı bir şekilde değişmekte ve gelişmektedir. Gerek ekonomik alanda, gerekse siyasi ve askeri alanlarda yeni yeni oluşumlar, birliklikler meydana gelmektedir. Bu değişen ve gelişen dünyada bütün ülkeler hem menfaatlerini korumak hem de yeni avantajlar temin etmek için değişik stratejiler takip etmektedirler. Ülkemiz de biryandan Avrupa Birliği, bir yandan NATO, bir yandan da İslam Konferansı örgütü ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği gibi birtakım oluşumlar içerisinde yerini almaya çalışmaktadır. Dış ilişkilerin bu kadar çeşitlendiği ve yoğunlaştığı günümüzde şüphesiz ki Türkiye Caferilerinin de Türkiye'nin dış ilişkilerine yönelik düşünceleri dikkate değer bir durumdur.

"Sizce Türkiye dış ilişkilerinde aşağıdakilerden hangisine ne derece öncelik vermelidir" şeklinde görüşlerini sorduğumuz Caferilerden Avrupa ülkeleriyle işbirliği konusunda çok öncelik vermeli diyenler 15 kişi (%17.6), öncelik vermeli diyenler 23 kişi (%27.1), öncelik vermemeli diyenler 11 kişi (%12,9), fikrim yok diyenler de 7 kişi

(%8,2)'dir. Ankete katılanlardan 29 kişi (%34,1) bu seçeneği cevapsız bırakmıştır. Bu seçeneğe verilen cevaplar aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesi konusunda Caferilerin düşüncelerini yansıtmaktadır.

Türkiye'nin Amerika ile işbirliği kurması konusu ise, Caferiler tarafından Avrupa ülkeleriyle işbirliğine olumlu bakılmasının aksine daha olumsuz bir görüş arz etmektedir. Amerika ile işbirliğine çok öncelik verilmesini düşünenler sadece 3 kişi (%3,5), öncelik verilmesini düşünenler de 9 kişidir (%10,6). Bu konuda 8 kişi (%9,4) herhangi bir fikri olmadığını ifade ederken 28 kişi (%32,9) öncelik verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca bu seçeneği 37 kişi (%43,5) cevapsız bırakmıştır, Cevapsız bırakanların sayısının bu derece yüksek olması da Caferilerin bu konuyu fazla önemsemediklerine işaret etmektedir.

İslam ülkeleriyle işbirliği konusunda Caferilerin düşüncelerine baktığımızda çok öncelik vermeli diyenler 53 kişi (%62,4), öncelik vermeli diyenler 15 kişi (%17,6) ve bu konuda fikri olmadığını ifade edenler 2 kişi (%2,4)'tür. Bununla birlikte bu seçeneğe öncelik vermemeli şeklinde cevap verenler 2 kişi (%2,4) 'tür ve 13 kişi (15,3) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

İran'la işbirliği konusunda Caferilerin düşüncelerine baktığımızda tablodan da anlaşıldığı gibi çok öncelik verilmesi gerektiğini düşünenler 49 kişi (%57,6), öncelik verilmesi gerektiğini düşünenler 17 kişi (%20), İran'la işbirliği konusunda öncelik vermemeli şeklinde görüş bildirenler 2 kişi (%2,4)'tür. Sorumuzu 17 kişi (%20) cevapsız bırakmıştır.

Ankete katılanlar Türkiye'nin diğer Türk Cumhuriyetleriyle işbirliği kurması konusuna İslam ülkelerine verdiği değer kadar önem vermiştir. Türk Cumhuriyetleriyle işbirliği kurulmasına çok öncelik verilmeli şeklinde görüş belirtenler 52 kişi (%61.2) ve öncelik verilmeli şeklinde görüş belirtenler de 13 kişi (%15.3)'tür. Bu konuda öncelik verilmemesi gerektiği yönünde görüş belirten olmamıştır. Bu soruyu da de 18 kişi (%21.2) cevapsız bırakmıştır.

Bu sonuçları dikkate aldığımızda çok öncelik verilmeli ve öncelik verilmeli şeklinde görüş belirtenleri dikkate alarak genel bir değerlendirmede bulunacak olursak,

tablodan Şu Şekilde bir sıralama ortaya çıkmaktadır. Ankete katılan Caferilerin %80'i (68 kişi) İslam ũlkeleriyle ,%77,6'sı (66 kişi) İnan'la , %76,5 (65 kişi) Tũrk Cumhuriyetleriyle, % 44.7 (38 kişi) Avrupa ũlkeleriyle işbirliğine ũncelik verilmesi gerektiğini dũŐũnũrken, ankete katılanların sadece % 14,1'i (12 kişi) de Amerika ile işbirliğine ũncelik verilmesi gerektiğini dũŐũnmektedir. Bu sonuÇlara gŕre en az tercih edilen ũlke Amerika Birleşik Devletidir.

54. Sũnni Bir İmamın Arkasında Namaz Kılar mısınız?

Tablo 54

Sũnni bir imamın arkasında namaz kılar mısınız?	N	%
Asla kılmam	30	35,3
Zorunlu olursa kılarım	32	37,6
Kılarım	20	23,5
Cevapsız	3	3,5
Toplam	85	100,0

Caferilerde namaz kılma Şekli Sũnnilere gŕre bir takım farklılıklar arz etmektedir. Caferiler namazlarını genellikle kendi camilerinde, Caferi mezhebinin eğitimi almıŐ mollaların arkasında kılarlar. Buna gŕre ankete katılan Caferilerin %35,3 (30 kişi) Sũnni bir imamın arkasında asla namaz kılmam derken , %37,6 (32 kişi) zorunlu olursam kılarım, %23,5 (20 kişi) de kılarım demiştir. 3 kişi (%3,5) ise bu sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Bu sonuÇlara gŕre % 61,1 (52 kişi) Sũnni bir imamın arkasında namaz kılabileceğini sŕylemiŐtir.

55. Sünnî Bir Camide Hiç Namaz Kıldınız mı?

Tablo 55

Sünnî bir camide hiç namaz kıldınız mı?	N	%
Hiç kılmadım	33	38,8
Az kıldım	32	37,6
Çok kıldım	20	23,5
Toplam	85	100,0

Ankete katılanlara “Sünnî bir camide hiç namaz kıldınız mı?” diye sorduk. Bu soruya deneklerden 33 kişi (%38.8)’i hiç kılmadım,32 kişi (%37.6) az kıldım, 20 kişi (%23.5) çok kıldım şeklinde cevap vermiştir. Bu veriler göre ankete katılan deneklerin % 61.1’i (52 kişi) Sünni bir camide ve Sünni bir imamın arkasında namaz kılmıştır. Bu sonuçlar bir önceki (55)’inci tabloyu destekler mahiyettedir. Görüştüğümüz Caferi hocalar kendilerinin çok defa Sünni bir camide ve Sünni bir imamın arkasında namaz kıldıklarını ifade etmişlerdir.

Caferiler namazda secde ederken alınlarını Kerbela toprağından yapılmış ve adına “mühür” denilen bir taşın üzerine koyarlar. Çünkü Caferilere göre secde ancak toprağı ve topraktan biten şeylere (yiyecekler dışında) yapılabilir halı kilim vb. yumuşak bir yere secde edilmez. Görüştüğümüz Caferi hocalar ve halk Sünni camilerde namaz kılarken “mühür” denen bu taşlara secde ederlerken Sünni cemaat tarafından “taşa tapıyorlar” şeklinde algılandıklarını ve bununda kendilerini çok rahatsız ettiğini söylemektedirler. Bu gibi şeylerle karşılaşmamak için ne Sünni camilere gidelim nede böyle şeyleri duyalım diye Sünnilere ait camilere pek gitmediklerini ifade ettiler.

56. Caferilere Göre, Caferiler Türkiye’de Nasıl Algılanmaktadırlar?

(Size göre Türkiye’de Câferiler hakkında nasıl bir düşünce ve yargı hâkimdir?)

Tablo 56

Size göre Türkiye’de Câferiler hakkında nasıl bir düşünce ve yargı hâkimdir?	N	%
Diğer	3	3,5
Çok olumsuz	9	10,6
Olumsuz	14	16,5
Ne olumlu ne olumsuz	35	41,2
Olumlu	17	20,0
Çok olumlu	5	5,9
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Ankete katılan Caferilere Türkiye’de kendilerinin nasıl algılandıklarını sorduk. Buna göre, ankete katılan deneklerden 9 kişi (%10,6) Türkiye’de kendileri hakkındaki düşüncenin çok olumsuz, 14 kişi (16,5) olumsuz olduğunu düşünmektedir. 35 kişi (%41,2) Caferiler hakkındaki düşüncenin ne olumlu ne olumsuz olduğuna inanmaktadır. 17 kişi (%20) Türkiye’de Caferiler hakkındaki düşüncenin olumlu olduğunu, %5,9 (5 kişi) ise çok olumlu olduğuna inanmaktadır. Bu soruya 2 kişi (%2,4) cevap vermemiştir. 3 kişi (%3,5) diğer cevabını vermişlerdir. Diğer cevabını verenler Caferiler hakkında ön yargılı olduğunu ayrıca eskiye göre daha iyi tanıdıklarını söylemişlerdir.

Buna göre Türkiye’de Caferiler hakkındaki düşüncenin çok olumsuz ve olumsuz olduğuna inanan toplam 23 kişi (%27,1) iken, 22 kişi (%25,9) Caferiler hakkındaki düşüncenin olumlu olduğuna inanmaktadır. Olumsuz olduğuna inananlarla, olumlu olduğuna inanan kişilerin sayısı bir birine çok yakındır.

57. Sünnilerin Türkiye’de Yaşayan Câferilere Karşı Samimiyetine İnanıyor musunuz?

Tablo 57

Sünnilerin Türkiye'de yaşayan Câferilere karşı samimiyetine inanıyor musunuz?	N	%
Diğer	9	10,6
Düşmanca tavır sergiliyorlar	4	4,7
İstemeyerek iyi görünüyorlar	52	61,2
Tamamen iyi niyetlidirler	18	21,2
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Sünnilerin Türkiye'de yaşayan Câferilere karşı samimiyetine inanıyor musunuz? sorumuza ankete katılanlardan 4 kişi (%4,7) Sünnilerin kendilerine karşı düşmanca tavır sergilediklerine inanırken, 52 kişi (%61.2) Sünnilerin Caferilere karşı istemeyerek iyi göründüklerine inanmaktadır. Ankete katılan 18 kişi (%21,2) Sünnilerin kendilerine karşı tamamen iyi niyetli olduklarına inanmaktadır. Diğer cevabının veren 9 kişi (%10.6) kendilerini iyi tanıtamadıklarını, Sünnilerin kendilerini tanıyınca daha iyi anladıklarını söylemektedirler. Bu soruya 2 kişi (%2.4) cevap vermemiştir.

Bu sonuçlara göre ankete katılan Caferilerin 56 kişi (%65,9) Sünnilerin Caferiler karşı iyi niyetli ve samimi olmadıklarına inanmaktayken, 18 kişi (%21,2) Sünnilerin Caferilere karşı tamamen iyi niyetli olduklarına inanmaktadır.

58. Türkiye'deki Câferiler Olarak Diğer Toplumlara Kendinizi Tam ve Doğru Bir Şekilde İfade Ettiğinize Katılıyor musunuz?

Tablo 58

Türkiye'deki Câferiler olarak diğer toplumlara kendinizi tam ve doğru bir şekilde ifade ettiğinize katılıyor musunuz?	N	%
Katılmıyorum	6	7,1
Biz tanıtıyoruz ama onlar tanımak istemiyorlar	26	30,6
Eskiden iyi tanıtamadık ama şimdi daha iyi tanıtıyoruz	37	43,5
Tamamen katılıyorum	15	17,6
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Caferilerin kendilerini diğer toplum kesimlerine tam ve doğru olarak anlatıp anlatamadıklarını öğrenmek için anketimize katılanlara “Türkiye'deki Caferiler olarak diğer toplumlara kendinizi tam ve doğru bir şekilde ifade ettiğinize katılıyor musunuz?” diye sorduk. Bu sorumuza 6 kişi (%7.1) katılmıyorum, 26 kişi (%30,6) biz tanıtıyoruz ama onlar tanımak istemiyorlar demiştir. 37 kişi (%43,5) eskiden iyi tanıtamadık ama şimdi daha iyi tanıtıyoruz derken, 15 kişi (%17,6) ise kendilerini tam ve doğru ifade ettikleri fikrine tamamen katılıyorum demiştir. Bu sorumuza 1 kişi (%1.2) cevapsız bırakmıştır. Bu sonuçlara göre ankete katılan deneklerden 26 kişi(%30.6)’sı Sünnilerin kendilerini anlamamakta ısrar ettiğine inanırken deneklerin büyük çoğunluğu kendilerinin de bu konuda kusuru bulunmakla beraber eskiye nazaran şimdi kendilerini daha iyi tanıttıklarını ifade etmektedirler.

59. Caferilerin, Kendileri İçin Önemli Olan Zaman ve Olaylara Karşı Ehl-i Sünnetin Tavrına Yönelik Algıları

Tablo 59

Caferîlerce önemli olan gün ve olaylara (Aşûrâ matemi gibi) ehl-i sünnetin duyarlılığa sahip olduğuna katılıyor musunuz?	N	%
Aynı hassasiyeti göstermiyorlar	67	78,8
Anlatıldığı takdirde aynı hassasiyeti gösteriyorlar	16	18,8
Diğer	2	2,4
Toplam	85	100,0

Caferilere, kendileri için önemli olan gün ve olaylara Ehl-i Sünnet'in de aynı değeri verip vermediği noktasındaki düşüncelerini sorduk. 67 kişi (%78,8) Sünnilerin aynı hassasiyeti göstermediklerini söylerken 16 kişi (%18,8) anlatıldığı takdirde aynı hassasiyeti gösteriyorlar demiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen 2 kişi (%2,4) gelmeseler daha iyi demiştir.

60. Arkadaş Seçimindeki Tercihlere Göre Dağılım

Tablo 60

Arkadaşlarınızı seçerken aşağıdaki özellikler sizin için ne derece önemlidir?	Çok Önemli		Oldukça Önemli		Önemli		Önemli Değil		Hiç Önemli Değil		Cevapsız		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Caferi olması	15	17.6	9	10.6	13	15.3	25	29.4	5	5.9	18	21.2	85	100
Müslüman ve ahlaklı olması	64	75.3	9	10.6	9	10.6	1	1.2	0	0	2	2.4	85	100

Birey, toplum içinde doğar, büyür ve o toplumun değer yargıları çerçevesinde kendine göre bir bakış açısı kazanır. Kazanmış olduğu bu bakış açısı, bireyin çevresi ile ilişkilerine büyük ölçüde yön verir. Durum böyle olunca özellikle arkadaş seçiminde toplumsal değer yargılarının daha ön planda olduğu gözlenir. Bu çerçevede yukarıdaki tabloda Caferilerin arkadaş seçimindeki tercihleri görülmektedir.

Caferilerin arkadaş seçimlerinde nelere dikkat ettiklerine baktığımızda anketimize katılan deneklerden, Caferi olması çok önemli diyen 15 kişi (%17,6), oldukça önemli diyen 9 kişi (%10,6), önemli diyen 13 kişi (15,3)'dır. Arkadaş seçiminde, Caferi olması önemli değil diyen 25 kişi (29,4) olurken hiç önemli değil diyen 5 kişi (%5,9)'dur. Bu sorumuza 18 kişi (%21,2) cevap vermemiştir.

Arkadaş seçiminde Müslüman ve ahlaklı olması çok önemli diyen 64 kişi (%75,3),oldukça önemli diyen 9 kişi (%10,6), önemlidir diyen 9 kişi (%10,6)'dır. Önemli değil diyen 1 kişi olurken sorumuzu 2 kişi (%2.4) cevapsız bırakmıştır.

Bu sonuçlara göre Caferilerin % 43.5 'i (37 kişi) arkadaş seçiminde Caferi olmasına önem verirken 82 kişi (%96.5) gibi büyük bir çoğunluğu ise arkadaş seçerken Müslüman ve ahlaklı olmasına önem verdiğini göstermiştir.

61. “Diyanet'in Yeniden Yapılandırılarak Diyanet'te Câferilere de Yer Verilmesi gerekir” Fikrine Katılıyor musunuz?

Tablo 61

"Diyanet'in yeniden yapılandırılarak Diyanet'te Câferilere de yer verilmesi gerekir" fikrine katılıyor musunuz?	N	%
Hiç katılmıyorum	4	4,7
Katılmıyorum	2	2,4
Kararsızım	4	4,7
Katılıyorum	15	17,6
Tamamen Katılıyorum	59	69,4
Cevapsız	1	1,2
Toplam	85	100,0

Toplumda bir takım taleplerin yüksek sesle konuşulduğu bir dönemde bizde araştırma alanımız olan Gebze ve civarındaki Caferilere “Diyanet’in yeniden yapılandırılarak Diyanet’te Caferilere de yer verilmesi gerekir” fikrine katılıyor musunuz? diye sorduk. Anketimize katılan deneklerden 4 kişi (%4,7) hiç katılmıyorum, 2 kişi (%2,4) katılmıyorum demiştir. 4 kişi (% 4,7) kararsızım derken, Diyanet'te Caferilere de yer verilmesi gerekir fikrine 15 kişi (%17,6) katılıyorum, 59 kişi (% 69,4) tamamen katılıyorum demiştir. Bu sorumuza 1 kişi (%1,2) cevap vermemiştir.

Anketten çıkan bu verilere göre 6 kişi (%7.1) Diyanet İşleri Başkanlığı çatısı altında Caferilere de yer verilmesine karşı çıkarken, Caferilerin %87’ si (74) kişi Diyanet İşleri Başkanlığı çatısı altında Caferilere de yer verilmesine katılmaktadır. Yüz yüze görüştüğümüz hocalarda Caferi ünvanı ile tanınıp tam bir inanç özgürlüğü içerisinde yer verilmesini istediklerini ifade etmişlerdir.

62. Sünnîlerce Mübarek Sayılan Kandil Gecelerine Katılır mısınız?

Tablo 62

Sünnîlerce mübarek sayılan kandil gecelerine katılır mısınız?	N	%
Başka	2	2,4
Hiçbir zaman	22	25,9
Ara sıra	20	23,5
Çoğu zaman	21	24,7
Her zaman	18	21,2
Cevapsız	2	2,4
Toplam	85	100,0

Sünnîlerce önemli görülen gün ve gecelere ne kadar önem verdiklerini öğrenmek için sorduğumuz soruya; Sünnîlerce mübarek sayılan kandil gecelerine 22 kişi (% 25,9) hiç bir zaman katılmam derken, 20 kişi (%23,5) ara sıra, 21 kişi (%24,7) çoğu zaman, 18 kişi (%21,2) her zaman katılırım demiştir. Bu sorumuza 2 kişi (%2,4) cevap vermemiştir. (59.soruda) Caferilere, kendileri için önemli olan gün ve olaylara Ehl-i Sünnet'in de aynı değeri verip vermediği noktasındaki düşüncelerini sorduk. 67 kişi (%78.8) Sünnîlerin aynı hassasiyeti göstermediğini söylemişlerdi. Bu tabloda da ara sıra cevabını verenlerle beraber Caferilerin % 49.4 'ü Sünnîlerin değer verdiği gün ve gecelere iştirak etmediğini beyan etmiştir. Ancak görüştüğümüz hocalar, İmamların ve Hz Peygamber'in doğum gününde kutlama yaptıklarını ifade ettiler. Bu doğum günü programları ya camilerde yapılır ya da herkes evinde yapar. Bu günler yaklaşınca İmamlar sürekli cemaati bilgilendirirler. Şehadet (ölüm) günlerinde ise yine aynı şekilde ya camilerde programlar yapılır ya da herkes evinde eğlenceli işlerden kaçınır.

63. Âşûra Mâtemine Katılma Durumunuz Nedir?

Tablo 63

Âşûra mâtemine katılma durumunuz nedir?	N	%
Ara sıra katılırim	3	3,5
Çoğu zaman katılırim	11	12,9
Her yıl mutlaka katılırim	71	83,5
Toplam	85	100,0

Âşûra matemi Caferilikte çok büyük öneme sahiptir. Âşûra, İslam tarihinde Kerbela olayı olarak bilinen ve başta Hz. Hüseyin olmak üzere pek çok Müslümanın şehid edildiği gündür. Muharrem ayı girdiğinde bütün camilerde programlar yapılmaya başlar. Bazı camilerde öğle namazından önce erkeklere, öğleden sonra bayanlara özel programlar yapılır. Akşam namazından sonra tekrar genel programlar yapılır. Bu programlarda inanç esasları, İslam tarihi, Kerbela ve Hz. Hüseyin konulu vaazlar verilir. Her vaazın sonunda Kerbela ile ilgili mersiye okunur, ardından hep birlikte dua edilir. Bu programlar 13 Muharrem'e kadar devam eder. Bu programlarda aynı zamanda aşura gününün provaları da yapılmış olur. Kerbela ile ilgili ağıtlar okunurken gençlerin sinesini vurarak eşlik etmesine "sinezen" denir. Göğsüne vurmaya da "sine vurma" denir. Bu ağıtlarda genellikle Hz. Hüseyin'den bahsedilir ve onun şehit edildiği sahneler dramatize edilir. Bu Programlara katılan Caferilerin ağıtları dinlerken çoğunun ağladığı görülmüştür. Âşûra günü olan 10 Muharrem'de havanın durumuna göre stadyumlarda veya salonlarda büyük kalabalıklar toplanır. Âşûra ve şehitlerini anma programları yapılır. Bizde 2007 ve 2008 yıllarındaki bu programlara iştirak ettik.

Anketimize katılan Caferilere, Caferlikte çok önemli olan bu Âşûra matemine katılma durumunuz nedir? diye sorduk. Elde ettiğimiz sonuçlara göre Âşûra mâtemine 3 kişi (%3,5) ara sıra katılırim derken, 11 kişi (%12,9) çoğu zaman katılırim, 71 kişi ise

(%83,5) her yıl mutlaka katılıyorum demmiştir. Bu verilere göre Caferilerin tamamına yakını farklı seviyelerde de olsa Âşûra matemine katıldığını ifade etmektedir.

64. "Câferilerin Âşûra Mateminde Vücutlarından Kan Akıtma Yerine Kızılay'a kan Bağışında Bulunmaları Daha Doğrudur" Düşüncesine Katılıyor musunuz?

Tablo 64

"Câferilerin Âşûra mateminde vücutlarından kan akıtma yerine Kızılay'a kan bağışında bulunmaları daha doğrudur" düşüncesine katılıyor musunuz?	N	%
Hiç katılmıyorum	1	1,2
Katılmıyorum	1	1,2
Katılıyorum	7	8,2
Tamamen Katılıyorum	76	89,4
Toplam	85	100,0

Caferiler eskiden Aşura günlerinde Hz. Hüseyin ve Kerbela şehitlerinin acılarını hissetmek maksadıyla sırtlarına zincirler vururlardı. Şimdi artık bu zincirler vurulmuyor. Vücutlarından kan akıtmıyorlar. “Kanlarımız boşuna yere akmasın ihtiyacı olan insanlara faydalı olsun” diye bu günde Kızılay’a kan bağışında bulunuyorlar. Kızılay ekipleri Stadın bir köşesinde çadırlarını kurarlar, programı sunanlarda sık sık halkı kan bağışı yapmaya teşvik ederler.

Ankete katılanlara “Câferilerin Âşûra mateminde vücutlarından kan akıtma yerine Kızılay'a kan bağışında bulunmaları daha doğrudur" düşüncesine katılıyor musunuz? diye sorduk. 1 kişi (%1,2) katılmıyorum, 1 kişi de (%1,2) hiç katılmıyorum demmiştir. Kan bağışı fikrine 7 kişi (%8,2) katılıyorum derken büyük çoğunluk olan 76 kişi (% 89,4) tamamen katılıyorum demmiştir.

65. Ailenizde Aşağıdaki İsimlerden Hangileri Var?

Tablo 65

Ailenizde aşağıdaki isimlerden hangileri var?	SAYI	%
Muhammed	52	61.2
Ali	70	82.4
Hasan	56	65.9
Hüseyin	58	68.2
Mehdi	19	22.4
Zeynep	58	68.2
Aişe	0	0

Araştırmamızda bir de Caferilerin çocuklarına isim koyarken tercihlerini de öğrenmek istedik. Bu maksatla, ankete katılanlara “Ailenizde aşağıdaki isimlerden hangileri var?” diye sorduk. Ankete katılan deneklerden 52 kişi (%61,2) Muhammed, 70 kişi (%82,4) Ali, 56 kişi (%65,9) Hasan, 58 kişi (%68,2) Hüseyin, 19 kişi (%22,4) Mehdi, 58 kişi (%68,2) Zeynep ismi ailemizde var demiştir. Aişe ismi ise hiç işaretlenmemiştir. Bu sonuçlara göre en fazla Ali, sonra Hüseyin ve Zeynep isimlerinin tercih edildiği ve Aişe isminin tercih edenin olmadığı görülmüştür. Bu tablodan da görüldüğü gibi inançlar çocuklara isim koymada ki tercihlerin belirleyicisi olmuştur.

SONUÇ

- “Gebze Caferi Toplumunun Sosyo-Kültürel Yapısı” adlı bu çalışma Türkiye’nin büyük sanayi kentlerinden birisi olan ve Marmara bölgesinde yer alan Kocaeli ilinin Gebze, Darıca ve Çayırova ilçelerinde yaşayan Caferilerin inanç, ibadet ve sosyal hayatlarını inceleyen bir alan araştırmasıdır. Bu çalışmada anket, gözlem, mülakat ve kaynak taraması gibi teknikler kullanılmıştır. Giriş bölümünde de ifade ettiğimiz gibi bu araştırmada, dini açıdan Müslüman, etnik bakımdan Türk olup Türkiye Cumhuriyeti’ nin vatandaşları olan, bununla birlikte Ehl-i Sünnet itikadından farklı olarak Şii bir itikada sahip olan ve İran ve Irak’ta yaşayan Müctehitlere tabi olan Türkiye Caferileri’nin Türkiye’deki durumuna ışık tutması amacıyla Gebze’deki Ca’ferilerin durumunu tespit etmeye, diğer dini kollarla ilişkilerini genel olarak dini-kültürel-siyasi ilişkilerini ve mensuplarının, eğitim-öğretim ve diğer faaliyetlerini anlamaya, İslam dünyası içerisindeki diğer Şii-Ca’feri dünyayla varsa ilişkilerini, benzerlik ve farklılıklarını ortaya çıkarmaya çalışılmıştır.

- Araştırmamızın birinci bölümünde İmamiye Şiasının genel görüşleri, Caferi mezhebinin inanç esasları ve ibadet uygulamaları ele alınmıştır.

- Kelime olarak taraftar, yardımcı, dost anlamına gelen Şia Hz. Ali’nin ve onun soyundan gelenlerin, devlet başkanlığı demek olan imamete daha layık olduğu fikrini savunan fırkaların ortak adı iken, zamanla bu fırkalardan çoğunun tarihe karışması, varlığını sürdürenlerinde başka isimlerle anılması karşısında, imameti dinin temel inançlarından saydığı için İmamiyye denilen ana grup tarafından temsil edilmiş, bu ana grup içerisinde imam sayısını oniki ile sınırlayan Oniki İmamcılık(İsnâ-âşeriyye) Şiiliğin mümessili durumuna gelmiş, Oniki İmam Şiiliği de görüşlerini 6. imam Ca’fer Sâdık’a nispet ettiğinden onun ismine izafetle Caferilik şeklinde anılır olmuştur.

- Araştırmamızın ikinci bölümünde ise anket, mülakat ve gözlem metodu kullanılarak elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölümde Caferilerin olgusal özellikleri ile birlikte, dini, siyasi ve çeşitli sosyal ilişkilerdeki tutumlarına yer verilmiştir.

- Araştırmamızı Gebze, Darıca ve Çayırova’da oturan Caferilerle yaptık. Bu bölgede oturan Caferiler Kars, Ağrı (Taşlıçay) ve Iğdır’dan buralara göç etmişlerdir. Anket formlarını cinsiyet, yaş gibi değişkenlerin eşit oranda olmasına özen göstererek 250 kişiye dağıttık. Takip etmemize rağmen sadece 85 adet anket doldurularak tarafımıza iade edilmiştir. Bu ilçelerde yaklaşık olarak toplam 10.000–11.000 arasında Caferi Mezhebine mensup vatandaşımızın ikamet ettiği anlaşılmaktadır. Yine bu bölgede Caferilere ait 4 tane cami ve bir tanede yapımı devam eden Darıca Müftülüğüne bağlı olarak hizmet verecek olan Kur’an Kursu bulunmaktadır.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan verileri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Araştırmamıza katılan deneklerin % 63.5’i bayan, % 64.5’i evli,% 90 civarındakilerin ekonomik durumu orta veya iyi ve yaş ortalaması 40’tır.

- Araştırmamızdan Caferilerin kendilerini Müslüman, Türk ve Caferi olarak tanımladıkları görülmüştür. Caferilerin Müslüman ve Türk olmayı Caferilikten daha önemli gördükleri ve bunları bir üst kimlik kabul ettikleri anketlere verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır.

- Caferiler hem kendilerinin hem de çocuklarının sahip oldukları dini bilgileri ağırlıklı olarak Caferi hocalardan, anne-babalarından, kitaplardan vb. yollardan öğrenmektedirler. Bugün Türkiye’de Caferiler kendi mezheplerine göre dini eğitim alamadıklarından şikayet etmektedirler. Sünni kesimin din adamı ihtiyacını karşılamak için İlahiyat Fakülteleri ve İmam Hatip Liseleri bulunurken Caferiler, kendilerine din adamları yetiştirmek için Türkiye’de bu imkânı bulamadıklarından dolayı küçük yaşlarda çocuklarını İran, Irak gibi ülkelere göndermek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum sosyal bütünleşmeye olumsuz anlamda etki etmektedir. Araştırmada Caferilerin % 57.3 oranında Caferi bir imam bulunmadığı takdirde çocuklarının Sünni bir imamdan din dersi almasını istemedikleri ortaya çıkmıştır.

- Araştırmamızdan, Caferilerin % 91’den fazlasının dinin Allah tarafından konulmuş bir dünya ve ahiret nizamı olduğuna, bilim ne kadar gelişirse gelişsin dine olan ihtiyacın asla ortadan kalkmayacağına inandığı ortaya çıkmıştır.

- Araştırmamızdan çıkan diğer bir sonuçta Caferilerin neredeyse tamamına yakını Mehdinin geleceğine inanmakta ve beklemektedirler.

- Araştırmamızda Caferilerin dindarlık algılarının geçmişe göre mukayesesi istendiğinde, %80 'inin geçmiş yıllara göre daha dindar olduğu ortaya çıktı. Ayrıca eskiye nazaran daha şuurlu ve bilinçli olduklarını ifade ettiler.

- Caferiler komşu seçerken, arkadaş seçerken, oğullarını ya da kızlarını evlendirirken muhatabının Caferi olmasına önem vermektedirler. Bununla birlikte muhatabın Müslüman ve ahlaklı olması, Caferi olmasından daha önemli görülmektedir. Nitekim tablo 46'da da görüldüğü gibi Caferilerin Sünnilerle evlilik oranları % 91,8 olarak gözükmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Türkiye'de Caferilerle Sünniler arasında büyük oranlarda evlilikler yapılabilmektedir. Böyle bir netice ise araştırmamızın teorik bölümünde tablo 9.2'de görüldüğü gibi Caferilerin, büyük çoğunluğu Sünni olan Türk toplumuyla %95 oranında bütünleştiğini ortaya koymaktadır.

- Caferilerin büyük çoğunluğu, Sünnilerin kendileri hakkında fazla olumlu bir kanaate sahip olmadıklarını düşünmektedirler. Caferileri böyle bir düşünceye sevk eden sebep kanaatimizce, Caferilerin bazı ibadetlerdeki (abdestte ayakları meshetmeleri, namazda mühür denen toprak parçasına secde etmeleri vb.) ve dini merasimlerdeki farklı uygulamalarının yanı sıra Caferi Mezhebini ve görüşlerini bilmeyen büyük bir çoğunluğun mesafeli yaklaşımlarıdır.

GENELLEMELER

- Bireylerin içinde yaşadığı toplumun yapısı, onların inanç, ibadet ve sosyal hayat ile ilgili tutumlarının şekillenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Son yıllara kadar genel anlamda kapalı toplum özelliği taşıyan Caferilerin inanç ibadet ve sosyal hayata yönelik tutumlarında bunu görmek mümkündür. Nitekim Caferilerin değişim ve şehirleşme gibi olgular sebebiyle açık toplumda yaşayanların inanç, ibadet ve sosyal hayata yönelik tutumlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu bağlamda

“Bireylerin içinde yaşadığı toplumun yapısı, onların din ile ilgili tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkin bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.” Varsayımının doğrulandığı söylenebilir.

- Türkiye Caferilerini sosyal bütünleşme açısından değerlendirdiğimizde, bazı faktörlerin sosyal bütünleşmeye katkı sağladıkları, bazı faktörlerinde sosyal farklılaşmaya sebep oldukları görülmüştür. “Ortak tarih ve coğrafya milli birlik, dini birlik, kültürel birlik ve Caferilerle Sünniler arasında evlilik yapılabilir olması” sosyal bütünleşmeye katkı sağlayan faktörler olarak görülürken, “mezhep farklılığı, mabed farklılığı, Türkiye’de Caferilerin Caferi mezhebi esaslarına göre dini eğitim imkânı olmaması ise sosyal farklılaşmaya sebep olmaktadır. Araştırmamızdan Caferilerin kendilerini Müslüman, Türk ve Caferi olarak tanımlamaları, komşu seçerken, arkadaş seçerken, oğullarını ya da kızlarını evlendirirken muhatabının Müslüman ve ahlaklı olmasını, Caferi olmasından daha önemli görmeleri sosyal bütünleşmeye olumlu katkı sağlayan unsurları oluşturan varsayımımızı doğrulamaktadır. Bununla birlikte Caferilerin namaz kılarken mühür üzerine secde etmelerinin Sünniler tarafından taş tapmak olarak düşünüldüğü için Sünnilere ait camilere gitmemeleri, Caferilerin kendi mezheplerine göre dini eğitim alacakları ve hocalarının yetişeceği bir eğitim kurumunun bulunmaması ve hocalarının İran veya Irak’ta okumaları sosyal farklılaşmaya sebep olan unsurlar varsayımımızı doğrulamaktadır.

- Caferiler ile Sünniler her türlü sosyal ilişki kurabilecek bir anlayışa sahiptirler. Ülkemizin yaşadığı değişim süreci, iletişim ve teknolojiye meydana gelen yenilikler ve bireylerin sağlıklı bilgiler ile donanmaları, tarihi süreç içinde ortaya çıkan ve hiçbir dini temeli olmayan sadece siyasi ve sosyal sebeplere dayalı toplumsal bütünleşmenin önündeki engellerin kalkmasına vesile olacaktır. Caferilerin Sünnilere yönelik tutumları (ticaret, arkadaş, dost, komşuluk, kız alıp-verme vb.) bunun göstergesidir. Şu halde “Caferiler ile Sünniler her türlü sosyal ilişki kurabilecek bir anlayışa sahiptir” varsayımının doğrulandığını ifade etmek mümkündür.

- Caferiler için Türk ve Müslüman olmak Caferi olmaktan önce gelmektedir. Gelin veya damat seçerken, komşu seçerken, arkadaş seçerken bu tercihler ön planda tutulmuştur. Türkiye’nin dış ilişkilerinde ki tercihlerinde de İslam ülkeleriyle

işbirliği ve Türk Cumhuriyetleriyle işbirliği ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla “Caferilerde kimlik anlayışı açısından Türk-İslam kimlik yapısı etkin bir görünüme sahiptir.” varsayımının doğrulandığı söylenebilir.

ÖNERİLER

Toplumları bir arada tutan temel unsurlardan biri dindir. Türk toplumunda birlik ve beraberlik şuurunun oluşmasında İslam dininin önemli bir fonksiyonu vardır. Caferiler ile Sünniler arasında tarihi süreç içinde, siyasi, sosyal, iktisadi sebeplere dayalı olarak farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşman hiçbir dini temeli yoktur. Ancak toplumsal bütünleşmenin önünde bir engel olduğu da bir gerçektir. Bugün bunun temelinde de sağlıklı bilginin eksikliği yatmaktadır. Bilgi eksikliğinin giderilmesi adına bu tür çalışmalar teşvik edilerek desteklenmeli ve toplumsal bütünleşmenin önü açılmalıdır.

Bu araştırmayı yaparken birtakım zorluklarla karşılaştık. Bu zorlukların başında dağıtılan anket formlarının hem geç hem de çok azının geri dönmesi oldu. Bu araştırmayı okuyanlar tesbit ettikleri eksikleri gidererek ve bizim karşılaştığımız zorlukları da aşarak yeni çalışmalar yaparlarsa bizlerde bu çalışmalardan bundan sonraki çalışmalarımızda istifade ederiz.

KAYNAKÇA

- ABDÜLHAMİD, İrfan, *İslam'da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları*,(Trc. M. Saim Yeprem), İstanbul: 1994.
- ARSLANTÜRK, Zeki, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, M.Ü. İF. Vakfı Yay.,İstanbul:1995.
- , *Araştırma Metod ve Teknikleri* ,İFAV Yay., İstanbul:1999.
- ARSLANTÜRK, Zeki ve Tayfun, AMMAN, *Sosyoloji*,Çamlıca Yay., İstanbul: 2001.
- ALBAYRAK, Ali, “*Caferilerde Dini ve Sosyal Hayat*”, **Doktora Tezi**, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Ankara: 2006.
- el-BAĞDADÎ, Abdülkahir, *Mezhepler Arasındaki Farklar*,(Çev. Ethem Ruhi Fıglalı),Türkiye Diyanet Vakfı Yay.,Ankara: 2005.
- BAYYİĞİT, Mehmet, *Sosyo-Kültürel Yönleriyle Türkiye’de Hac Olayı*, Diyanet Vakfı, Ankara:Trs.
- BULUT, Faik “*Şii Ali Aşkı*”, Atlas Dergisi, S. 139, Ekim 2004 , Yay.,Ankara, 1998.
- ÇAĞATAY, Neşet, *İslam Tarihi*, Ankara: 1993.
- ER, İzzet ,*Türkiye’de Din Sosyolojisi Çalışmaları*, U.Ü.İ.F. Yay., C.1. Bursa: 1986.
- ,“Din Sosyolojisi Araştırmaları ve Problemleri”, **Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu**, O.M.Ü.İ.F. Yay.,Samsun,1989.
- EŞ’ARİ, Ebul-Hasan, *Makalatu’l İslamiyyin*, İstanbul: 1928.
- FIĞLALI, Ethem Ruhi ,*Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*,Şato Yay., İstanbul ,2001.
- , “Siiliğin Doğuşu ve Gelişmesi”, **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Siilik Sempozyumu**, İstanbul: 1993.

- , *İmamiye Şiastı*, Ağaç Kitabevi Yay., İstanbul: 2008.
- GİDENS, Antony, *Sosyolojik Yöntemlerin Yeni Kuralları*, (Çev: Ü.Tatlıcan-B.Balkız), Paradigma, İstanbul: 2003.
- GÖLPINARLI, Abdülbakiy , *Oniki İmam*, İstanbul :1987.
- , *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, İstanbul,1987.
- GÜNAY, Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yay., İstanbul:1998.
- İBN HAZM, Ali b. Ahmed, , el-Fasl fi'l Milel ve'l-Ehva ve'n-Nihal, Mısır, 1321.
- İBN MANZUR, Lisanu'l Arab, Beyrut: 1994.
- İLHAN, Avni, “Şiada Usulü'd-din”, **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu**,İSAV Yay., İstanbul: 1993.
- , “Beda” , **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c.V, İstanbul, 1992.
- KARAMAN, Hayreddin, “Caferiyye”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, c. VII, İstanbul: 1993.
- KARAMAN, Ramazan, *Sanayileşmenin Dine Etkisi* (Mersin Örneği), Konya; 2000.
- KAŞIFU'L-GİTÂ, Muhammed Hüseyin, *Şia Nedir*, (Çev: Abdullah Ünlü), İstanbul,1996.
- *Caferi Mezhebi ve Esasları*,(Çev:Abdülbaki Gölpınarlı), İstanbul,1983.
- eİ-KUMMİ, Ebu Cafer Muhammed b.Ali ibn Bâbevayh, *Şii İmamiyye'nin İnanç Esaslar* (Çev.Ethem Ruhi Fığlalı),Ank.Üniv. İlh.Fak.Yay.,Ankara,1978.
- MUTLU, İsmail.*Tarihte ve Günümüzde Caferilik*, Mutlu Yay., İstanbul, 1995.
- eİ-MUZAFFER, M.Rıza.*Şia İnançları*, (Çev:Abdülbaki Gölpınarlı), Zaman Yay., İstanbul:1978.

- ONAT, Hasan. *Türkiye’de Din Anlayışında Değişim Süreci*, Ankara, 2003.
- , “ Mezheplerin İnanç Esaslarının Sistemleşmesinde Kur’an’ın Rolü”, **I.Kur’an Sempozyumu Bildirileri**, Ankara,1994.
- , *Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Siiliği*, Ankara, 1993.
- ÖZ, Mustafa. *İmamiyye Şiasında Onikinci İmam ve Mehdi İnanıcı*, İFAV, İstanbul,1995.
- , “Ehl-i Beyt”, **DİA** ,C. X, İstanbul; 1994.
- SARIKAYA, M. Saffet, *İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler*, Isparta: 2001.
- SİSTANİ, Ali Hüseyini. *Tam İlmihal* (Çev. Sabri Sayan-Hüseyin Akgün Mehmet Olgun), Gümüş Ofset, İstanbul,1995.
- eş-ŞEHRİSTANİ, Muhammed Abdülkerim, *el Milel ve’n Nihal*, Beyrut: 1413.
- ŞİRAZİ, Nasır Mekarim. *İnançlarımız*,(Çev. İsmail Bendiderya), İstanbul, 1997.
- , *Ehl-i Beyt Mektebi’nde Temel İnançlar*, Çorum, 1993.
- ŞEYH SADÛK, *Şii İmamiyye’nin İnanç Esasları*, (Çev:Ethem Ruh Fığlalı), Ankara:1978
- TİCANİ, Muhammed, *Doğrularla Birlikte Olun*, (Çev: Abdullah Turan), Al-i Taha Yay., İstanbul, Trs.
- UÇAR, Ramazan, *Sosyolojik açıdan Alevilik-Bektaşilik*, Aziz Andaç Yay., Ankara: 2006.
- ÜZÜM, İlyas, “*İnanç Esasları Açısından Türkiye’de Ca’ferilik*”, **Basılmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enst. İstanbul: 1993.
- , “İsnaaşeriyye” , **DİA**, XXIII. İstanbul:1997
- YILMAZ, Musa Kazım . “Şia’nın Kur’an İlimleriyle İlgili Görüşü”, **Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu**, İSAV Yay., İstanbul: 1993.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

Kıymetli Kardeşlerim;

Bu anket formunda kullanılan sorular “**Gebze Caferî Toplumunun Sosyo-Kültürel Yapısı (İnanç ve Değerler Bağlamında Alan Araştırması)**” isimli bir Yüksek Lisans çalışması ile ilgilidir. Ankette yer alan sorular Gebze ve çevresinde yaşayan Caferîlerin inanç, ibadet ve sosyal kimliklerini halka daha iyi tanıtmak için hazırlanmıştır.

Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, tamamen bilimsel bir amaç için kullanılacak, bunun dışında hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır.

Sorularımıza vereceğiniz cevaplar, göstereceğiniz ilgi, dikkat ve samimiyet araştırma sonuçlarının doğruluğu, objektifliği ve geçerliliği açısından ve Caferî toplumunu olduğu gibi halka tanıtmak bakımından son derece önemlidir. Bu nedenle bütün soruları dikkatle okuyarak, seçenekler arasından durumunuza en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

Lütfen anket formuna isminizi yazmayınız ve hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

Göstereceğiniz ilgi ve yardımlardan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Yavuz YILDIZ

**M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı**

Not: Lütfen durumunuzu en iyi yansıtan seçeneğin önündeki parantezin içine (x) işareti koyunuz.

1. Cinsiyetiniz?

Kadın

Erkek

2. Yaşınız?

3. Eğitim durumunuz?

Okur-yazar değil

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite/Y.Okul

Master/Doktora

4. Medeni durumunuz?

Evli

Bekâr

Boşanmış

Dul (Eşi ölmüş)

Evli ama ayrı yaşıyor

5. Hayatınızın büyük çoğunluğunun geçtiği yer?

Köy İlçe

İl merkezi

Büyük şehir

Doğduğum yer

Göçtüğüm yer

6. Doğduğunuz şehir?

Şehir:

7. Mesleğiniz?

- Öğrenci Memur Esnaf İşçi İşadamı
 Emekli Ev Hanımı İşsiz
 Diğer (Lütfen yazınız

8. Ailenizin ekonomik yaşam düzeyi?

- Çok iyi İyi Orta Düşük Çok düşük

9. Aşağıdaki özellikler bakımından kendinizi tanımlarken size uygun olanları ve bunları ne derece önemseytiğinizi işaretleyiniz

1. Gelenekçi olma durumunuz

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra Çok nadir Hiçbir zaman

2. Gelenekçi olmak sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

3. Modern (çağdaş) olma durumunuz?

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra Çok nadir Hiçbir zaman

4. Modern (çağdaş) olmak sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

5. Türk toplumuyla bütünleşme durumunuz?

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra Çok nadir Hiçbir zaman

6. Türk toplumuyla bütünleşme sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

7. Muhafazakârlık durumunuz?

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra Çok nadir Hiçbir zaman

8. Muhafazakâr olmak sizin için ne kadar önemli?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

9. Dindarlık durumunuz nedir?

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra Çok nadir Hiçbir zaman

10. Dindar olmak sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

11. Herhangi bir milletten olmak sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

12. Câferî olmak sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

10. Öncelikli olarak şu anda sahip olduğunuz dini bilgiyi nereden veya kimlerden aldınız? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

- Câferi hocalardan
 Anne babadan
 Kitaplardan
 Kur' an Kurslarından
 Örgün Din Eğitimi Kurumlarından
 Din Kültürü Dersinde
 Dini bilgim yok
 Başka (Lütfen yazınız.....)

11. Aşağıdaki din ile ilgili düşüncelere ne derece katılıyorsunuz?

a-Din Allah tarafından konulmuş bir dünya ve ahiret nizamıdır.

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

b-Din gereklidir, ancak alanı dünya değil ahirettir.

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

c- Bilimin gelişmesi ile dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

12. Kendinizi dini inanç ve yaşayış yönünden nasıl tanımlarsınız?

- İnanıyorum ve ibadetlerimi yapmaya çalışıyorum.
 İnanıyorum ama ibadetlerimi biraz aksatıyorum.
 İnanıyorum ama ibadetlerimi yapamıyorum.
 Dine ilgi duymuyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

13. On ikinci imamın zuhuruna olan özleminiz ne kadardır?

- Canı gönülden bekliyorum Bekliyorum ama çok da hevesli değilim
 Pekte önemsemiyorum Beklemiyorum

14. Dindarlık bakımından geçmiş yıllarınıza göre kendinizi nasıl görüyorsunuz?

- Çok dindar
 Dindar
 Daha az dindar
 Din ile az ilgili
 Din ile ilgim yok.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

15. Aşağıdaki kitaplardan hangileri evinizde bulunmaktadır? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)

- Kur' an' i Kerim
 Hadis Kitapları
 Dua Kitapları
 Hz. Peygamber(s.a.s) ve on iki imam' ın hayatı.
 Tam İlmihal
 Nehcü'l-Belâğâ
 İmam Cafer' i Sadık' ın Buyrukları
 Başka (Lütfen yazınız.....)

16. Câferi bir hoca veya kurumdan çocuklarınızın dini eğitim alma imkânı olmazsa Sünnî bir hoca veya kurumdan bu bilgileri almalarını ister misiniz?

- Çok isterim İsterim Fikrim Yok
 İstemem Hiç istemem

17. Hz. Muhammed'(s.a.s)'in sahabileri ile ilgili aşağıdaki inançlara ne derecede katılıyorsunuz?

a. Sahabiler her ne kadar Peygamber zamanında faziletli kimseler idiyse de onun vefatından sonra bir kısmı doğru yoldan uzaklaşmıştır.

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

b. Hz. Peygamber(s.a.s)'in sahabileri üstünlük açısından Ehl-i Beyt'ten sonra dereceye girerler.

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

18. Sizce ehl-i beyt kimlerden oluşur?

- Hz. Fatıma ve on iki imam Hz. Peygamber'in hanımları
 Sahabiler Hepsi Hiçbiri

19. Hz. Peygamber (s.a.s)'den sonra Kur'an-ı Kerim'in değiştirildiği fikrine katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

20. Kur'an-Kerim'in Hz. Peygamber(s.a.s)'in zamanında ve bizzat kendisi tarafından toplatıldığına ve bu olayın halifelere bırakılmadığına katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Oldukça katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç Katılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

21. Kur'an-ı Kerim'i Arapça yazısından okumasını biliyor musunuz? (Biliyorsanız, bilme derecenizi işaretleyiniz).

- Çok iyi İyi Orta
 Zayıf Hiç bilmiyorum.

22. Kur'an-ı Kerim'i okumasını biliyorsanız ne sıklıkta okuyorsunuz?

- Her gün okurum
 Cuma akşamları okurum
 Mübarek gün ve gecelerde okurum
 Ara sıra okurum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

23. Çocuğunuzun Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenmesini istermisiniz?

- Çok isterim
 İsterim
 İstemem
 Hiç istemem
 Diğer(Lütfen yazınız.....)

24. Ailenizde veya birinci derece yakın akrabalarınızda Kur'an hafızı var mı?

- Var Yok Başka (Lütfen yazın.....)

25. Çocuklarınız dini bilgilerini nereden öğreniyor?

- Aileden
 Caferî hocalardan
 Okullardaki din kültürü derslerinden.
 Dini Kitaplardan
 İnternette
 Diğer(Lütfen yazın.....)

26. Ailenizdeki bayanlar Kur'an-ı Kerim okumayı biliyorlar mı?

- Biliyorlar
 Çok az biliyorlar.
 Bilmiyorlar

27. Bayanların dini eğitim almalarını nasıl buluyorsunuz?

- Çok faydalı olur. Biraz faydalı olur
 Faydası olmaz. Hiç faydası olmaz
 Diğer (Lütfen yazınız.....)

28. Sizce Hz. Peygamber(s.a.s)'den sonra hilafet mi yoksa imamet mi daha doğrudur?

- İmamet Hilafet Her ikisi de
 Hiçbiri Diğer (Lütfen yazınız.....)

29. Sizce Hz. Peygamber(s.a.s)'in bıraktığı iki büyük emanet nelerdir?

- Kur'an ve Ehl-i beyt Kur'an ve sünnet
 Hiçbiri Diğer (Lütfen yazınız.....)

30. Sizce aşağıdaki mezheplerden hanisi ya da hangileri haklı. (Birden fazla şıkki işaretleyebilirsiniz)

- Ehl-i sünnet ve Caferîlik Caferîlik Hepsi
 Hiçbiri Diğer (Lütfen yazınız.....)

31. Hz. Peygamber ve yakınlarıyla ilgili aşağıda boş bırakılan yerlerden bildiklerinizi doldurunuz.

- 1- Hz. Peygamberin adı
2- Kaç yıl yaşadığı
3- Annesinin adı
4- Babasının adı
5- İki çocuğunun adı

32. Namazla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- Günlük namazları, cuma ve bayram namazlarını kılıyorum.
 Günlük namazları ara sıra ama cuma ve bayram namazlarını devamlı kılıyorum.
 Sadece cuma ve bayram namazlarını kılıyorum.
 Hiç namaz kılmıyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

33. Oruçla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- Ramazan ayının tamamında ve bazı mübarek günlerde oruç tutarım.
 Mazeretim olmadıkça Ramazan ayının tamamında oruç tutarım.
 Ramazan ayında ara sıra oruç tutuyorum.
 Hiç oruç tutmuyorum.

34. Kurban ibadetini hangi sıklıkla yerine getiriyorsunuz?

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra
 Çok nadir. Hiçbir zaman

35. Hac ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?

- Birden fazla hacca gittim.
 Bir defa hacca gittim.
 İmkânım olmadığı için gitmedim, imkân bulduğumda gitmek istiyorum.
 Hacca gitmeyi uygun bulmuyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

36. Umre ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?

- Birden fazla gittim.
 Bir defa gittim.
 İmkânım olmadığı için gitmedim, imkân bulduğumda gitmek istiyorum.
 Umre'ye gitmeyi gerekli görmüyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

37. Meşhed ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?

- Birden fazla gittim.
 Bir defa gittim.
 İmkânım olmadığı için gitmedim, imkân bulduğumda gitmek istiyorum.
 Meşhed'e gitmeyi gerekli görmüyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

38. Kerbelâ ziyareti ile ilgili durumunuz nedir?

- Birden fazla gittim.
 Bir defa gittim.
 İmkânım olmadığı için gitmedim, imkân bulduğumda gitmek istiyorum.
 Kerbelâ'ya gitmeyi gerekli görmüyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

39. Zekâtla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- Her yıl zekâtımı veririm.
 Bazı yıllarda zekât verdim.
 Zekât veremiyorum ancak şartlar gerçekleştiğinde vermek istiyorum.
 Zekât vermeyi gerekli görmüyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

40. Humusla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- Her yıl humusumu veririm.
 Bazı yıllarda humus verdim.
 Humus vermiyorum ancak şartlar gerçekleştiğinde vermek istiyorum.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

41. Aile bireylerinizin dini inanç ve yaşayış durumu nasıldır?

- Çok dindar
 Dindar
 Din ile az ilgili
 Dine karşı ilgisiz.
 Başka (Lütfen yazınız.....)

42. Yaşadığımız yerde adet ve törenlerinizi uygular mısınız?

- Her zaman Çok nadir
 Çoğu zaman Hiçbir zaman Ara sıra

43. “Devletin okullarda din kültürü dersi vermesi faydalıdır” fikrine katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç katılmıyorum Kararsızım

44. Kızınızı ya da oğlunuzu evlendireceğiniz zaman, damadınızın ya da gelininizin aşağıdaki özelliklere sahip olması sizin için ne kadar önemlidir?

a. Türk olması sizin için ne kadar önemlidir

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

b. Caferi olması sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

c. Müslüman ve ahlâklı olması sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

45. Seçimlerde oy kullanırken aşağıdaki özellikler sizin için ne kadar önemlidir?

a. Dini esaslar sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Oldukça önemli Önemli Önemli Değil Hiç Ön. Değil

b.Oy kullanırken parti mi daha önemlidir yoksa aday mı daha önemlidir?

- Parti Aday Her ikisi de önemlidir
 Hiçbiri önemli değil Başka (Lütfen yazınız.....)

46. Ailenizde veya akrabalarınız arasında Câferi mezhebinden başka bir mezhebe mensup birisiyle evli veya nişanlı olan kimse var mı?

- Evet Hayır

47. Komşuluk ilişkilerinde mezhep farkı gözetilmesi fikrine katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç katılmıyorum Kararsızım

48. Sünnilerin düğün, nişan, sünnet, mevlit, cenaze gibi törenlerine katılırsınız?

- Her zaman Çoğu zaman Ara sıra
 Çok nadir Hiçbir zaman

49. “Aile içi kararlarda kadınların düşüncelerine önem verilmelidir” fikrine katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Katılıyorum Katılmıyorum

50. Ailenizdeki kızların erkeklerle arkadaşlık yapmalarında bir sakınca yoktur fikrine katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç katılmıyorum Kararsızım

51. Devlet veya Sünniler tarafından Câferilerin ayrımcılığa tabi tutulduğu fikrine katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Katılıyorum Katılmıyorum
 Hiç katılmıyorum Kararsızım

52. Türkiye ‘de yaşayan Câferiler olarak inanç özgürlüğünüzün tam manasıyla gerçekleştiğine inanıyor musunuz?

- Tamamen özgürüm Bazı kısıtlamalar var
 Eskiden kısıtlıydı ama şimdi daha iyi Diğer (Lütfen yazınız.....)

53. Sizce Türkiye, dış ilişkilerinde aşağıdakilerden hangisine ne derece öncelik vermelidir?

	Çok öncelik vermeli	Öncelik vermeli	Fikrim Yok	öncelik vermemeli
1. Avrupa ülkeleriyle işbirl.	☐	☐	☐	☐
2. Amerika ile işbirliğine	☐	☐	☐	☐
3. İslam ülkeleriyle işbirl.	☐	☐	☐	☐
4. İran'la işbirliğine	☐	☐	☐	☐
5. Türk cum.ile işbirl.	☐	☐	☐	☐

54. Sünnî bir imamın arkasında namaz kılar mısınız?

- Kılarım Zorunlu olursa kılarım Asla kılmam
 Namaz kılmıyorum Başka (Lütfen yazınız.....)

55. Sünnî bir camide hiç namaz kıldınız mı?

- Çok kıldım Az kıldım Hiç kılmadım
 Diğer(Lütfen yazınız.....)

56. Size göre Türkiye’de Câferiler hakkında nasıl bir düşünce ve yargı hâkimdir?

- Çok olumlu Olumlu Ne olumlu ne olumsuz
 Olumsuz Çok olumsuz Başka (Lütfen yazınız.....)

57. Sünnilerin Türkiye’de yaşayan Câferilere karşı samimiyetine inanıyor musunuz?

- Tamamen iyi niyetliler İstemeyerek iyi görünüyorlar
 Düşmanca tavır sergiliyorlar Diğer (Lütfen yazı.....)

58. Türkiye’deki Câferiler olarak diğer toplumlara kendinizi tam ve doğru bir şekilde ifade ettiğinize katılıyor musunuz?

- Tamamen katılıyorum Eskiden iyi tanıtamadık ama şimdi daha iyi tanıtıyoruz
 Biz tanıtıyoruz ama onlar tanımak istemiyorlar Katılmıyorum

59. Caferîlerce önemli olan gün ve olaylara (Aşûrâ matemi gibi) ehl-i sünnetin duyarlılığa sahip olduğuna katılıyor musunuz?

- Aynı hassasiyeti göstermiyorlar Bizimle bir farkları yok
 Anlatıldığı takdirde aynı hassasiyeti gösteriyorlar Diğer (Lütfen yazı.....)

60. Arkadaşlarınızı seçerken aşağıdaki özellikler sizin için ne derece önemlidir?

	Çok Önemli	Oldukça Önemli	Önemli	Önemli Değil	Hiç önemli Hiç ön. değil
a- Caferi olması	()	()	()	()	()
b-Müslüman ve ahlaklı olması	()	()	()	()	()

61. “Diyamet’in yeniden yapılandırılarak Diyanet’te Câferilere de yer verilmesi gerekir” fikrine katılıyor musunuz?

- () Tamamen katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum
() Hiç katılmıyorum () Kararsızım

62. Sünnilerce mübarek sayılan kandil gecelerine katılır mısınız?

- () Her zaman () Çoğu zaman () Ara sıra
() Hiçbir zaman () Başka (Lütfen yazınız.....)

63. Âşûra mâtemine katılma durumunuz nedir?

- () Her yıl mutlaka katılırım () Çoğu zaman katılırı () Ara sıra katılırım
() Hiç katılmam () Başka (Lütfen yazınız.....)

64. “Câferilerin Âşûra mateminde vücutlarından kan akıtma yerine Kızılay’a kan bağışında bulunmaları daha doğrudur” düşüncesine katılıyor musunuz?

- () Tamamen katılıyorum () Katılıyorum () Katılmıyorum
() Hiç katılmıyorum () Kararsızım

65. Ailenizde aşağıdaki isimlerden hangileri var?

- () Muhammed () Ali () Hasan () Hüseyin () Mehdi
() Zeynep () Fatma () Ayşe () Başka(.....)

TEŞEKKÜR EDERİM

ANKETE EKLEMEN İSTEDİĞİNİZ HUSUSLARI VEYA TENKİTLERİNİZİ LÜTFEN YAZINIZ.

